

MASARYKOVA UNIVERZITA

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra speciální pedagogiky

**ANALÝZA NABÍDKY KURZŮ ČESKÉHO
ZNAKOVÉHO JAZYKA PRO STUDENTY OBORU
SURDOPEDIE V BRNĚ**

Diplomová práce

Brno 2013

Vedoucí práce:

PhDr. Lenka Hricová, Ph.D.

Autor práce:

Bc. Hana Pichlová

Chtěla bych poděkovat mé vedoucí práce PhDr. Lence Hricové, Ph.D. za vedení mé diplomové práce a za cenné rady, kterých se mi po celou dobu psaní diplomové práce dostávalo. Poděkování patří také všem respondentům, jenž se zúčastnili výzkumného šetření a díky nimž mohla být tato práce napsána.

„Prohlašuji, že jsem závěrečnou diplomovou práci vypracovala samostatně, s využitím pouze citovaných literárních pramenů, dalších informací a zdrojů v souladu s Disciplinárním řádem pro studenty Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity a se zákonem č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů.“

.....
Podpis

Obsah

ÚVOD	5
1 Český znakový jazyk jako komunikační forma	7
1.1 Komunikační formy osob se sluchovým postižením	7
1.2 Vymezení a vývoj českého znakového jazyka	11
1.3 Možnosti zápisu českého znakového jazyka	15
2 Nabídka kurzů českého znakového jazyka na vysokých školách a v různých institucích	20
2.1 České vysoké školy a jejich výuka českého znakového jazyka v rámci oboru surdopedie	20
2.2 Instituce poskytující kurzy českého znakového jazyka pro veřejnost a jejich náplň	32
2.3 Další možnosti osvojování si českého znakového jazyka	37
3 Poptávka po studentech a absolventech ovládajících český znakový jazyk na trhu práce	43
3.1 Metodologie	43
3.2 Cíl práce	44
3.3 Zkušenosti absolventů pracujících v oblasti surdopedie	45
3.4 Pedagogové a jejich zkušenosti se studenty a mladými absolventy.....	49
4 Hodnocení kvality kurzů českého znakového jazyka v brněnských institucích..	53
4.1 Autoevaluace kurzů českého znakového jazyka z pohledu brněnských institucí	53
4.2 Autoevaluace kurzů českého znakového jazyka v brněnských institucích z pohledu frekventantů	58
4.3 Studenti a jejich zkušenosti s osvojováním si a užíváním českého znakového jazyka	66
4.4 Závěr výzkumného setření	73
ZÁVĚR	78
SHRNUTÍ	79
SUMMARY	79
POUŽITÁ LITERATURA	80
SEZNAM TABULEK, OBRÁZKŮ A GRAFŮ	88
SEZNAM PŘÍLOH	93
PŘÍLOHY	94

ÚVOD

Součástí studia oboru surdopedie by měla být mimo jiné také výuka českého znakového jazyka. Samozřejmě nesmíme opomíjet ani další komunikační systémy, které vycházejí ze zákona o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob. Přesto je český znakový jazyk v rámci studia surdopedie poněkud opomíjen.

Většina vysokých škol řeší daný požadavek vlastním způsobem. Od studentů se pak očekává, že se budou v této oblasti sebevzdělávat v rámci kurzů. Je důležité, aby si studenti oboru surdopedie osvojili základní komunikaci v českém znakovém jazyce již v rámci studia tohoto oboru. Na druhou stranu si musíme uvědomit, že není možné naučit se jazyku na úrovni, která by byla dostačující pro výkon povolání v oblasti surdopedie. Vysoká škola by měla cíleně motivovat studenty k návštěvě kurzů českého znakového jazyka a podat jim v této oblasti co nejvíce informací. Situaci ztěžuje fakt, že na Pedagogické fakultě Masarykovy univerzity jsou v rámci jednooborové speciální pedagogiky povinně volitelné specializace, z nichž jedna je logopedie-surdopedie. Tato kombinace zapříčiňuje, že ne všichni se chtějí věnovat surdopedii a ne všichni tak mají motivaci se v této oblasti dostatečně vzdělávat.

Diplomová práce s názvem „Analýza nabídky kurzů českého znakového jazyka pro studenty oboru surdopedie v Brně“ má za cíl zjistit, jaké možnosti má student k osvojení si českého znakového jazyka během studia na vysokých školách a v institucích, které poskytují tyto kurzy. Diplomová práce je zaměřena především na brněnské studenty oboru speciální pedagogika a na brněnské instituce.

Jeden z parciálních cílů se zaměřuje také na výuku českého znakového jazyka v rámci oboru surdopedie na vysokých školách sídlících v České republice. Pro rozsáhlost výzkumného šetření jsou vysoké školy a jejich koncepce výuky zahrnuty v teoretické části.

Diplomová práce má umožnit studentům oboru surdopedie nahlédnout do studny možností, která se jim v Brně otevírá a jíž mohou využít. Všechny tři dostupné organizace: Trojrozměr – Brněnské centrum českého znakového jazyka, o.s., Unie neslyšících Brno, o.s. a Česká unie neslyšících o.s., oblastní organizace Brno jsou v diplomové práci podrobně rozebrány, také odhaluje možnosti a nabídky, kterých se dá využít. Student by neměl v této oblasti provádět náhodný výběr, ale naopak brát situaci

zodpovědně a uvědomit si, co od výuky českého znakového jazyka očekává. Výhodou statutárního města Brna je, že kurzy nabízí hned tři instituce a navíc každá z nich je koncipována jiným způsobem. Přesto je třeba přihlídnout k faktu, že výzkumné šetření bylo prováděno od léta roku 2012 do jara roku 2013, přičemž hodnocení od samotných frekventantů až v lednu a únoru roku 2013. Situace se bude jistě stále měnit a věřím, že i organizace se budou snažit své kurzy vylepšovat ve prospěch svých frekventantů.

Diplomová práce je rozdělena na teoretickou a empirickou část. Teoretická část má dvě kapitoly. První popisuje český znakový jazyk jako komunikační systém. Druhá se zaměřuje na výpis možností, které má student k osvojení si českého znakového jazyka. Jsou zde zahrnuty vysoké školy, instituce poskytující kurzy a další možnosti, jako jsou například pobytové akce.

Empirická část je zahrnuta ve třetí a čtvrté kapitole. Třetí kapitola diplomové práce je zaměřena na absolventy, kteří jsou již v pracovním procesu v oboru surdopedie a dále na pedagogy setkávající se s absolventy a se studenty tohoto oboru. Čtvrtá kapitola je zaměřena na brněnské organizace, jež poskytují kurzy českého znakového jazyka a na studenty Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity studující obor Speciální pedagogika.

Diplomová práce je rozsáhlá, jelikož je problematika rozebrána z různých pohledů. Přesto věřím, že bude tato práce přínosná. Sama jsem během svého studia postrádala určitý přehled možností v oblasti českého znakového jazyka.

1 Český znakový jazyk jako komunikační forma

1.1 Komunikační formy osob se sluchovým postižením

Různorodost komunikačních systémů osob se sluchovým postižením je dána širokým záběrem sluchového postižení a individualitou osob, které tuto heterogenní skupinu tvoří. Výběr záleží na mnoha vnitřních i vnějších faktorech. Správně zvolený systém je důležitý pro funkční komunikaci, jejímž cílem je srozumitelný přenos a příjem informace.

Jednotlivé komunikační systémy upravuje novela **zákona č. 155/1998 Sb., o znakové řeči**. S ní se změnilo nejen číslo, ale také jeho název - **č. 384/2008 Sb., o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob**. Celé znění nalezneme pod č. 423/2008 Sb. Ve výše zmíněném zákoně jsou systémy rozděleny na **český znakový jazyk** a na **komunikační systémy vycházející z českého jazyka**. Do těch, jež jsou vázané na český jazyk, patří: znakovaná čeština, prstová abeceda, vizualizace mluvené češtiny, písemný záznam mluvené řeči, Lormova abeceda, daktylografika, Braillovo písmo s využitím taktilní formy, taktilní odezírání a vibrační metoda Tadoma (Zákon č. 155/1998 Sb., ve znění pozdějších předpisů).

Znakovaná čeština je mnohdy zaměňována s českým znakovým jazykem, přičemž jde o dvě zcela odlišné věci. V současné době již mnoho institucí poskytuje informaci, zda vyučují český znakový jazyk nebo znakovanou češtinu. Podle J. Hrubého (1999) a M. Kotvové, M. Komorné (2008) je znakovaná čeština umělým systémem založeném na hlasité či bezhlasé artikulaci české věty a na znacích, které vycházejí ze slovníku českého znakového jazyka. V literatuře se můžeme setkat také s pojmem znakovaný jazyk (Martinková, E. in Jurkovičová, P. 2010). M. Kotvová a M. Mirovská (2008, s. 13) vytvořily definici shrnující poznatky různých autorů: „...každému českému slovu odpovídá znak, který je ve většině případů převzat z trvalého slovníku českého znakového jazyka. Existují však znaky speciálně vytvořené pro užití znakované češtiny. Znakovaná čeština také nevyužívá specifické struktury, gramatiku ani nemanuální složky českého znakového jazyka. To znamená, že jedinou gramatikou, kterou v tomto systému nalezneme, je gramatika českého jazyka...“ Mezi speciálně vytvořené znaky řadíme např. předložky, spojky, částice... (Mirovská, M. 2008)

Prstová abeceda je jeden z velmi známých termínů. Někteří autoři ji nazývají také daktylotikou (Horáková, R. 2012; Hrubý, J. 1999), daktylem (Jurkovičová, P. 2012), daktylní abecedou, daktylní řečí, prstnicí (Krahulcová, B. 2003). Ve světě vznikaly různé verze, a proto se její podoba liší stát od státu. Významným datem je rok 1963, kdy byla přijata Světovou federací neslyšících mezinárodní prstová abeceda (Potměšil, M. 1992). Prstovou abecedu řadíme mezi vizuálně-motorické kódy se závislostí na mluveném většinovém jazyce (Hudáková, A. 2008). Umožňuje provést analýzu a syntézu slova na jednotlivé prvky a hojně se využívá k reprodukci cizích názvů či slov, které nemají vyjádření v českém znakovém jazyce (Krahulcová, B. 2003; Horáková, R. 2012). Dle zákona č. 155/1998 Sb. ve znění pozdějších předpisů „využívá formalizovaných a ustálených postavení prstů a dlaně jedné ruky nebo prstů a dlaní obou rukou k zobrazování jednotlivých písmen české abecedy...“ V zahraničí je častější jednoruční typ prstové abecedy. U nás, ale i v dalších zemích jako Slovenská republika, Velká Británie, se můžeme setkat s dvouruční podobou (Hudáková, A. 2008). Některé publikace se zmiňují také o smíšené prstové abecedě (Krahulcová, B. 2003). Dle A. Hudákové (2008) vzniká tento typ nesprávným mícháním jednoruční a dvouruční prstové abecedy. Zatímco dvouruční používají především dospělé osoby, ve školách pro sluchově postižené se naopak využívá její jednoruční podoba. Mezi slyšícími je rozšířen dvouruční typ, jelikož jednotlivé tvary prstů kopírují velká tiskací písmena české abecedy (Hudáková, A. 2008; Vysuček, P. 2008).

Vizualizace mluvené češtiny „je zřetelná artikulace jednotlivých českých slov ústy tak, aby bylo umožněno nebo usnadněno odezírání mluveného projevu osobami, které ovládají český jazyk a odezírání preferují jako prostředek své komunikace“ (Zákon č. 155/1998 Sb., ve znění pozdějších předpisů). Vizualizaci lze také definovat jako převod mluveného jazyka do vizuální podoby (Horáková, M. 2008). J. Hrubý (1999, s. 74) definuje odezírání jako „odhadování vyslovovaných slov z pouhých mluvidel – rtů, zubů, jazyka, lícních svalů“. E. Martinková (in Jurkovičová, P. 2010, s. 15) rozumí odezíráním „vnímání informací zrakem a chápání jejich obsahu na základě pohybů mluvidel, mimiky obličeje, pauz v řeči, gestikulaci rukou, celkového postoje mluvčího a situačních faktorů a kontextu obsahu mluveného.“ V. Strnadová (2008, s. 11) zdůrazňuje, že „k úspěšnému odezírání je potřeba znát nejen užitý jazyk včetně frazeologie, ale i téma a situační kontext rozhovoru“. Nosnou částí odezírání jsou mluvní obrazy neboli kinémy, jejichž počet neodpovídá hláskám české abecedy. Naopak

některé skupiny souhlásek mají shodný mluvní obraz (Strnadová, V. 2008). Výraznou pomocí jsou tzv. body optické opory, které tvoří asi čtyřicet procent všech hlásek. Samohlásky se odezírají obecně snadněji (Janotová, N. 1999). Úspěšnost odezírání závisí také na vnitřních a vnějších podmínkách. Mezi vnitřní můžeme zařadit dosaženou úroveň vývoje řeči, úroveň slovní zásoby, stav organismu, emoční ladění... Mezi vnější pak patří nepřerušovaný zrakový kontakt, kvalitní osvětlení, konverzační vzdálenost, správná mluvní technika a artikulace (Krahulcová, B. 2003). V. Strnadová (2001) je dělí do tří ucelených kategorií: prostředí ovlivňující kvalitu odezírání, podmínky na straně mluvící osoby a na straně odezírající osoby. V. Strnadová (2008) dále uvádí vlivy, které působí na úspěšnost. Řadíme mezi ně vlivy fyziologické, technické, psychické, verbální, neverbální, věkové, sociální, genderové a vnější. Česká komora tlumočnicků znakového jazyka zavedla do svého certifikačního vzdělávacího programu kromě tlumočnicka českého znakového jazyka a transliterátora znakované češtiny také vizualizátora mluvené češtiny. Jeho úkolem je zjednodušit komunikaci mezi neslyšícími a nedoslýchavými osobami za použití řeči a odezírání (Horáková, M. 2008). Dle T. Skákalové (2011) se můžeme setkat také s dřívějším označením „artikulační tlumočnick“.

Písemný záznam mluvené řeči je „převod mluvené řeči do písemné podoby v reálném čase. Pro potřeby hluchoslepých se písemný záznam provádí zvětšeným písmem nebo Braillovým písmem“ (Zákon č. 155/1998 Sb., ve znění pozdějších předpisů). J. Winter ve svém článku „Co znamená simultánní přepis mluvené řeči“ z roku 2008 ho popisuje jako „doslovný přepis z náslechu v reálném čase, který je určen pro osoby se sluchovým postižením“. Přepisovatelé zaznamenávají mluvenou řeč prostřednictvím elektronické klávesnice připojené k PC nebo notebooku. Způsob zobrazení záleží na cílové skupině (www.czsp.cun.cz). Simultánní přepis mluvené řeči poskytuje Centrum zprostředkování simultánního přepisu České unie neslyšících. Využití můžeme nalézt v nejrůznějších odvětvích (např. školství, společenské události, konference, soudní řízení...). Přepisovatelé bývají často lidé se státní zkouškou ze zpracování textů (www.eprepis.cz). Winter v článku „Novela zákona umožňuje neslyšícím a hluchoslepým osobám vybrat si způsob komunikace“ z roku 2008 porovnává odezírání a simultánní přepis mluvené řeči. Písemná podoba mluvené řeči je méně únavná než odezírání, u kterého víme, že může dojít k chybám v porozumění. Písemný záznam je proto spolehlivější. Původně byl projekt zaměřen na osoby ohluchlé,

jejichž znalost českého jazyka je na odpovídající úrovni. V praxi se ukázala možnost využití u osob s jakýmkoliv sluchovým postižením (www.czsp.cun.cz). Dalším projektem souvisejícím s tímto komunikačním systémem byl eScribe, na němž se podíleli Výzkumné a vývojové centrum pro mobilní aplikace ČVUT a Česká unie neslyšících za podpory Nadace Vodafone ČR a Magistrátu hlavního města Prahy (www.czsp.cun.cz). Hlavním cílem projektu bylo vytvoření online dostupného přepisovacího centra (www.escribe.cz).

Dorozumivacím prostředkem osob se sluchovým postižením je také **mluvený jazyk** využívaný především mezi slyšící a neslyšící společností. Dle Sobotkové, A. in Vítková, M. (2004) je mluvená hlásková řeč využívána často v jejich výchovně vzdělávacím procesu. R. Horáková (2012) ji řadí do systému auditivně orálních. Vzhledem k chybějící sluchové zpětné vazbě bývá řečový projev odlišný od jedinců slyšících. Jedinec kompenzovaný sluchadly a bez dalšího přidruženého postižení se naučí mluvit často jen s drobnými odchylkami ve výslovnosti. Čím je sluchová ztráta větší, tím je intenzivnější práce nejen logopeda, ale také jeho okolí (Hrubý, J. 1999). Verbální produkce jedince se sluchovým postižením bývá narušena ve všech fázích mluveného projevu - fonace, artikulace, respirace (Krahulcová, B. 2003). Taktéž se setkáváme s odlišnostmi ve všech jazykových rovinách – foneticko-fonologické, lexikálně-sémantické, morfologicko-syntaktické a pragmatické (Hricová, L. 2011).

Další možností dorozumívání nejen mezi slyšící, ale i mezi neslyšící společností je **psaná podoba řeči**. Jedinec se sluchovým postižením má ztížené podmínky pro správnou produkci i porozumění psanému textu. Ztráta schopnosti vnímat řeč sluchem ovlivňuje mimo jiné také osvojení si gramatiky českého jazyka (Martinková, E. in Jurkovičová, P. 2010). Dle B. Krahulcové (2003) je pro ně psaná podoba řeči příliš abstraktní, jelikož postrádá možnost opírat se o neverbální projevy.

S komunikačními systémy souvisí také **pomocné artikulační znaky** a **fonemické posunkové kódy**, které řadíme mezi umělé znakové systémy. Pomocné artikulační znaky se využívají pro rozvoj zvukové stránky mluvené řeči nebo se dají využít také jako doplněk k artikulačnímu tlumočení. Vážou se přímo k mechanickému tvoření hlásek a upozorňují na správnou polohu mluvidel, specifikum výdechového proudu a na chvění mluvidel (Krahulcová, B. 2003). Znaky odpovídají počtu hlásek mluveného národního jazyka (Horáková, R. 2012). Mezi fonemické posunkové kódy řadíme Hand-Mund systém, Forchhammerovu metodu a Cued Speech (Hrubý, J. 1999).

Znakovaná čeština, prstová abeceda, vizualizace mluvené češtiny i písemný záznam mluvené řeči mají v upravené formě využití i u osob s hluchoslepotou. Dalšími komunikačními systémy osob s hluchoslepotou jsou: Lormova abeceda, daktylografika, Braillovo písmo s využitím taktilní formy, taktilní odezírání a vibrační metoda Tadoma (Zákon č. 155/1998 Sb., ve znění pozdějších předpisů).

1.2 Vymezení a vývoj českého znakového jazyka

Český znakový jazyk stejně jako český jazyk prošel určitým vývojem, který stále pokračuje. Každý ho vnímá různě a ne vždy zcela správně. Mezi širokou veřejností se lze setkat s názory, že znakový jazyk je mezinárodní, tvořený pouze gesty, jednoduchý, primitivní, bez gramatických pravidel apod. Ačkoliv v roce 2008 vyšla novela zákona č. 155/1998 Sb., stále se setkáváme s nesprávným pojmem znaková řeč. Veřejnost by měla být seznamována se základními rysy českého znakového jazyka a s kulturou Neslyšících. V dnešní době médií lze nalézt spoustu informací na internetu, v televizi v rámci pořadu „Televizní klub neslyšících“ apod.

A. Macurová (2008, s. 12) vymezuje znakové jazyky jako *„přirozené jazyky neslyšících s vlastním slovníkem a vlastní gramatikou, které nejsou závislé na jazyce mluveném.“* Komunikace tímto jazykem probíhá v rovině vizuálně-motorické, jelikož je založený na tvaru a pohybu a vnímání je uskutečňováno pomocí zraku. J. Hrubý (1999) o něm hovoří jako o jazyce plnohodnotném, jež nemá s češtinou nic společného, má vlastní gramatiku, historii a vývoj. Zákon č. 155/1998 Sb. ve znění pozdějších předpisů definuje český znakový jazyk jako *„přirozený a plnohodnotný komunikační systém tvořený specifickými vizuálně-pohybovými prostředky. Český znakový jazyk má základní atributy jazyka, tj. znakovost, systémovost, dvojí členění, produktivnost, svébytnost, historický rozměr, a je ustálen po stránce lexikální i gramatické.“*

V případě **systémovosti** má jazyk soubor diskrétních jednotek se vzájemnými vztahy (Slánská Bimová, P., Okrouhlíková, L. 2008). J. Servusová (2008) popisuje systémovost jazyka jako soubor jednotek a pravidel, pomocí kterých je můžeme spojovat do vyšších celků. Dalším rysem přirozených jazyků je **znakovost**. Dle J. Servusové (2008) nekomunikujeme pomocí reálných předmětů, ale používáme znaky, které je zastupují. P. Slánská Bimová a L. Okrouhlíková (2008) hovoří o **dvojí členění** jako o separaci jednotek nesoucích význam (první členění) a jejich následném analyzování na menší jednotky, jež nemají vlastní význam, ale jsou schopny jednotky

rozlišit pomocí tzv. fonémů (druhé členění). Neméně důležitý rys přirozeného jazyka je jeho **svébytnost**, díky níž je jazykové sdělení nezávislé na reálné situaci (Servusová, J. 2008). Dle P. Slánské Bímové a L. Okrouhlíkové (2008) je možné jazykem vyjádřit nejen přítomnost, ale i minulost a budoucnost. Dále lze hovořit o vzdálených věcech nebo neexistujících skutečnostech. Vzhledem k **historickému rozměru** se nejen znakový jazyk, ale i jazyk mluvený vyvíjí z hlediska ontogenetického (osvojování si jazyka) a fylogenetického (proměna jazyka jako nástroje komunikace) (Servusová, J., 2008). Posledním zmíněným rysem je **produktivnost** vyznačující se vytvářením nekonečného množství spojení za pomoci určitého omezeného souboru prostředků a počtu pravidel, jak tyto prostředky kombinovat (Slánská Bímová, P., Okrouhlíková, L. 2008).

Český znakový jazyk je tvořen ze **znaků**, které „*zastupují něco jiného na základě společné zkušenosti účastníků komunikace*“ (Slánská, Bímová, P., Okrouhlíková, L. 2008, s. 9). Dle P. Slánské Bímové a L. Okrouhlíkové (2008) je dělíme na ikony, indexy a symboly. **Ikony** jsou znaky vizuálně podobné objektu a jsou v komunikaci nejvíce zastoupeny. Ty lze dále dělit na transparentní neboli průhledné, či translucidentní neboli průsvitné. U **indexů** existuje vztah věcné souvislosti a vyjadřujeme jimi např. osobní zájmena, přivlastňovací zájmena, ukazovací zájmena, příslovce místa apod. **Symboly** mají arbitrární vztah mezi nosičem a objektem. Dle této definice je znak libovolný, nahodilý a nemotivovaný.

Český znakový jazyk se liší od českého jazyka nejen ve způsobu jeho existence, ale i v dalších charakteristikách. Nejnápadnější je simultánnost a trojdimenziální prostor (Macurová, A. 2001). **Simultánnost** popisuje P. Slánská Bímová a L. Okrouhlíková (2008) jako schopnost jednotek vrstvit se nad sebe. Díky ní můžeme jednotky produkovat i vnímat v jednom časovém okamžiku. Dle J. Servusové (2008) dochází ve znakovém jazyce také k lineárnímu řazení jednotek projevujících se počátkem, průběhem a zakončením samotného znaku, přičemž pořadí nelze měnit. Věta taktéž uplatňuje svůj lineární princip, kdy řadíme znaky jeden za druhým. Dle A. Macurové (2001) je simultánnost znakového jazyka naplňována díky dvojímu nosiči významu – manuálnímu a nemanuálnímu. Oba typy nosičů mohou být vnímány současně.

Stále se objevují ve společnosti názory, že znakový jazyk je jednoduchý, bez gramatických pravidel, podobný pantomimě či gestům apod. Již W. Stokoe prokázal, že znak na rozdíl od gesta lze dále dělit na menší jednotky. Gesto je součástí neverbální

komunikace, která je přirozená jak pro mluvený jazyk, tak pro jazyk znakový. Znakový jazyk má na rozdíl od pantomimy přísná pravidla, jež se musí dodržovat. Zmiňme například **znakovací prostor či podmínku symetrie a dominance**. Znakovací prostor je u znakového jazyka ohraničený temenem, linií boků a upaženými lokty (Slánská Bímová, P., Okrouhlíková, L. 2008). Podmínka symetrie „*stanovuje, že dvě aktivní ruce musejí být ve stejném tvaru a musejí vykonávat stejný, popřípadě alternativní pohyb*“ (Slánská Bímová, P., Okrouhlíková, L. 2008, s. 50). Podmínka dominance „*praví, že pokud je jedna ruka pasivní a jedna aktivní, mají buď stejný tvar, nebo je pasivní ruka v nepříznačném tvaru*“ (Slánská Bímová, P., Okrouhlíková, L. 2008, s. 51).

V předešlých odstavcích byl obecně popsán český znakový jazyk jako jazyk svébytný. Dříve než jsme mohli dojít k těmto poznatkům, musel projít určitým vývojem. Jeho historie je často dávana do souvislosti s historií vzdělávání nebo s lingvistickým výzkumem.

A. Macurová (2001) hovoří o **dvou základních liniích lingvistiky** znakových jazyků. Jedna linie se ubírá směrem do školské vzdělávací politiky a je zaměřena spíše aplikačně a prakticky. Druhá linie se zaměřuje na základní výzkum znakových jazyků.

Výzkum znakového jazyka začal ve světě mnohem dříve než v naší zemi. A. Macurová (2001) uvádí počátek výzkumu na 60. léta 20. století. U nás můžeme hovořit o lingvistickém výzkumu českého znakového jazyka o téměř 30 let později a stalo se tak z iniciativy Institutu pro Neslyšící v Berouně. Dle A. Macurové (2008) souvisí počátek výzkumu s prací **W. Stokoea** s názvem „**Sign Language structure**“, která v roce 1960 změnila dosavadní pohled na znakový jazyk. Podle P. Slánské Bímové a L. Okrouhlíkové (2008) hovoříme o první lingvistické analýze. Jazyk již není brán jako soubor nahodilých gest, ale jako přirozený a plnohodnotný nesoucí hlavní rysy přirozeného jazyka. Změnil se i náhled samotných Neslyšících, kteří se začali považovat za kulturní komunitu a vzrostla zároveň také hrdost na vlastní jazyk. A. Macurová (2008) doplňuje, že reakce nebyly pouze příznivé, zvláště ve spojitosti se vzděláváním neslyšících. Je třeba vzpomenout tzv. Milánský kongres z roku 1880, jehož stanovisko mělo velký vliv na vývoj znakového jazyka na celém světě.

Milánský kongres byl zahájen 6. září 1880 a po jeho skončení nastala tzv. doba temna, která trvala bezmála sto let (Hrubý, J., 1999). Hlavním tématem kongresu bylo projednání způsobu výuky neslyšících. Znakový jazyk byl považován za nedostačující

a vyzdvihována byla naopak orální metoda vzdělávání (Macurová, A., 2008). Během trvání kongresu bylo projednáno celkem osm rezolucí. První rezoluce, týkající se preference orální metody nad znaky, byla přijata již první den 160 hlasy. Pouze čtyři hlasy byly proti (www.milan1880.com). Již před Milánským kongresem se vedly spory v otázkách **výuky orálním či manuálním způsobem**. Za zakladatele oralismu ve vzdělávání neslyšících je považován švýcarský lékař Johann Konrad Amman (1669-1724), jenž napsal známou knihu „Surdus Loquens“, neboli „Hluchý mluvící“. Jedním z průkopníků byl i Charles Michel de l'Épée (1712-1789) Na J. K. Ammana později navázal Samuel Heinicke (1727-1790), jehož metoda byla přísně orální. Již tehdy vznikl orálně manuální spor přetrvávající víceméně dodnes (Hrubý, J. 1999).

Jak již bylo výše zmíněno, **výzkum českého znakového jazyka** v českých zemích byl oproti zahraničí značně opožděn. Na druhou stranu jsme měli možnost poučit se z chyb a odnést si poznatky z probíhajících výzkumů. V pozdější době byla v Česku situace ovlivněna komunistickým režimem, jenž nebyl příliš nakloněn tomu, co se vymykalo normálu. Společnost se v té době snažila neslyšící asimilovat tak, že se je snažila naučit mluvit. Podmínky pro výzkum českého znakového jazyka se vzhledem k této situaci začaly rodit až po roce 1989 (Slánská Bímová, P., Okrouhlíková, L. 2008). Počátky výzkumu jsou spojovány s první polovinou 90. let a **Institutem pro neslyšící v Berouně**, jenž se zaměřil především na vypracování notačního systému (Macurová, A. 2008).

Dle A. Macurové (2008) se jazyky a komunikace českých neslyšících studuje od druhé poloviny 90. let 20. století v Ústavu českého jazyka a teorie komunikace Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Důležitým momentem je otevření oboru **Čeština v komunikaci neslyšících**, který byl akreditován na konci roku 1997. Obor se v průběhu let měnil a upravovala se náplň. V jeho rámci si studenti volí jednu či více specializací – komunikační, odborná či tlumočnická. Právě odborná specializace je zaměřena na metodiku výzkumu znakového jazyka a na problematiku notace (www.ucjtk.ff.cuni.cz).

S výzkumem se stále více poukazovalo na nutnost zachytit znakový jazyk do písemné či jiné podoby. S tímto tématem úzce souvisí **vývoj slovníků znakového jazyka**, které jsou více či méně zdařilé. Jejich kvalita závisí na mnoha faktorech a jedním z nich je osoba, která slovník vytváří. Jak už bylo výše zmíněno, Charles Michel de l'Épée je považován za zakladatele manuální metody. Na naléhání zastánců

této metody vytvořil roku 1786 rukopis, kde znak byl vysvětlen pouhou definicí a kusou informací. Z počátku byly znaky ve slovnících zaznamenávány pouze slovním popisem. Autory byli například Abbé Jean Ferrard, Roch Ambroise Cucurron Sicard, Louis-Pierre Paulmier, Joseph Marie Degérando, Dr Alexandre Blanchet a mnozí další. Způsob zachytit znak pomocí obrázku se objevil až v roce 1854. Tento způsob popisuje Y. M. Valade pouze teoreticky. Z jeho myšlenek později vyšli další autoři (Slánská Bímová, P., Okrouhlíková, L. 2008). První slovník založený na lingvistických principech vytvořil roku 1965 W. Stokoe pod názvem „A Dictionary of American Sign Language on Linguistic Principles“ (Slánská Bímová, P., Okrouhlíková, L. 2008).

U nás nebyla prozatím prokázána existence historického slovníku českého znakového jazyka. Za první československý počín můžeme považovat „**Frekvenčný slovník posunkovej řeči**“ (Slánská Bímová, P., Okrouhlíková, L. 2008). Znamější je „**Slovník znakové řeči**“ z roku 1988, jehož autory jsou D. Gabrielová, J. Paur a J. Zeman. Ten disponuje 3000 pojmy a byl vytvořen na základě pražského znakového jazyka (Potměšil, M. 2002). Z novodobějších slovníků znakové řeči můžeme zmínit „Všeobecný slovník českého znakového jazyka A-N“ a „Všeobecný slovník českého znakového jazyka O-Ž“, jejichž autorem je Miloň Potměšil. Dílo nabízí odchylky znaků dle regionů (Potměšil, M. 2002).

Vzhledem k rozvoji techniky jsou stále častěji vytvářeny slovníky českého znakového jazyka na CD, DVD, či je možné nalézt základní znakovou zásobu na internetových stránkách, mnohdy doplněnou o videonahrávky.

1.3 Možnosti zápisu českého znakového jazyka

Každý, kdo přijde úzce do styku se znakovým jazykem, se jistě setká s problematikou zápisu. Je důležité vědět, že znakový jazyk nemá psanou podobu, ale existují způsoby jeho záznamu, které se více či méně využívají v praxi. S rozvojem techniky se navyšuje počet možností zachycení, například video nebo fotografie. Vzhledem k nejednotnému zápisu může docházet k jeho špatné interpretaci.

V současné době jsou známy **tyto hlavní možnosti zápisu**: transkripce glosami, slovní popis a notační systém.

Transkripce glosami využívá k reprodukování obsahu znakového jazyka tzv. glosy, které jsou psány velkými tiskacími písmeny. Jedna nemusí vždy správně

interpretovat daný znak ve všech jeho kontextech. Může být však doprovázena horní a třetí paralelní linií. Horní paralelní linie zachycuje nemanuální složky znakového jazyka. Třetí linie se zaměřuje naopak na orální a mluvní komponenty. Transkripce glosami je vhodná pro osoby zaměřující se spíše na syntax či sémantiku (Okrouhlíková, L. 2008).

Slovní popis je rozšířený především mezi jedinci navštěvujícími kurzy českého znakového jazyka. Časem každý narazí na fakt, že je časově náročný a velmi zdoluhavý. Dle L. Okrouhlíkové (2008) hovoříme o slovní produkci znaku, která může být doplněna o fotografii. Slovní popis byl používán již v minulosti při tvorbě slovníků znakového jazyka, jak již bylo zmíněno v předešlé kapitole. Dle P. Slánské Bímové a L. Okrouhlíkové (2008) je ve slovnících spíše nahodilý, neúplný a nesrozumitelný. Autorky dále doplňují, že některé slovní popisy jsou doplněny o tzv. mnemotechnické pomůcky, jež mají za úkol ulehčit zapamatování jednotlivých znaků a přiblížit provedení znaku skutečnosti. Např. slovo „drak“ je v publikaci „Učíme se českou znakovou řeč“ od Marie Růžičkové vysvětleno následovně: „znázorníme dračí tlamu a křídla“. Slovní popis je doplněn obrázkem s naznačeným pohybem rukou pro lepší názornost (Růžičková, M. 2000, s. 105).

Nejen mezi badateli znakového jazyka je využíván tzv. **notační (transkripční) systém**. Jedná se o zápis znaku více či méně ikonickými symboly. Některé notace se kromě manuální složky zaměřují také na složku nemanuální (Okrouhlíková, L. 2008).

První notační systém vytvořil William Stokoe v roce 1960 a je známý pod názvem „**Stokoe's Notation System**“ neboli ve zkratce SNS. V roce 1965 byl W. Stokoe použit v díle nesoucí název „A Dictionary of American Sign Language on Linguistic Principles“ (Slánská Bímová, P., Okrouhlíková, L. 2008). William Stokoe rozděloval znak na tři komponenty, mezi které řadíme (Macurová, A. in Potměšil, M., 2002):

- 1) umístění znaku v prostoru (tabula, zkratka TAB)
- 2) tvar ruky (designator, zkratka DEZ)
- 3) pohyb ruky v prostoru (signator, zkratka SIG).

Jako další rys Stokoeho notačního systému můžeme zmínit využití latinské abecedy a číslic a horizontálního způsobu zápisu podle předem daných pravidel. Nevýhodou je, že nedisponuje záznamem nemanuální složky znaku, a proto se ze zápisu

nedozvím doprovednou mimiku apod. Navíc je systém méně názorný než je tomu u SignWritingu, a proto je zasazen spíše do oblasti výzkumu než pro běžné využití (www.brighthubeducation.com).

Stokoeho systém byl rozšířen britskými výzkumníky o další parametr znaku. **Mary Brennanová, Martin D. Colvill a Lilian K. Lawsonová** se zaměřili na orientaci ruky, popřípadě rukou. Revidovaná verze z roku 1984 se stala základem pro notační systém vytvořený Alenou Macurovou (Okrouhlíková, L. 2007).

V roce 1987 vytvořil německý výzkumník Sigmund Prilvitz **Hamburský notační systém**, který lze nalézt také pod zkratkou HamNoSys. Ten je v současné době považován za mezinárodní fonetický transkripční systém a je možné jej aplikovat na jakýkoliv národní znakový jazyk. Univerzita v Hamburku pracuje stále na vytváření novějších verzích a příslušných počítačových programů. V oběhu jsou nyní verze 2.0, 3.0 a 4.0. (Okrouhlíková, L. 2008).

V **České republice** taktéž probíhal výzkum znakového jazyka, zpočátku v Institutu pro neslyšící v Berouně, který se v roce 1993 zaměřil mimo jiné také na jeho notaci (Macurová, A. 1996). Vedoucím pracovníkem, který se o to zasloužil, byla **Alena Macurová**, jež vytvořila v roce 1996 notační systém zachycující manuální složku znaku z fonetického hlediska (Okrouhlíková, L., 2008).

Dle A. Macurové (1996) a L. Okrouhlíkové (2008, s. 19) je zápis znaku tvořen z následujících parametrů:

- 1) místo, kde se znak artikuluje (TAB – tabula)
- 2) tvar ruky/rukou, která/é artikuluje/í (DEZ – designator)
- 3) vztah ruky/rukou k tělu (ORI – orientation)
 - a. orientace dlaně – ORI1
 - b. orientace prstů – ORI2
- 4) vzájemná poloha rukou (HA – hand arrangement)
- 5) pohyby ruky/ rukou (SIG – signatur)

L. Okrouhlíková (2007, s. 164-165) ve svém článku „Notace znakových jazyků“ rozděluje znaky podle manuální složky na:

1) znaky artikulované jednou rukou

- a. znaky s nulovým kontaktem
- b. znaky s kontaktem

2) znaky artikulované dvěma rukama

- a. znaky, v nichž jsou aktivní obě ruce stejného tvaru
- b. znaky symetrické
- c. znaky asymetrické

3) znaky složené (Beneš, K. in Okrouhlíková, L. 2007, s. 165)

- a. znaky, v nichž jsou aktivní obě ruce stejného tvaru, každá ruka je v jiném znakovacím prostoru
- b. znaky, v nichž každá ruka má jiné místo artikulace a jiný pohyb

Dalším autorem zabývajícím se notačním systémem je **Karel Beneš** vycházející z díla Aleny Macurové. Ve své knize z roku 2003 se zabývá podrobnějším fonetickým popisem manuální části znaků. Notace je díky tomu mnohem přesnější, ale o to náročnější (Okrouhlíková, L. 2008).

V posledních letech se nejen ve světě, ale i u nás dostává do popředí tzv. **SignWriting** neboli znakovis. Autorkou je Valerie Sutton, která se již od svých patnácti let věnovala baletu (Fikejs, J. 2005). Pro lepší zapamatování tanečních kroků vytvořila v roce 1973 známý DanceWriting (Okrouhlíková, L. 2008). Méně známé jsou pak MimeWriting, SportsWriting a ScienceWriting (www.dancewriting.org). V roce 1974 vytvořila Valerie Sutton na požádání lingvistů z Kodani již výše zmíněný SignWriting. Při tvorbě SignWritingu vycházela pouze z pohybů v rámci znakového jazyka (Fikejs, J. 2005). Na konci 70. let se SignWriting rozšířil do USA a později i do jiných států po celém světě. Dnes je využíván ve více než třiceti zemích světa (Okrouhlíková, L. 2008). Jiné zdroje uvádí rozšíření znakovisu až do čtyřiceti zemí (Sutton, V. 2006). „*SignWriting je systém grafických symbolů, které umožňují zapsat libovolný znak stejně dobře jako libovolné české slovo latinskou abecedou*“ (Fikejs, J. 2005, s. 22). Pomocí symbolů lze zapisovat fonetické rysy daného znakového jazyka, přičemž se zaměřuje na jeho manuální i nemanuální složku. Sám sebe prezentuje jako psanou podobu (Okrouhlíková, L. 2008). SignWriting nám umožňuje mnohem více, a to

znakový jazyk číst, psát, učit se, zkoumat apod. (Sutton, V., 2006). V současné době existuje pro účely SignWritingu tzv. mezinárodní abeceda, kterou lze nalézt pod názvem „International Movement Writing Alphabet“ neboli zkráceně IMWA (Okrouhlíková, L. 2008). Systémem SignWriting a jeho využitím ve výuce českého znakového jazyka se zabývá ve své diplomové práci Jana Padělková. Její práce byla obhájena na Masarykově univerzitě v roce 2012.

Shrnutí

Z důvodu novelizace zákona č. 155/1998 Sb. mají nejen lidé se sluchovým postižením, ale i osoby s hluchoslepotou možnost vybrat si takový komunikační systém, který jim plně vyhovuje. Cílem není pouze zprostředkování komunikace mezi neslyšícími, ale také mezi neslyšící a slyšící společností. Každý jedinec má mít právo na vyjádření svých myšlenek způsobem, jakému odpovídají jeho schopnosti a dovednosti. Pro uskutečnění komunikace mezi slyšícími a neslyšícími je důležitá především vzájemná tolerance a chuť učit se novým věcem. Neslyšící se nenaučí poslouchat, ale my jako slyšící máme možnost osvojit si různé komunikační systémy nebo zajistit prostředí pro správný přenos a příjem informace. Nemusí jít jen o český znakový jazyk, někdy postačí znalost prstové abecedy, úprava podmínek pro odezírání apod.

Cílem druhé podkapitoly bylo shrnout základní poznatky o znakovém jazyce s možností nahlédnout do období, kdy se jazyk vyvíjel po lingvistické stránce.

Třetí podkapitola s názvem „Možnosti zápisu znakového jazyka“ shrnula nejznámější způsoby zápisu znakového jazyka a jejich stručný historický vývoj. Potřebu záznamu mohou pociťovat jak žáci a studenti se sluchovým postižením ve školských zařízeních, tak i frekventanti kurzu českého znakového jazyka. Výuka v kurzech by neměla být zaměřena pouze na osvojování si znakové zásoby, ale měla by být obohacena také o názorné ukázky, jak jazyk zapsat.

2 Nabídka kurzů českého znakového jazyka na vysokých školách a v různých institucích

2.1 České vysoké školy a jejich výuka českého znakového jazyka v rámci oboru surdopedie

O vysokoškolské vzdělání v České republice je v současné době mezi mladými lidmi velký zájem. Nasvědčuje tomu neustálý nárůst studentů hlásících se na české univerzity. Dle Českého statistického úřadu se počet studentů v roce 2010 oproti roku 2001 téměř zdvojnásobil (www.czo.cz). Pracující lidé jsou naopak často nuceni svým zaměstnavatelem, aby si doplnili vysokoškolské vzdělání potřebné pro mnohá povolání. Vysoké školy pořádají na podzim či v jarních měsících dny otevřených dveří a hodně informací může student nalézt na internetových stránkách příslušné univerzity. Jsou ovšem informace, které zájemcům o určitý obor zůstávají skryty.

Český znakový jazyk má za sebou bohatou historii a vývoj. Zásadním bodem je přijetí zákona o znakové řeči a o změně dalších zákonů ze dne 11. června 1998 č. 155/1998 Sb., který vstoupil v platnost 1. ledna 1999 (Hrubý, J. 1999). O deset let později vyšla novela tohoto zákona č. 384/2008 Sb., o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob. Jeho přijetím se znakový jazyk dostává do širšího povědomí společnosti a stoupá také počet organizací nabízející kurzy. Organizace poskytují svým frekventantům různě kvalitní služby a ne ve všech se opravdu vyučuje český znakový jazyk. Taktéž **výuka se v rámci oboru surdopedie na českých vysokých školách** v mnohých věcech odlišuje. L. Hricová (2012) ve své závěrečné práci „Obtíže při osvojování českého znakového jazyka jako součásti přípravy na profesi v oblasti surdopedie v České republice“, která byla obhájena v Olomouci v roce 2012, uvádí seznam kateder speciální pedagogiky na jednotlivých vysokých školách. Patří mezi ně: Univerzita Karlova v Praze, Masarykova univerzita v Brně, Univerzita Palackého v Olomouci, Univerzita Hradec Králové, Ostravská univerzita v Ostravě, Technická univerzita v Liberci, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích a Univerzita Jana Ámose Komenského Praha (Hricová, L. 2012). Popisem předmětů zaměřených na výuku českého znakového jazyka na jednotlivých katedrách se budeme podrobněji zabývat v této kapitole.

Diplomová práce obsahuje informace týkající se jednotlivých vysokých škol. Zdrojem jsou internetové stránky jmenovaných univerzit a jejich Pedagogických fakult. Text je dále doplněn o odpovědi interních či externích pracovníků příslušných kateder oslovených e-mailem. Jejich aktuálnost je dána dobou, kdy byla diplomová práce zpracovávána a jednotlivé informace se tak mohou časem lišit. Tabulky byly vytvářeny na základě údajů dostupných na stránkách příslušných univerzit či jejich Pedagogických fakult a jsou uvedeny v příloze č. 1.

Univerzita Karlova v Praze byla založena českým a římským králem Karlem IV. v roce 1348 a je známá nejen u nás, ale i v zahraničí. Studenti se mohou vzdělávat na 17 fakultách, v současné době nabízejících téměř 300 akreditovaných studijních programů s 660 studijními obory. Její Pedagogická fakulta byla založena v roce 1946 a nyní nabízí 50 oborů v rámci akreditovaných studijních programů (www.cuni.cz). Na stránkách Univerzity Karlovy v Praze můžeme nalézt studijní programy a jejich obory, které souvisí se speciální pedagogikou či surdopedií (www.pedf.cuni.cz). (viz Tab. 1, Tab. 2., Tab. 3, Tab. 4, Tab. 5)

V rámci bakalářského prezenčního studijního oboru „Speciální pedagogika“ se vyučuje ve druhém semestru předmět „*Sppg znevýhodněného člověka se SP I.*“ a na něj navazuje v pátém semestru „*Sppg znevýhodněného člověka se SP II.*“ V něm se studenti seznamují s komunikačními metodami osob se sluchovým postižením. V rámci šestého semestru je nabízena možnost zvolit si z předmětového balíčku „*Komunikační systémy ve speciální pedagogice*“ jeden povinně volitelný předmět ze tří: „*Alternativní a augmentativní komunikace*“, „*Základy znakového jazyka*“ nebo „*Romský jazyk*“. Předmět „*Základy znakového jazyka*“ je ukončen zápočtem a zkouškou. Časová dotace je stanovena na dvě hodiny týdně. Student získává během výuky teoretické znalosti z oblasti komunikačních forem osob se sluchovým postižením a osvojuje si základy znakové zásoby. V kombinované formě bakalářského studia oboru „Speciální pedagogika“ se vyučují stejné předměty jako v bakalářském studijním oboru. Liší se pouze jejich časová dotace. Státní závěrečné zkoušky se skládají ze speciální pedagogiky, obhajoby bakalářské práce a dvou dalších tematických okruhů, které jsou dány kombinací různých typů postižení. Studenti prezenčního studia mají možnost si navíc zvolit volitelný předmět „*Terapie ve speciální pedagogice*“. (viz Tab. 1)

Ve studijním plánu prezenční i kombinované formy studia navazujícího magisterského oboru „Speciální pedagogika“ na rok 2012/2013 není přímo zmíněn

povinný nebo povinně volitelný předmět, jehož náplní by byl český znakový jazyk. U státní závěrečné zkoušky má student možnost vybrat si z povinně volitelné části jeden z následujících předmětů: „*Speciální pedagogika raného a předškolního věku*“, „*Speciální pedagogika školního věku*“, „*Speciální pedagogika dospělého věku*“. (viz Tab. 2)

Dvouoborové studium bakalářského oboru „*Speciální pedagogika se zaměřením na vzdělávání*“ má ve studijním plánu předměty „*Sppg znevýhodněného člověka se SP I*“ a „*Sppg znevýhodněného člověka se SP II*“. Předmět „*Základy znakového jazyka*“ není v rámci zmíněného oboru vyučován. Státní závěrečná zkouška se skládá ze „*Speciální pedagogiky se zaměřením na speciální vzdělávací potřeby znevýhodněných osob*“, obhajoby bakalářské práce a povinně volitelného předmětu, mezi něž patří i „*Speciální pedagogika znevýhodněného člověka se sluchovým postižením*“. (viz Tab. 3)

V rámci dvouoborového navazujícího magisterského studijního oboru „*Učitelství všeobecně vzdělávacích předmětů pro základní školy a střední školy – speciální pedagogika*“ také není vypsán ve studijním plánu 2012/2013 předmět, věnující se výuce českého znakového jazyka. (viz Tab. 4)

V rámci bakalářského studijního programu „*Psychologie*“ není vyučován předmět s obsahem českého znakového jazyka. Státní závěrečná zkouška se koná z obhajoby bakalářské práce, „*Psychologie*“ a „*Speciální pedagogiky*“, jež je tvořena mimo jiných předmětů, které si student může zvolit, také ze „*Speciální pedagogiky znevýhodněného člověka se sluchovým postižením*“. (viz Tab. 5)

V rámci rozšiřujícího studia celoživotního vzdělávání jsou vypsány obory „*Specializace v pedagogice – speciální pedagogika (pro speciální pedagogy)*“ a „*Specializace v pedagogice – speciální pedagogika (pro učitele)*“. Studenti mají možnost si zvolit následující volitelné předměty: „*Znakový jazyk I.*“, „*Znakový jazyk II.*“, „*Závěrečná zkouška ze znakového jazyka*“.

Všechny výše zmíněné informace týkající se studijních programů a jejich oborů na Univerzitě Karlově v Praze lze najít na internetových stránkách univerzity. Existují informace, které zájemce o daný obor na příslušných stránkách nenalezne. Pro tuto práci poskytla informace ohledně zajištění výuky českého znakového jazyka Mgr. Klára Ptáčková působící na Katedře speciální pedagogiky Pedagogické fakulty Karlovy

univerzity v Praze. Výuka je realizována slyšícími (tlumočníky) nebo neslyšícími (rodilými mluvčími) lektory v rámci volitelných kurzů „*Znakového jazyka*“ nebo „*Základů znakového jazyka*“. Kurzy nejsou vypisovány vždy pro všechny obory a formy studia a také ne v každém semestru. V případě jejich zařazení je časová dotace dvě hodiny týdně. Náplní kurzů je vymezení pojmů neslyšící, komunikační formy osob se sluchovým postižením – mimika, znaky, gesta, daktylotika, písemný projev, mluvená řeč, problematika tlumočení, osvojování znakové zásoby, tlumočnické služby, nové trendy ve výuce osob s těžkým sluchovým postižením a neslyšících, základní pokyny pro kontakt slyšícího s neslyšícím, seznámení se specifiky kultury Neslyšících, komunitou Neslyšících a jejími zvyklostmi. V kurzech probíhá teoretická příprava a výuka základů znakového jazyka. Skupiny jsou v jednotlivých kurzech kapacitně omezeny dle jednotlivých oborů, kterým je primárně určen. Většinou se počet pohybuje mezi dvanácti až dvaceti studenty. Ukončení kurzů znakového jazyka je zápočtem u navazující série kurzů nebo zápočtem a zkouškou u samostatných kurzů. Probíhá různou formou dle konkrétních požadavků vyučujících, například seminární prací nebo návštěvou kulturní akce neslyšících a její reflexí. U zkoušky je potřeba absolvovat praktickou část s lektorem nebo překlad ze znakového jazyka do psané podoby a následně probíhá také ověření teoretických znalostí.

Masarykova univerzita byla založena v roce 1919 a je spojována se jménem Tomáše Garrigua Masaryka. Univerzita disponuje celkem devíti fakultami, mezi které patří také Pedagogická fakulta, jež vznikla roku 1946 (www.muni.cz).

Na stránkách Masarykovy univerzity a její Pedagogické fakultě lze nalézt informace o studijních programech, jejich oborech a odkazy na příslušné studijní katalogy (www.ped.muni.cz). (viz *Tab. 6, Tab. 7, Tab. 8, Tab. 9*)

V rámci bakalářského studijního oboru „Speciální pedagogika“ si mohou studenti zvolit od druhého ročníku specializaci, jež je dána pevnými kombinacemi. Surdopedii je možné studovat pouze v kombinaci s logopedií. L. Hricová (2012) ve své závěrečné práci zmiňuje úzké zaměření studentů oboru speciální pedagogiky na jeden z nich, kdy logopedie většinou převažuje a motivace osvojit si český znakový jazyk není příliš velká. V prvním ročníku studenti absolvují předmět „*Základy speciální pedagogiky 7 surdopedie*“ a ve druhém ročníku předměty „*Specializace: L, S Surdopedie 1*“, „*Specializace: L, S Surdopedie 2*“ a „*Specializace LS ORL – Foniatrie*“. Praktické osvojování komunikačních forem osob se sluchovým postižením

probíhalo v minulých letech až ve třetím ročníku v rámci předmětu „*Specializace: L, S Komunikace osob se sluchovým postižením*“. Předmět se ukončoval zkouškou, která se skládala z teoretické a praktické části. Nyní mají studenti praktickou výuku českého znakového jazyka již ve druhém ročníku v rámci předmětu „*Specializace: L, S Surdopedie I*“. Výuka probíhá se slyšící i neslyšící vyučující. Neslyšící vyučující je mluvčí českého znakového jazyka a v době psaní diplomové práce byla v doktorském studiu Masarykovy univerzity. Z celkové dotace čtyř vyučovacích hodin týdně jsou dvě věnovány praktickému nácviku a dvě se věnují teorii. (viz Tab. 6)

Bakalářský studijní obor „Speciální pedagogika - komunikační techniky“ umožňuje studentům vybrat si ve druhém ročníku specializaci „*Komunikace osob se sluchovým postižením*“. V rámci předmětů „*Specializace: Komunikace osob se sluchovým postižením I*“ a „*Specializace: Komunikace osob se sluchovým postižením 2*“ si studenti osvojují kromě teoretických znalostí také praktické dovednosti v oblasti komunikačních forem osob se sluchovým postižením. Ze studijního katalogu předmětů si může student zvolit pro prohloubení svých znalostí a dovedností navazující volitelný předmět „*Rozvoj komunikačních dovedností u jedinců se sluchovým postižením*“. Možnost praktického seznámení se s českým znakovým jazykem mají také logopedi ve druhém ročníku v jarním semestru. (viz Tab. 6)

V rámci navazujícího magisterského oboru „Speciální pedagogika“, specializace logopedie-surdopedie nejsou povinné a povinně volitelné předměty z oblasti surdopedie zaměřeny na praktickou výuku komunikačních systémů. Studenti mají možnost si zapsat volitelný předmět „*Komunikace osob se sluchovým postižením*“ ukončený písemným testem a praktickou zkouškou z osvojených komunikačních technik. Kapacita předmětu je omezena na třicet studentů a v období registrace je opakovaně převyšována. Přesto se většinou předmět nakonec nenaplní. Obory „Speciální pedagogika pro učitele“ a „Speciální andragogika“ nenabízí svým studentům specializaci zaměřenou na surdopedii. (viz Tab. 7)

V rámci bakalářského studijního programu „Specializace v pedagogice“ není žádný povinný předmět, jehož náplní by byla výuka českého znakového jazyka. Stejně jako u studijního programu „Speciální pedagogika“ si lze zapsat volitelný předmět „*Komunikace osob se sluchovým postižením*“. (viz Tab. 8)

Magisterské navazující studijní obory „Speciální pedagogika“ a „Učitelství speciální pedagogiky pro základní školy“ vypisují kromě jiných specializací také logopedii-surdopedii. Praktická výuka komunikačních systémů osob se sluchovým postižením probíhá v rámci volitelného předmětu *„Komunikace osob se sluchovým postižením“*. (viz Tab. 9)

Kombinovaná forma všech výše zmíněných studijních oborů mívá podobnou skladbu předmětů jako forma prezenční. Níže popsané informace k zajištění výuky českého znakového jazyka na Masarykově univerzitě poskytla PhDr. Lenka Hricová, Ph.D. Studenti dvouoborového studia oboru Speciální pedagogika nemají žádný povinný seminář jak v bakalářském tak v magisterském studiu.

Výuka jednooborového bakalářského studia oboru „Speciální pedagogika“ byla popsána již výše. V magisterském studiu není povinný předmět, jehož náplní by byla výuka českého znakového jazyka. Student je během svého studia odkazován na samostudium.

V rámci oboru „Speciální pedagogika – komunikační techniky“ je povinná výuka českého znakového jazyka v průběhu dvou semestrů ve druhém ročníku v rámci předmětů *„Komunikace osob se sluchovým postižením 1 a 2“*. Časová dotace je jednou týdně dvě vyučovací hodiny. Výuka probíhá s neslyšícím lektorem. Podmínkou otevření specializace surdopedie je dostatek studentů. Ti, kteří si zvolí specializaci logopedie, mají výuku českého znakového jazyka v jarním semestru druhého ročníku v rámci předmětu *„Specializace: surdopedie“*. Výuka základů českého znakového jazyka probíhá se slyšícím vyučujícím a časová dotace je činí čtyři vyučovací hodiny týdně.

Všichni studenti si mohou zvolit jednosemestrální volitelný seminář *„Komunikace osob se sluchovým postižením“*. Výuka probíhá jednou týdně s neslyšícím lektorem.

V rámci kombinované formy oboru „Speciální pedagogika“ výuka českého znakového jazyka povinně zařazena není. V rámci kombinované formy oboru „Speciální pedagogika – komunikační techniky“ je zařazena pouze v případě výběru specializace surdopedie, kdy výuka probíhá s neslyšícím lektorem. Studenti kombinovaného studia mají možnost zapsat si volitelný seminář *„Komunikace osob se sluchovým postižením“*, do kterého dvakrát (celý pátek či sobota) vstupuje s výukou českého znakového jazyka neslyšící lektor.

Slyšící vyučující se v rámci předmětů, jejichž náplní je český znakový jazyk, zabývají zásadami komunikace osob se sluchovým postižením, základy jazyka, kulturou Neslyšících, notačním systémem SignWriting apod. Součástí výuky je osvojení si prstové abecedy, jež je prokládána diskusemi a někdy slovním komentářem. Jinak je zde snaha o využívání názornosti a nápodoby. Neslyšící lektor se většinou zaměřuje na český znakový jazyk v praktické podobě a na přirozený přenos zvyků a specifík kultury Neslyšících. Počet studentů v jedné skupině se odvíjí od počtu studentů, kteří si zvolí požadovanou specializaci. V případě velkého počtu studentů bývá nutné je rozdělit do menších skupin. Nevýhodou je následné zkrácení časové dotace předmětu. U volitelného semináře bývá omezení okolo patnácti studentů na skupinu. Ukončením je potom zápočet nebo zkouška, která se skládá z písemného testu, jehož náplní jsou teoretické znalosti v oblasti komunikace jedinců se sluchovým postižením a z praktické zkoušky z komunikace v českém znakovém jazyce. Praktická zkouška je ve většině případů vedena jedním, popřípadě dvěma neslyšícími lektory za přítomnosti slyšícího vyučujícího. Slyšící vyučující jsou zaměstnanci pedagogické fakulty. Neslyšící lektori bývají zpravidla externisté. Letos vyučuje český znakový jazyk také neslyšící studentka doktorského studia. V současné době je navázána spolupráce s organizací Trojrozměr – Brněnské centrum českého znakového jazyka, o.s.

Univerzita Palackého v Olomouci byla založena již v 16. století a to jí dává status druhé nejstarší univerzity v České republice. Univerzita disponuje celkem osmi fakultami a jednou z nich je také Pedagogická fakulta (www.upol.cz). Na internetových stránkách Ústavu speciálně pedagogických studií nalezne uchazeč o studium speciální pedagogiky přehledný seznam studijních programů a oborů, které může na Palackého univerzitě v Olomouci studovat (<http://www.uss.upol.cz/>). (viz Tab. 10, Tab. 11, Tab. 12)

Palackého univerzita v Olomouci bohužel nedisponuje přehledným katalogem předmětů jednotlivých studijních oborů a jejich náplní, jako je tomu například u Masarykovy univerzity nebo Karlovy univerzity v Praze. Výuka českého znakového jazyka se prolíná jednotlivými obory formou semestrálních praktických cvičení a jejich náplní jsou základní i rozšiřující témata (www.uss.upol.cz).

Průběh výuky českého znakového jazyka na Pedagogické fakultě Palackého univerzity v Olomouci blíže nastínil Mgr. BcA. Pavel Kučera. Všechny předměty vede kmenový pracovník se sluchovým postižením z Ústavu speciálněpedagogických studií

Univerzity Palackého v Olomouci. Nepovinné předměty vede externí pracovnice se sluchovým postižením. Na univerzitě není volba specializací dána pevnými kombinacemi. Za jeden semestr je pro studenty připraveno přibližně třináct lekcí českého znakového jazyka dle jednotlivých oborů. Časová dotace na dva semestry je jedna vyučovací hodina týdně. Náplní daných předmětů je osvojení si základů českého znakového jazyka. Prostřednictvím výuky se studenti seznamují také s kulturou Neslyšících, zvyky, tradicemi apod. Kapacita studentů v jedné vyučovací hodině je v rozmezí patnácti až dvaceti studentů. Předmět bývá ukončen zápočtem nebo zkouškou, u níž studenti vyprávějí ve znakovém jazyce na zvolené téma. Následně probíhá konverzace s neslyšícím lektorem. Své znalosti pak uplatní u státní závěrečné zkoušky ze surdopedie, kde je prověřena také jejich dovednost komunikace.

Dále je možné osvojit si český znakový jazyk v rámci celoživotního vzdělávání. Jedná se o tříleté rozšiřující studium oboru „Speciální pedagogika – surdopedie se zaměřením na znakový jazyk“. Zde je možné vedle samostatné státní zkoušky ze surdopedie vykonat státní závěrečnou zkoušku z českého znakového jazyka. Časová dotace v tomto oboru je za tři roky kolem 160 hodin.

V roce 2012 byla poprvé pořádána akce s názvem „Prázdninová škola znakového jazyka“ (týdenní intenzivní kurz s neslyšícími lektory) ve spolupráci s Katedrou speciální pedagogiky Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity a Ústavem speciálněpedagogických studií Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci na Chatě Stará Škola v Kunčicích u Starého Města pod Sněžníkem. Tento kurz byl a je primárně určen studentům speciální pedagogiky se zaměřením na obor surdopedie. Dle získaných informací se bude Prázdninová škola pravděpodobně pořádat každý rok.

Další možností osvojování si českého znakového jazyka mimo vysokou školu jsou kurzy jiných organizací, kurzy pořádané na školách pro sluchově postižené a při střediscích rané péče Tamtam, které jsou však věnované zejména jejich pracovníkům a rodičům dětí se sluchovým postižením.

Univerzita Hradec Králové nabízí ke studiu celkem čtyři fakulty, mezi něž patří i Pedagogická fakulta otevírající zájemcům o speciální pedagogiku v rámci studijního programu „Speciální pedagogika“ bakalářské obory „Sociálně výchovná péče o smyslově postižené“, „Výchovná práce ve speciálních zařízeních“ a „Speciálně

pedagogická péče o osoby s poruchami komunikace“. Studenti mohou dále pokračovat v navazujícím magisterském studiu v oboru „Speciální pedagogika rehabilitační činnosti a management speciálních zařízení“ (www.uhk.cz). (viz Tab. 13, Tab. 14)

Bakalářský studijní obor „Sociálně výchovná péče o smyslově postižené“ má připravit jedince především na práci s dětmi, mládeží a dospělými v oblasti tyfopedické, surdopedické a logopedické. Ve třetím semestru absolvují studenti povinný předmět „Úvod do surdopedie“, ve čtvrtém semestru „Komunikaci sluchově postižených“ a v pátém semestru „Rehabilitaci sluchově postižených“. Praktický předmět s výukou českého znakového jazyka „Znakový jazyk I“ je pro studenty povinný a vyučuje se již ve třetím semestru. (viz Tab. 13)

Bakalářský studijní obor „Výchovná práce ve speciálních zařízeních“ má připravit jedince pro výchovnou práci s dětmi, mládeží a dospělými především v oblasti etopedické, psychopedické a somatopedické. Studenti prezenčního i kombinovaného studia získají znalosti z oboru surdopedie ve čtvrtém semestru v předmětu „Surdopedie“. Jedním ze vstupů jsou také komunikační systémy osob se sluchovým postižením. Výstupem předmětu není však ovládnutí základů českého znakového jazyka. (viz Tab. 13)

Bakalářský studijní obor „Speciálně pedagogická péče o osoby s poruchami komunikace“ poskytuje studentům teoretické i praktické poznatky pro výchovnou práci s dětmi, mládeží a dospělými v oblasti poruch komunikace. Předměty z oblasti surdopedie jsou totožné s oborem „Sociálně výchovná péče o smyslově postižené“. (viz Tab. 13)

Navazující magisterský obor „Speciální pedagogika rehabilitační činnosti a management speciálních zařízení“ nezahrnuje povinný předmět s výukou českého znakového jazyka. Studenti mají možnost se seznámit s oblastí surdopedie ve třetím semestru prostřednictvím povinně volitelného předmětu „Surdopedie“. (viz Tab. 14)

Konkrétní informace k výuce českého znakového jazyka na Katedře speciální pedagogiky Univerzity Hradec Králové, které jsou popsány níže, poskytla Mgr. Tereza Skákalová. Výuka českého znakového jazyka na Katedře speciální pedagogiky probíhá pouze pro bakalářské obory „Sociálně výchovná péče o smyslově postižené“ a „Speciálně pedagogická péče o osoby s poruchami komunikace“. Výuku vede externista – v loňském roce se jednalo o neslyšícího lektora, v současnosti výuku vede

tlumočnice znakového jazyka. Předmět se dříve vyučoval celkem tři semestry, nyní je omezen pouze na jeden semestr s dotací dvě hodiny týdně. V rámci předmětu, v němž probíhá výuka českého znakového jazyka, se vyučují základní témata, základní gramatika, popis prostoru aj.

Výše uvedené obory obsahují dále tři surdopedické předměty – „*Úvod do surdopedie*“, „*Komunikace sluchově postižených*“, „*Rehabilitace sluchově postižených*“. Všechny zmíněné předměty disponují dotací dvě přednášky a dva semináře týdně. Nově vznikl předmět „*Kazuistický seminář ze surdopedie*“. Předměty vyučuje Mgr. Tereza Skákalová a snaží se je taktéž provázat s praxí a poskytnout v nich studentům teoretický základ předmětu. Protože je dotace českého znakového jazyka značně redukována, témata jako kultura Neslyšících se řeší v rámci těchto předmětů, aby při praktické výuce byl prostor pouze na český znakový jazyk. V rámci seminářů z předmětu „*Komunikace sluchově postižených*“ se Mgr. Tereza Skákalová snaží se studenty základy jazyka opakovat a rozšiřovat je o další témata. Ve výuce využívá video materiály, aby si studenti zvykali na produkci jazyka a jeho vnímání jako celku. V rámci nového předmětu „*Kazuistický seminář ze surdopedie*“ je výuka obohacena o návštěvu kulturních akcí Neslyšících, kontakt a komunikaci s rodilými mluvčími. Kapacita předmětu s výukou českého znakového jazyka je přibližně dvacet studentů. Z organizačních důvodů nelze skupiny rozdělit. Předmět s výukou českého znakového jazyka je ukončen zápočtem a probíhá praktickým ověřením nabytých dovedností. V letošním roce stanovila lektorka podmínku, že si každý připraví krátké představení své osoby v českém znakovém jazyce. Vyučující zjišťuje také znalosti z oblastí, které se studenty během semestru probírala.

V Hradci Králové nabízí své služby Hradecké centrum českého znakového jazyka o. s. Bezhran, s nímž je Mgr. Tereza Skákalová v kontaktu. Svým studentům zprostředkovává informace o pořádaných kurzech apod. Ti jsou průběžně informováni o akcích, jež mají spojitost se surdopedií nebo českým znakovým jazykem.

Ostravská univerzita v Ostravě byla založena roku 1991, ale základy byly položeny mnohem dříve. Na univerzitě lze studovat na šesti fakultách, včetně Pedagogické fakulty. Obor speciální pedagogika nabízí prezenční nebo kombinovanou formu studia (www.osu.cz). (viz Tab. 15, Tab. 16)

V akademickém roce 2012/2013 je pro druhý ročník bakalářského studijního oboru „Speciální pedagogika“ vypsán povinně volitelný předmět „*Základy znakového jazyka I*“. Cílem předmětu je osvojit si vědomosti a dovednosti v komunikaci s neslyšícím člověkem, naučit se základy českého znakového jazyka a znakované češtiny, získat manuální zručnost ve znakování a v neposlední řadě pochopit individuální přístup k neslyšícím a jejich psychologické zvláštnosti. Na předmět „*Znakový jazyk I*“ navazuje „*Znakový jazyk 2*“. Teoretické znalosti z oblasti surdopedie a komunikačních stylů si studenti osvojují v rámci předmětu „*Základy surdopedie*“ (www.portal.osu.cz). Studenti kombinované formy bakalářského studijního oboru „Speciální pedagogika“ nemají v povinných či povinně volitelných předmětech zařazenou výuku českého znakového jazyka. (viz Tab. 15)

V navazujícím magisterském studiu patří mezi povinné předměty „*Znakový jazyk I*“, během kterého jsou studenti seznámeni s rehabilitačními a kompenzačními pomůckami pro osoby se sluchovým postižením, historií a terminologií vizuálně motorických systémů a nácvikem daktylu. Praktická část výuky je zaměřena na základní znakovou zásobu. Mezi povinně volitelnými předměty lze nalézt rozšiřující předmět „*Znakový jazyk 2*“ (www.portal.osu.cz). V kombinované formě navazujícího magisterského studia probíhá výuka českého znakového jazyka v předmětu „*Základy znakového jazyka*“. (viz Tab. 16)

K výuce českého znakového jazyka na Ostravské univerzitě v Ostravě se vyjádřil Doc. PaedDr. Petr Franiok, Ph.D. Obor „Speciální pedagogika“ nemá surdopedii jako specializaci. Český znakový jazyk je vyučován pro studenty bakalářského a navazujícího magisterského oboru „Speciální pedagogika“ jako povinně volitelný předmět s dvouhodinovou dotací týdně. Výuky se účastní přibližně čtyřicet pět studentů a předmět je ukončován zápočtem. Český znakový jazyk vyučuje na Ostravské univerzitě externí vyučující, která je zároveň soudním tlumočnickem českého znakového jazyka.

Technická univerzita v Liberci vznikla pod tímto názvem v roce 1995, ale již v roce 1953 zde existovala pod názvem Vysoká škola strojní v Liberci. Své studium nabízí na pěti fakultách, včetně Fakulty přírodovědně – humanitní a pedagogické (www.tul.cz).

Obory „Speciální pedagogika předškolního věku“ a „Speciální pedagogika pro vychovatele“ nabízejí kromě jiných předmětů také povinný předmět se zaměřením na surdopedii s názvem „*Surdopedie*“ a povinně volitelný předmět „*Základy komunikace neslyšících*“. V rámci druhého oboru si studenti navíc volí povinně volitelný specializační předmět – „*Etopedie 2*“, „*Logopedie 2*“. (viz Tab. 17)

Navazující magisterský obor „Speciální pedagogika“ byl akreditován v roce 2012 (www.tul.cz). Studenti mají možnost si zvolit jednu ze tří specializací – Psychopedie a etopedie, Logopedie a surdopedie, Speciální pedagogika – učitelství (www.kss.fp.tul.cz). (viz Tab. 18)

Dle Ing. Zuzany Palounkové, Ph.D. zabezpečuje Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky v rámci bakalářského studia pouze specializace – psychopedie, logopedie a etopedie. Specializaci surdopedie není možné v současné době na Technické univerzitě v Liberci studovat.

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích byla zřízena roku 1991. Obor „Speciální pedagogika“ a „Speciální pedagogika – vychovatelství“ je na Jihočeské univerzitě nabízen pouze na Zdravotně sociální fakultě (www.jcu.cz).

Jihočeská univerzita se odlišuje od ostatních fakult tím, že obory „Speciální pedagogika“ a „Speciální pedagogika – vychovatelství“ nejsou nabízeny Pedagogickou fakultou, ale Zdravotně sociální fakultou. Již L. Hricová (2012) podotkla ve své závěrečné práci, že obory jsou orientovány spíše do oblasti zdravotnické a specializace surdopedie zde není nabízena. (viz Tab. 19)

Zdravotně sociální fakulta nabízí na svých internetových stránkách certifikovaný kurz „*Znakové řeči*“, který je pořádán Katedrou psychologie a speciální pedagogiky. Celková hodinová dotace má dosahovat padesáti hodin a kurz je ukončen zkouškou (www.zsf.jcu.cz). Vzhledem k malému zájmu ze strany studentů nebyl v akademickém roce 2012/2013 otevřen volitelný předmět „*Kurz znakové řeči*“ a „*Kurz znakového jazyka*“.

Univerzita Jana Amose Komenského v Praze je soukromá vysoká škola, která byla založena v roce 2001. V současné době nabízí bakalářský studijní obor „Speciální pedagogika – vychovatelství“ a navazující magisterské obory „Speciální pedagogika“ a „Speciální pedagogika – učitelství“ (www.ujak.cz). (viz Tab. 20, Tab. 21)

2.2 Instituce poskytující kurzy českého znakového jazyka pro veřejnost a jejich náplň

Předešlá podkapitola byla zaměřena na české vysoké školství zajišťující výuku českého znakového jazyka. Další možností, kde si mohou studenti osvojit tento jazyk, jsou instituce, které pořádají kurzy. Je dobré mít na paměti, že ne všechny však poskytují kvalitní služby. Určitou známkou kvality může být akreditace kurzu Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen MŠMT) či reference od účastníků kurzů. Informace jednotlivých institucí jsou zpracovány přehledně v tabulkách umístěných v příloze č. 2.

V **Moravskoslezském kraji** je možné navštívit kurzy českého znakového jazyka především v Ostravských organizacích – Moravskoslezská unie neslyšících, Znakový jazyk a Středisko vzdělávání, s.r.o. (*viz Tab. 22*)

Moravskoslezská unie neslyšících se zaměřuje především na poskytování sociálních služeb osobám se sluchovým postižením. Zájemcům z řad široké veřejnosti je nabízen „Kurz znakového jazyka“, díky němuž si mohou osvojit základy znakového jazyka. V Ostravě lze absolvovat kurz ve čtyřech modulech – začátečníci, mírně pokročilí, pokročilí a konverzace. Výuka je zajišťována neslyšícími lektory. V případě zájmu je otevírán kurz také ve Frýdku-Místku. Zde je možné absolvovat pouze první dva moduly, jelikož je výuka zajišťována slyšící lektorkou. Každý modul je zakončen bezplatnou závěrečnou zkouškou a účastníci kurzu mají možnost získat „Certifikát o absolvování kurzu ZJ“. Lekce probíhají od září do června v celkovém počtu 80 vyučovacích hodin a jsou akreditovány MŠMT. Výuka se koná jeden den v týdnu po dvě vyučovací hodiny. Aby se kurz otevřel, musí se přihlásit minimálně osm lidí. Cena pro školní rok 2012/2013 byla stanovena na 4200 Kč (www.msun.cz).

Kurzy českého znakového jazyka poskytuje také organizace na ulici Střelniční 8 v Ostravě. Celkem je možné absolvovat čtyři moduly – začátečníci, mírně pokročilí, pokročilí a udržovací kurz. Časová dotace kurzu je 40 hodin teoretické přípravy a 40 hodin praktické výuky. Zájemci o kurz se setkávají jednou týdně po dobu dvou vyučovacích hodin. Z počátku výuku organizuje slyšící lektor, v průběhu roku se poté střídá s neslyšícím lektorem. Po úspěšném absolvování závěrečných zkoušek obdrží účastník kurzu potvrzení o jeho absolvování. Kurzy nejsou v současné době

akreditované MŠMT. Cena skupinového kurzu byla pro školní rok 2012/2013 stanovena na 3500 Kč (www.znakovy-jazyk.cz).

Středisko vzdělávání s.r.o. pořádá kromě jiných také kurz „Základy znakového jazyka“. Ten probíhá ve třech na sebe navazujících modulech – základy znakového jazyka, konsekutivní tlumočení, simultánní tlumočení. Každý modul má časovou dotaci 60 hodin a výuka je realizována jednou do týdne slyšící lektorkou. Celý kurz má 180 hodin a je zakončen zkouškou. Úspěšní absolventi získají osvědčení „Základy znakového jazyka“ s celostátní platností, jelikož je akreditován MŠMT. Cena jednoho skupinového modulu byla stanovena pro rok 2012/2013 na 5330 Kč (www.vsostrava.com).

Ve **Zlínském kraji** je možnost se vzdělávat v českém znakovém jazyce ve Zlíně, Kroměříži a Uherském Hradišti v organizaci 3Dimenze – Moravské centrum znakového jazyka, o.s. (*viz Tab. 23*)

3Dimenze – Moravské centrum znakového jazyka, o.s. poskytuje skupinové kurzy, možné absolvovat ve čtyřech modulech – začátečník, absolvent 1. modulu, absolvent 2. modulu, absolvent 3. modulu. Organizace dále nabízí intenzivní kurzy, zaměřující se především na konverzační témata a specializované skupinové kurzy, které jsou koncipovány podle profesních oblastí. Výuka je zajišťována neslyšícími lektory, snažící se naučit účastníky kurzu nejen znakové zásobě, ale také gramatice českého znakového jazyka. Každý modul je zakončen zkouškou, jejímž výstupem je získání osvědčení o jeho absolvování. Kurzy jsou akreditované MŠMT a jejich cena byla pro školní rok 2012/2013 stanovena na 3600 Kč, přičemž studenti mohou získat slevu. Za skupinový kurz je považován kurz od tří osob výše (www.3dimenze.net).

Olomoucký kraj nabízí výuku českého znakového jazyka v Oblastní Unii Neslyšících Olomouc (*viz Tab. 24*), která vlastní akreditaci MŠMT. Kurzy lze absolvovat ve třech ročnících – začátečníci, mírně pokročilí a pokročilí. Dle dohody je možné navštěvovat také konverzaci. V prvním ročníku (začátečníci) je jedna skupina vyhrazena přednostně studentům Pedagogické fakulty Palackého univerzity v Olomouci. Účastníci docházejí na výuku po celý školní rok jednou týdně v časové dotaci devadesáti minut. Pouze „konverzace“ probíhá od října do ledna. Organizace zajišťuje jednoho slyšícího a pět neslyšících lektorů. Cena je odstupňována dle studovaného ročníku (www.ounol.cz).

V **Jihomoravském kraji** je největší nabídka kurzů českého znakového jazyka v Brně - Trojrozměr – Brněnské centrum českého znakového jazyka, o.s.; Unie neslyšících Brno, o.s.; Česká unie neslyšících, o.s., oblastní organizace Brno a také v Břeclavi - Spolek neslyšících Břeclav, o.s. (viz. Tab. 25) Brněnské instituce jsou blíže popsány ve výzkumné části.

Organizace Trojrozměr – Brněnské centrum českého znakového jazyka, o.s. zajišťuje kurzy českého znakového jazyka v sedmi modulech, z nichž první je určen začátečníkům a poslední sedmý modul je označen jako modul opakovací a udržovací. Účastníci se scházejí dvakrát týdně a během pěti měsíců absolvují celkem 70 výukových hodin. Výuka není zaměřena pouze na osvojení si znakové zásoby. Frekventanti jsou postupně seznámeni také s gramatikou českého znakového jazyka. Pro otevření kurzu je nutné přihlášení minimálně čtyř osob. Výuku zajišťují neslyšící lektoři, kteří absolvovali „Kurz pro lektory znakového jazyka“, který pořádá organizace Pevnost - České centrum českého znakového jazyka, o.s.. Každý modul je ukončen zkouškou, ale pouze první modul je akreditovaný MŠMT. Kromě skupinových kurzů je možné zúčastnit se také intenzivního či individuálního kurzu. Cena skupinového kurzu za pět měsíců byla pro školní rok 2012/2013 stanovena na 4000 Kč, přičemž studenti mají možnost získat slevu (www.trojrozmer.cz).

Unie neslyšících Brno, o.s. poskytuje kromě sociálních služeb také rekvalifikační kurzy znakového jazyka. Zájemci se mohou přihlásit do začátečníků, pokročilých či do pokročilých II. – konverzace. Výuku vede neslyšící lektor s bohatými zkušenostmi. Účastníci se scházejí pravidelně jedenkrát týdně na devadesát minut. Cena skupinového kurzu byla pro školní rok 2012/2013 stanovena na 1990 Kč za jedno pololetí, přičemž probíhá od září do června. Po dvou letech je možné po úspěšném složení zkoušky získat osvědčení, které má celostátní platnost díky akreditaci MŠMT (www.unieneslysicichbrno.cz).

Česká unie neslyšících, o.s. – oblastní organizace Brno pořádá každoročně akreditované kurzy „Základy znakového jazyka“. Kurzy probíhají od září do června každý týden 1,5 hodiny. Zájemci mohou absolvovat kurz ve čtyřech úrovních – začátečníci, mírně pokročilí, pokročilí a konverzace. Výuku vedou neslyšící lektorky. Maximální počet účastníků v jedné skupině je stanoven na 12 a minimální počet by neměl klesnout pod 8 osob. Cena skupinového kurzu je pro školní rok 2012/2013 stanovena na 3500 Kč (www.brno.cun.cz).

Spolek neslyšících Břeclav, o.s. poskytuje od října do května kurzy českého znakového jazyka pro začátečníky a pro pokročilé. Celkem je možné absolvovat 50 hodin. Zájemci o kurz se scházejí pravidelně jedenkrát týdně na dvě hodiny. Cena skupinového kurzu byla stanovena pro školní rok 2012/2013 na 1300 Kč. Na konci kurzu je možné získat osvědčení o absolvování kurzu (www.snbreclav.cz).

V **Královéhradeckém kraji** můžeme najít kurzy českého znakového jazyka v Hradci Králové v organizaci Bezhran – Hradecké centrum českého znakového jazyka, o.s. (*viz Tab. 26*) Zmíněná organizace nabízí kurzy jak skupinové, individuální, intenzivní, tak pro rodiče neslyšících dětí. Skupinová výuka probíhá po dobu pěti měsíců v časové dotaci dvě vyučovací hodiny dvakrát týdně. Účastník absolvuje celkem 70 výukových hodin za pět měsíců. Zájemci o kurz mohou navštěvovat celkem šest modulů – začátečník, mírně pokročilý I., mírně pokročilý II., Středně pokročilý I, středně pokročilý II., pokročilý I. Cena se pohybuje okolo 3500 Kč a výuku vedou neslyšící lektori. V současné době nevlastní organizace akreditaci MŠMT. Studentům, lidem se starobním důchodem a lidem se sluchovým postižením je poskytována sleva (www.bezhran.cz).

Jihočeský kraj nabízí své kurzy českého znakového jazyka v Českých Budějovicích v organizaci Evoluce – Jihočeské centrum českého znakového jazyka, o.s. (*viz Tab. 27*) Organizace realizuje své skupinové, intenzivní, individuální a výběrové kurzy českého znakového jazyka v Českých Budějovicích. Skupinové lekce se konají po dobu pěti měsíců, během kterých se účastníci scházejí dvakrát týdně po dvou výukových hodinách. Mezi výběrové se řadí kurzy pro rodiče neslyšících dětí, zdravotnické pracovníky, školy, tlumočníky apod. (www.evoluce3.cz).

Středočeský kraj a hlavní město **Praha** otevírají kurzy českého znakového jazyka v rámci následujících organizací - Pevnost – České centrum znakového jazyka, o.s.; Česká unie neslyšících – oblastní organizace Praha; Aldea, vzdělávací agentura. (*viz Tab. 28*)

Pevnost – České centrum znakového jazyka, o.s. nabízí skupinové, intenzivní a individuální kurzy českého znakového jazyka. Kapacita skupinových lekcí je čtyři až dvanáct účastníků. Výuka je vedena neslyšícími lektory. Je možné absolvovat celkem osm modulů – začátečník, mírně pokročilý I., mírně pokročilý II., středně pokročilý I., středně pokročilý II., pokročilý I., pokročilý II., udržovací kurz znakového jazyka. Všechny moduly jsou zakončeny zkouškou a získáním osvědčení o jeho absolvování.

První až čtvrtý je akreditovaný MŠMT. Výuka probíhá dvakrát týdně jeden semestr v celkové časové dotaci 70 výukových hodin. Cena pro školní rok 2012/2013 byla stanovena na 4900 Kč, přičemž studentům, důchodcům a rodičům dětí se sluchovým postižením je nabízena sleva. Účastníci mohou dále pokračovat v Institutu Neslyšících pro specializované vzdělávání, o.s., který vznikl v roce 2007 za podpory Pevnosti – Českého centra znakového jazyka, o.s. Institut nabízí například kurzy pro tlumočníky, neslyšící lektory, neslyšící osoby se specifickými potřebami komunikace, zdravotnické pracovníky, školy apod. (www.pevnost.com).

Česká unie neslyšících – oblastní organizace Praha nabízí semestrální a roční kurzy českého znakového jazyka. Ty jsou akreditované MŠMT a po úspěšném absolvování zkoušky je možné získat osvědčení. Zájemci mohou postupně absolvovat až pět modulů, přičemž organizace avizuje následující čtyři – začátečníci, mírně pokročilí, pokročilí, konverzace. Pátý modul nemá v současné době akreditaci MŠMT. Semestrální výuka trvá pět měsíců. Účastníci se scházejí dvakrát týdně na 90 minut. V průběhu roku se frekventanti scházejí pouze jedenkrát týdně. Výuka je vedena neslyšícími lektory a v roce 2012/2013 stála 4000 Kč (www.praha.cun.cz).

Vzdělávací agentura Aldea otevírá pro zájemce o český znakový jazyk následující moduly – Základy znakového jazyka I., Základy znakového jazyka II., Znakový jazyk pro středně pokročilé III., Konverzace ve znakovém jazyce, Individuální kurzy znakového jazyka a nabízí lekce znakového jazyka na objednávku. Vzdělávací agentura poskytuje svým frekventantům písemné studijní materiály, které jim usnadňují osvojení si jazyka. Výuku vedou převážně neslyšící lektori, kteří mají bohaté zkušenosti. Každý kurz je zakončen závěrečnou zkouškou s možností získat osvědčení o absolvování. V současné době jsou akreditované následující kurzy – Základy znakového jazyka I. a Základy znakového jazyka II. Časová dotace základních modulů je 80 vyučovacích hodin a cena pro školní rok 2012/2013 činila 4260 Kč. Konverzace ve znakovém jazyce má časovou dotaci 60 vyučovacích hodin a stála 3240 Kč (www.aldea.cz).

Liberecký kraj nabízí své hodiny českého znakového jazyka v České unii neslyšících – oblastní organizace Liberec (viz Tab. 29). Ta poskytuje kurzy pro začátečníky i pokročilé, akreditované MŠMT. Jeden modul trvá šest měsíců a účastníci se scházejí dvakrát týdně na dvě vyučovací hodiny. Výuku vedou rodilí mluvčí a cena se pohybovala okolo 3700 Kč (www.liberec.cun.cz).

Plzeňský kraj nabízí kurzy českého znakového jazyka v Plzni a Klatovech v organizacích SIGN – Jazykové vzdělávací studio a Plzeňská unie neslyšících. (viz Tab. 30)

SIGN – Jazykové vzdělávací studio působí v Klatovech a Plzni. Kromě klasických skupinových kurzů jsou nabízeny také pobytové a „znakovka pro děti“. Skupinové lekce v Klatovech jsou tříměsíční s časovou dotací 50 minut jedenkrát týdně, v ceně 1100 Kč. V Plzni je časová dotace stanovena na 60 minut jedenkrát týdně a cena se pohybovala od 1800 Kč, přičemž studenti mají cenu sníženou. Výukou provází jak slyšící tak i neslyšící lektori (www.sign-studio.cz).

Plzeňská unie neslyšících poskytuje kromě sociálních služeb také lekce českého znakového jazyka. Ty probíhají od října do ledna a od února do května. Cena za půl roku byla stanovena na 1200 Kč (www.pun.cz).

2.3 Další možnosti osvojování si českého znakového jazyka

Předešlé podkapitoly jsou zaměřeny na výuku znakového jazyka na vysokých školách v rámci České republiky a na instituce. Stále více je kladen důraz na samostudium v rámci vysokých škol a sebevzdělávání v rámci pracovního poměru. U osvojování si českého znakového jazyka je samostudium neméně důležité. Existují samozřejmě i jiné možnosti, jak se jazyku naučit nebo přinejmenším procvičit.

Některé organizace, zajišťující během roku kurzy českého znakového jazyka, pořádají v letních či zimních měsících týdenní nebo víkendové intenzivní kurzy, kterých se mohou zúčastnit zájemci z řad široké veřejnosti. Výhodou těchto intenzivních je možnost naučit se základní znakovou zásobu nebo ji rozšířit během krátkého času. Podobné akce jsou vhodné také pro jedince, kteří váhají s celoročními lekcemi. V průběhu týdne mají možnost zjistit, zda se chtějí českému znakovému jazyku věnovat i nadále.

Intenzivní kurzy, které jsou pořádány různými organizacemi, bývají pobytové nebo účastníci na ně denně docházejí na předem určené místo. Podle toho se taky odvíjí jejich cena.

Organizace **Trojrozměr – Brněnské centrum českého znakového jazyka, o.s.** pořádá v měsíci únor a dále v letních měsících intenzivní kurzy českého znakového jazyka. Účastník zde dochází po dobu jednoho týdne. Každý den se skupina stejných

lidí věnuje celkem tři hodiny českému znakovému jazyku. Výuka je vhodná jak pro začátečníky, tak i pro pokročilé. V létě roku 2012 byla cena stanovena na 1300 Kč s možností uplatnění slevy (www.trojrozmer.cz).

Týdenní intenzivní kurzy pořádá také **Česká unie neslyšících o.s., oblastní organizace Brno**. Informace o nich vycházejí z rozhovoru se sociální pracovnící, která působí ve zmíněné organizaci. Instituce poskytuje letní intenzivní kurzy českého znakového jazyka v případě, že je o ně zájem a naplní se určitým počtem účastníků. Frekventanti si během týdenního setkávání osvojují základní znakovou zásobu a po absolvování mohou pokračovat v celoročním vzdělávání.

Intenzivní kurzy nabízí na svých internetových stránkách také organizace 3Dimenze – Moravské centrum znakového jazyka, o.s., Evoluce – Jihočeské centrum českého znakového jazyka, o.s., Pevnost - České centrum českého znakového jazyka, o.s. a Bezhran – Hradecké centrum českého znakového jazyka, o.s.

Organizace **Bezhran – Hradecké centrum českého znakového jazyka, o.s.** pořádala v minulých letech v letních měsících intenzivní kurz českého znakového jazyka, který měl celkem tři části, minimální kapacita byla stanovena na čtyři osoby. Účastník mohl po absolvování všech částí přistoupit k závěrečné zkoušce a v případě úspěchu obdržel od organizace potvrzení o absolvování prvního modulu. Cena celého modulu byla v minulých letech stanovena na 3300 Kč (www.bezhran.cz).

Organizace **Pevnost - České centrum českého znakového jazyka, o.s.** nabízí širokou škálu služeb. Mezi ně patří i letní intenzivní kurzy pro začátečníky či absolventy některých z modulů, které se uskutečňují v průběhu školního roku. Začátečníci dochází po dobu jednoho pracovního týdne na předem smluvené místo, kde si během dvaceti vyučovacích hodin osvojují základy českého znakového jazyka. Cena pro minulý rok činila 1300 Kč. Absolventům jednoho z modulů je nachystán intenzivní kurz po dobu čtyř dnů se sníženou cenou 899 Kč. Časová dotace je podobná jako u lekce pro začátečníky. Účastníci mají možnost procvičit si své dosavadní znalosti v komunikaci českým znakovým jazykem. Kromě letního intenzivního kurzu je pro začátečníky otevřen také zimní, který probíhá čtyři dny v týdnu a cena je pro rok 2013 stanovena na 1199 Kč (www.pevnost.cz).

Mezi intenzivní kurzy řadíme také **pobytové akce**, které mohou mít různou délku konání. Jejich výhodou je možnost setkat se s neslyšícími a lidmi se stejným

zájmem. Program celého dne bývá zpravidla zaměřený na komunikaci českým znakovým jazykem. Účastník je v centru dění po celou dobu jeho konání.

Pevnost - České centrum českého znakového jazyka, o.s. pořádá ve spolupráci s Institutem Neslyšících pro specializované vzdělávání, o. s. a za finanční podpory městské části Prahy 10 pobytovou akci s názvem „**Tábor s Pevností aneb letní škola hrou s českým znakovým jazykem**“. Akce se koná v letních měsících již několikátým rokem. Je zaměřena na studenty českého znakového jazyka, navštěvující kurzy v rámci organizací po celé České republice. Tábora se mohou zúčastnit i jejich rodinní příslušníci či přátelé. Díky přítomnosti většího počtu neslyšících komunikace probíhá po celý den a není vázána pouze na jednoho neslyšícího lektora. V minulém ročníku probíhala výuka v časové dotaci pěti hodin denně (tři hodiny dopoledne a dvě hodiny odpoledne). Ve zbývajících částech byly organizovány společenské hry a soutěže, kulturní vystoupení, semináře a workshopy zaměřené na český znakový jazyk apod. Pro děti byl po celou dobu zajištěn program. Cena se odvíjela od data podání přihlášky. Doprovázející osoby přihlášené zároveň s frekventantem kurzu, měly možnost uplatnit slevu. V průměru se cena pro studenty pohybovala okolo 6000 Kč (www.pevnost.cz).

Organizace **SIGN - jazykové a vzdělávací studio** nabízí na svých internetových stránkách víkendové pobytové kurzy, přičemž poslední pobyt proběhl v lednu 2013. Účastníci se věnují českému znakovému jazyku v rámci dopoledního a odpoledního bloku, ve večerních hodinách mohou své dovednosti procvičit v konverzačním bloku. Na závěr obdrží účastníci list o jeho absolvování (www.sign-studio.cz).

Úplnou novinkou byla v létě roku 2012 pobytová akce s názvem „**Prázdninová škola znakového jazyka**“. Pod názvem se skrývá týdenní intenzivní kurz českého znakového jazyka pořádaný Univerzitou Palackého v Olomouci ve spolupráci s Masarykovou univerzitou. Akce stejného druhu by se měla v případě zájmu konat i v budoucích letech. Bližší informace jsou uvedeny v příloze č. 3.

Všeobecně jsou intenzivní kurzy velice vítané. Jednou z překážek může být jejich cena, která není zpravidla nízká. Výhodou Prázdninové školy znakového jazyka byla v roce 2012 cena, a to 3500 Kč.

Další možnosti, jak si osvojit český znakový jazyk, nabízí **internetové stránky** či **média** (např. DVD-Romy, CD-Romy) apod. Základní či rozšířená znaková zásoba bývá často doplněna o videonahrávku.

Internetová stránka **www.ticho.cz** nabízí téměř 1400 znaků k procvičení. Jednotlivé znaky lze vyhledávat podle abecedy, slovního druhu, tematického okruhu nebo aktéra, který daný znak ukazuje na videu. Nejvyšší se zdají být nahrávky Tomáše Jelínka, a to díky velikosti a kvalitě přehrávaného videa (www.ticho.cz).

Přehledný slovník znaků nabízí také internetová stránka **www.eliska.cz**. Portál vznikl v rámci projektu „Multimedia a e-learning ve vzdělávání neslyšících žáků“. Ačkoliv je slovník znaků určen převážně žákům se sluchovým postižením, může najít své uplatnění také při procvičení si základní znakové zásoby. Znaky jsou řazeny podle abecedy a znázorněny přehlednou videonahrávkou (www.eliska.cz).

Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, o.s. vytvořila v rámci projektu webové stránky s názvem „**WEBlik**“. Primárně je internetová stránka určena dětem, ale na své si přijdou i studenti českého znakového jazyka. Videonahrávky jsou přehledně uspořádané do jednotlivých okruhů – rozhovory, ankety, studia znakového jazyka, zpravodajství a komora. Procvičování se zdá být komplexnější, jelikož jde o ucelený rozhovor a nejen o znakovou zásobu. Některé znaky jsou uvedeny v sekci „Znakovníček“. Začátečníci mají možnost si k videu zapnout titulky pro lepší porozumění obsahu (www.weblík.cktzj.com).

Na internetových stránkách Střední školy, Základní školy a Mateřské školy pro sluchově postižené v Praze 5 můžeme najít třídílnou aplikaci „**Český znakový jazyk pro pedagogy českých neslyšících**“. Materiál je primárně určen pedagogům, kteří vyučují na školách pro sluchově postižené. Aplikace se zaměřuje na osvojení základní znakové zásoby z oblasti školství a na porozumění souvislého projevu v českém znakovém jazyce. Porozumění lze ověřit doplňujícími úlohami (www.sksp.org).

Znakovou zásobu můžeme nalézt také na internetové stránce **www.spreadthesign.com**. Spreadthesign je mezinárodní projekt, který má za cíl šířit znakový jazyk různých zemí. Znakovou zásobu lze vyhledávat dle témat či slovních druhů (www.spreadthesign.com).

Z podnětu studenta českého znakového jazyka vznikl tzv. **Jaragův znakovník**, který měl sloužit jako záznam již osvojených znaků v kurzu českého znakového jazyka. Znaky jsou členěny podle tematických okruhů (www.jarag.sinus.cz/znakovník).

Na internetových stránkách www.e.znakovsky.cz je dostupný placený e-learningový kurz, který účastníka seznámí nejen s českým znakovým jazykem, ale i s kulturou Neslyšících a problematikou osob se sluchovým postižením (www.e.znakovsky.cz).

Rozsáhlý seznam médií (videokazety, CD-Romy, DVD-Romy...) a odkazů lze nalézt v diplomové práci Bc. Jindry Maršákové, Dis. pod názvem „Audiovizuální tvorba týkající se sluchového postižení“, jež byla obhájena v roce 2012. Práci lze dohledat v archivu závěrečných prací Masarykovy univerzity. Autorka ve své práci podrobně popisuje jednotlivé materiály nejen z hlediska obsahu, ale i jeho provedení (Maršáková, J. 2012).

Shrnutí

Výuka českého znakového jazyka je na českých vysokých školách zastoupena v různé míře a kvalitě. Snad nejvíce se nejen na speciální pedagogiku, ale i na český znakový jazyk zaměřuje Palackého univerzita v Olomouci. Pozitivní je, že v případě zastoupení surdopedie na vysoké škole vidíme snahu poskytnout studentům alespoň základy českého znakového jazyka. Ty si mohou studenti dále rozšiřovat v institucích, pořádající kurzy. O této možnosti by měli být studenti v rámci seminářů či přednášek informováni a případně nasměrováni na příslušné organizace.

Druhá podkapitola měla za cíl shrnout hlavní instituce pořádající kurzy českého znakového jazyka v rámci jednotlivých krajů České republiky. Je třeba mít na paměti, že uvedené informace jsou aktuální v době, kdy byla psána tato diplomová práce. Informace týkající se lektorů a akreditace byly u některých institucí zjišťovány e-mailem, jelikož nebyly na internetových stránkách uvedeny.

Třetí podkapitola je zaměřena na další možnosti osvojení si českého znakového jazyka. V první části byly zmíněny intenzivní kurzy, které nabízí nejrůznější organizace po celé České republice. Podrobněji byla rozepsána v příloze č. 3, „Prázdninová škola znakového jazyka“ z důvodu možnosti provést zpětnou vazbu pomocí dotazníkového šetření. Další část poukazuje na internetové stránky s videozáznamem základní znakové zásoby či ucelených videí v českém znakovém jazyce.

Cílem práce není sepsat seznam všech dostupných materiálů, které mohou sloužit k výuce českého znakového jazyka, ale jejím cílem bylo umožnit náhled do této

problematiky a nastínit další možnosti. Z tohoto důvodu je v textu obsažen odkaz na diplomovou práci Bc. Jindry Maršákové, Dis., která podává komplexní a podrobný pohled na audiovizuální materiál, jež může být nápomocný. Zdrojů je na trhu mnoho, ale ne všechny jsou studentům dostupné. Mnoho médií a publikací vznikalo v rámci projektu a následně byly vydávány jen v omezeném nákladu. Na vytváření materiálů se podílejí různí lidé z řad slyšících i neslyšících. Jako nejefektivnější způsob výuky se ukázal videozáznam, jež je mnohem názornější než slovní popis.

3 Poptávka po studentech a absolventech ovládajících český znakový jazyk na trhu práce

3.1 Metodologie

Diplomová práce s názvem „Analýza nabídky kurzů českého znakového jazyka pro studenty oboru surdopedie v Brně“ je primárně zaměřena na studenty oboru surdopedie a jejich možnosti osvojení si českého znakového jazyka. Pro větší vypovídající hodnotu je na problematiku pohlíženo z více zdrojů.

Teoretická část diplomové práce je záměrně rozdělena do dvou kapitol. První kapitola je zpracována monografickou procedurou a ve většině případů vychází z analýzy odborné literatury. Druhá kapitola vychází především z analýzy internetových zdrojů, přičemž některé údaje byly doplněny o informace, které byly získány z dotazníkového šetření. Dotazníky byly použity v případě „Prázdninové školy znakového jazyka“, která je zmíněna v podkapitole 2.3 s názvem „Další možnosti osvojování si českého znakového jazyka“. Podkapitoly 2.1. a 2.2. byly doplněny o informace získané e-mailem, na které odpovídali lidé z vysokých škol či zástupci institucí poskytujících kurzy českého znakového jazyka.

Praktická část je založena na kvalitativním výzkumu, který je doplněn o kvantitativní prvky. V rámci kvalitativního šetření byl využit polostrukturovaný rozhovor a v rámci kvantitativního šetření byly rozdány dotazníky, které byly použity pro získání dat od frekventantů navštěvujících kurzy českého znakového jazyka v následujících brněnských institucích – Unie neslyšících Brno, o.s., Česká unie neslyšících, o.s., oblastní organizace Brno a Trojrozměr – Brněnské centrum českého znakového jazyka., o.s.

Do šetření byli zahrnuti tři absolventi oboru surdopedie, kteří pracují v současné době ve svém oboru; tři pedagogové Mateřské školy a Základní školy pro sluchově postižené v Brně; zástupci tří brněnských institucí poskytujících kurzy českého znakového jazyka; frekventanti těchto kurzů docházejících do brněnských institucí a v neposlední řadě také šest studentů, kteří v době výzkumu studovali druhý ročník navazujícího magisterského studia oboru Speciální pedagogika nebo třetí ročník bakalářského studia stejnojmenného oboru. Hlavním kritériem výběru v případě studentů byla specializace logopedie-surdopedie se zájmem o obor surdopedie.

Diplomová práce se rámcově řídila následujícím časovým harmonogramem, který byl upravován dle aktuální situace:

- Vypracování projektu (červen 2012)
- Zpracování teoretické části (červenec – říjen 2012)
- Příprava výzkumu (srpen – listopad 2012)
- Provedení výzkumu (říjen 2012 – leden 2013)
- Analýza výsledků činnosti (leden – únor 2013)
- Dokončení (březen 2013)

3.2 Cíl práce

Hlavním cílem diplomové práce je analyzovat možnosti osvojení si českého znakového jazyka v brněnských institucích.

Díličními cíli jsou:

- vytvoření přehledu o možnostech výuky českého znakového jazyka na vysokých školách v České republice v rámci oboru surdopedie
- shrnutí a analýza náplně kurzů českého znakového jazyka v brněnských institucích
- analýza spokojenosti studentů se službami jednotlivých brněnských institucí, poskytujících kurzy českého znakového jazyka
- analýza poptávky po studentech ovládajících český znakový jazyk na trhu práce
- analýza zkušeností souvisejících s předchozí znalostí českého znakového jazyka, kterou mají absolventi oboru surdopedie při nástupu do zaměstnání
- analýza zkušeností pedagogů na školách pro sluchově postižené se studenty na praxích a s mladými absolventy

Výsledky výzkumného šetření poskytnou informace stávajícím i budoucím studentům oboru surdopedie, ale i široké veřejnosti o situaci a možnostech osvojení si českého znakového jazyka. Dále má práce za cíl upozornit na důležitost osvojení si tohoto jazyka pro výkon budoucího povolání v oboru surdopedie.

3.3 Zkušenosti absolventů pracujících v oblasti surdopedie

Absolventi oboru surdopedie, kteří se zároveň této práci v současné době věnují, se mohou dívat na problematiku vzdělávání se v českém znakovém jazyce ze dvou úhlů pohledu. Nejen že byli v pozici studenta oboru surdopedie, ale nyní jsou zařazeni do pracovního procesu. Díky svým získaným zkušenostem mohou poradit budoucím absolventům, co je pro profesi surdopeda nejdůležitější.

V rámci výzkumného šetření, které bylo zaměřené na analýzu zkušeností souvisejících s předchozí znalostí českého znakového jazyka, kterou mají absolventi oboru surdopedie při nástupu do zaměstnání, jsem oslovila celkem tři respondenty. Pro potřebu výzkumného šetření jsou pojmenováni jako absolventka A, absolventka B a absolventka C. Všechny studovaly v minulých letech obor Speciální pedagogika se zaměřením na logopedii a surdopedii. Absolventkám bylo položeno celkem dvanáct otázek, které byly zaměřeny primárně na problematiku osvojování si a využívání českého znakového jazyka v oboru surdopedie.

Absolventka A pracuje již tři roky v oboru surdopedie. Její náplní práce je výuka předmětu logopedie a individuální logopedická péče na základní škole, poradenství, speciálně pedagogická diagnostika, logopedická diagnostika, surdopedická diagnostika, komplexní péče v rámci speciálně pedagogického centra o sluchově postižené a jejich přímé příbuzné. V rámci speciálně pedagogického centra má na starost poradenství, komplexní rozvoj dítěte a vedení dokumentace. Zajišťuje také péči o integrované děti a žáky se sluchovým postižením. Z výše zmíněného výčtu je patrná šíře poskytované péče v rámci pracovního poměru.

Pro absolventku A nebylo při nástupu do zaměstnání nejobtížnější využít komunikaci v českém znakovém jazyce, ale větší problém viděla v nedostatečné kompetenci z hlediska metodik. Ve své práci vycházela z počátku především z praxí, které absolvovala během studia oboru surdopedie.

Ze začátku chyběly absolventce mimo jiné také praktické znalosti z oboru psychologie. Především narážela na problematiku jednání s rodiči v případě sdělování nepříjemných zpráv a na jejich následnou motivaci.

Při pracovním pohovoru vyžadovali od absolventky doklady či potvrzení o absolvování kurzů českého znakového jazyka. Nezjišťovali přímo její úroveň

komunikace. Absolvované kurzy, které jsou například akreditované MŠMT, zpravidla garantují určité komunikační kompetence v českém znakovém jazyce.

Další otázky byly zaměřeny na osvojování si českého znakového jazyka a na posouzení vlastních komunikačních kompetencí. Během rozhovorů a dotazníkového šetření je možné narazit na obtížnost zhodnotit svou vlastní úroveň osvojení si českého znakového jazyka. Především frekventanti kurzů věděli, že mají v určité oblasti obtíže, ale nedokázali je zkonkretizovat. Oslovené absolventky většinou zmínily, v čem vidí konkrétní problém.

Absolventka A přiznala, že český znakový jazyk neovládá v plné jeho šíři, ale je schopna se domluvit. Pro uskutečnění komunikace potřebuje občas přizpůsobit podmínky. Především se jedná o zpomalení rychlosti znakového projevu. Její vlastní produkce je založena na jednoduchých a krátkých větách. Podle potřeb komunikačního partnera se sluchovým postižením kombinuje znakový jazyk se znakovanou češtinou.

Znakový jazyk si osvojila nejprve v organizaci Trojrozměr – Brněnské centrum českého znakového jazyka, o.s., kde absolvovala celkem tři moduly. Své nabyté znalosti dále rozšiřovala v komunikaci s neslyšícími, a to buď v běžné volnočasové komunikaci či v podobě soukromé výuky. Český znakový jazyk si absolventka měla možnost osvojit také od tlumočnice. Nejefektivnější je však komunikace s rodilými mluvčími. Zároveň považuje za důležité se stále vzdělávat v oblasti českého znakového jazyka a setkávat se s osobami se sluchovým postižením.

Důležitá je také znalost jiných komunikačních systémů, jelikož jedinci se sluchovým postižením jsou nehomogenní skupina, kdy každý jedinec preferuje jiný komunikační systém. Absolventka A ve své praxi využívá kromě českého znakového jazyka také znakovanou češtinu, prstovou abecedu, taktilní znakový jazyk a znak do řeči. Z výčtu je možné poukázat na důležitost osvojit si během studia i jiné komunikační systémy.

Absolventky byly požádány o zpětné zhodnocení výuky českého znakového jazyka na Pedagogické fakultě Masarykovy univerzity během svých studií. Je třeba podotknout, že situace se oproti minulým letům zlepšila, ačkoliv dle vyjádření dotazovaných studentů je stále nedostačující.

Absolventka A nebyla s výukou českého znakového jazyka na vysoké škole spokojena. Svou nespokojenost a návrh na zlepšení popisuje následovně: „*Myslím si, že*

fakulta je spíše teoreticky zaměřená, chybí praktické dovednosti, metodiky, aplikace teoretických poznatků do praxe. Studenti jsou málo motivováni k aktivní praxi.“ Navrhuje „mnohem více praxe s dětmi (nejen se sluchovou vadou), kde by ovšem studenti museli být aktivní (např. příprava nějakého programu pro skupinu dětí a jeho realizace), psaní deníků je spíše kontraproduktivní – studenti pak na praxi jen sedí a píšou zápisky. Bylo by také vhodné zrealizovat více kontaktů se sluchově postiženými, myšleno ovšem nejen s neslyšícími. Doporučovala bych také zaměřit se na navazování kontaktů a práci s dětmi, na poruchy učení (na jejich reedukaci), které se často kombinují se sluchovou vadou. Myslím si, že sami studenti by měli vyvíjet víc aktivity, aby se na svou budoucí práci připravili a aby si zajistili praxi. Když už se na praxi dostanou, měli by toho aktivně využívat. Bohužel tomu tak většinou není.“

Absolventka B pracuje jako sociální pracovník, tlumočnický zpravodaj znakového jazyka a jako pedagog v brněnském Středisku Teiresiás, kde se zaměřuje na matematiku. Profesi tlumočnickou a pedagoga vykonává již čtyři roky, přičemž tlumočení se aktivněji věnuje jeden rok.

Pro absolventku B byla vzhledem k její profesi nejobtížnější komunikace. Přiznává, že při ucházení se o místo její znalost v českém znakovém jazyce neověřovali. Následně však proběhla hospitace. Dále dodává, že v oblasti tlumočení jsou rozhodující především ohlasy klientů.

Na dotaz, jaká je její úroveň komunikace v českém znakovém jazyce, neuměla svou znalost posoudit. Domnívá se, že jej nikdy nebude ovládat jako jedinci se sluchovým postižením.

Absolventka B si osvojila český znakový jazyk v organizaci České unie neslyšících, o.s., oblastní organizace Brno v úrovni s názvem „konverzace“, v organizaci Trojrozměr – Brněnské centrum českého znakového jazyka, o.s., kde absolvovala individuální kurzy. K osvojení jazyka přispěly také kurzy v rámci pracovního procesu na základní škole pro sluchově postižené. Nejlepší způsob k osvojení si českého znakového jazyka je přímá komunikace s neslyšícími a neméně důležité je také sebevzdělávání se v této oblasti.

Absolventka B využívá český znakový jazyk i ve svém volném čase, kdy se setkává s osobami se sluchovým postižením.

Stejně jako absolventka A, tak i absolventka B využívá ve svém zaměstnání i jiné komunikační formy, a to dle typu komunikace a potřeb klientů. Ve svém zaměstnání si tedy nevystačí pouze s českým znakovým jazykem.

Poslední dvě otázky byly zaměřené na spokojenost s výukou českého znakového jazyka během svých studií na vysoké škole, konkrétně na Pedagogické fakultě Masarykovy univerzity. Absolventka B nebyla s výukou spokojena. V rámci jejího studia dvouoborové kombinace nebyla zahrnuta výuka českého znakového jazyka. Tento nedostatek kompenzovala volitelným předmětem se zaměřením na tento jazyk, přičemž s výukou předmětu byla spokojena.

Při pohledu zpět na své studium by do studia zařadila výuku českého znakového jazyka. Dále doporučuje rozšíření povědomí o organizacích zabývajících se problematikou osob se sluchovým postižením. Absolventce B na druhou stranu vyhovovala dostatečná praxe, prakticky i teoreticky zaměřená výuka.

Absolventka C pracuje jako učitelka v mateřské škole a jako vychovatelka ve školní družině v mateřské škole a základní škole pro sluchově postižené. Stejně jako absolventka A, tak i absolventka C nezmiňuje největší problém v komunikaci v českém znakovém jazyce. Při nástupu do pracovního poměru pro ni bylo nejtěžší orientovat se v dokumentaci, která se vztahovala k náplni práce. U absolventky C probíhalo při ucházení se o místo ověřování komunikačních kompetencí v českém znakovém jazyce na základě dodání závěrečných osvědčení z kurzů. Dále se zaměřovali také na její zkušenosti a praxi v oboru na základě dat uvedených v životopise.

Na dotaz týkající se úrovně českého znakového jazyka uvedla, že se musí neustále zdokonalovat a pravidelně docházet do kurzů pro učitele a podle uvážení i do kurzů nespojených se školou, ve které je zaměstnána. Absolventka C je ve svém volném čase v kontaktu s neslyšícími, kde komunikace probíhá bez problémů. Pouze v některých případech dojde k nepochopení při užívání některých specifických znaků nebo znaků typických pro jiný region. Mírné obtíže jí způsobuje také znaková zásoba z okrajových témat, se kterými se běžně neseťkává.

Český znakový jazyk si absolventka C osvojila v České unii neslyšících, o.s., oblastní organizaci Brno. V této organizaci absolvovala celkem čtyři moduly, na které navazoval modul konverzační. S kurzy byla velice spokojena. Svou znalost dále využívá v komunikaci se svou neslyšící příbuznou.

Nejlepší způsob osvojení si českého znakového jazyka spatřuje v komunikaci s neslyšícími rodilými mluvčími. Nestačí se setkávat pouze s jedním neslyšícím lektorem. Navíc je dle absolventky C důležité navazovat kontakty s neslyšícími z různých věkových skupin. Sebevzdělávání se a využívání českého znakového jazyka ve volném čase je neméně důležitou složkou pro posunutí komunikace na další úroveň.

Stejně jako výše zmíněné absolventky, tak i absolventka C využívá ve svém zaměstnání i jiné komunikační formy. Musí respektovat potřeby žáků a navazovat na základy, se kterými přišli z domova. S neslyšícími dětmi z neslyšících rodin komunikuje českým znakovým jazykem. Naopak s dětmi ze slyšícího prostředí se často využívá znakované češtiny, stejně tak i u dětí s kochleárním implantátem. Není výjimkou ani užití pomocných artikulačních znaků, prstové abecedy, taktilní podoby znakového jazyka a odezírání.

Absolventka C nebyla spokojena s výukou českého znakového jazyka během svých studií na Pedagogické fakultě Masarykovy univerzity. Na druhou stranu dodává, že kdo chce, jazyk se naučí i bez podpory vysoké školy. Pro vylepšení situace navrhuje zajistit odbornou praxi s kontrolovaným dohledem vyučujících z vysoké školy na různých pracovištích pro neslyšící. Důležité je podporovat studenty ve znalosti alespoň základních pojmů ve znakovém jazyce a až poté je odesílat na praxi. Základem však je, aby sami studenti měli o obor aktivní zájem a ne brát studium surdopedie pouze jako doplněk oboru logopedie.

Všechny tři absolventky se v mnohých věcech shodovaly. Ani jedna z nich nebyla v době svých studií na Pedagogické fakultě Masarykovy univerzity spokojena s výukou českého znakového jazyka. Přesto si našly cestu k zaměstnání, jehož náplní jsou služby poskytované dětem či dospělým se sluchovým postižením. Důležité je uvědomit si, že studium na vysoké škole neposkytne studentům veškeré zázemí, které by si přáli. Na druhou stranu jim odkrývá možnosti, kterých mohou či nemusí využít.

3.4 Pedagogové a jejich zkušenosti se studenty a mladými absolventy

Jiný náhled na problematiku osvojování si českého znakového jazyka mají pedagogové Základní školy pro sluchově postižené v Brně. V rámci výzkumného šetření bylo v plánu oslovit minimálně tři pedagogy, kteří pracují s žáky se sluchovým postižením ve výše zmíněné základní škole. Podmínkou pro uskutečnění rozhovoru bylo setkávání se se studenty docházejícími na surdopedickou praxi. Rozhovor byl předem

domluvený, ale bohužel vzhledem k jistým okolnostem a neplánované akci na základní škole musel být rozhovor uskutečněn v jiných podmínkách. Na otázky odpovídali celkem tři pedagogové. Soubor obsahoval celkem 10 otázek, které byly zaměřeny především na analýzu zkušeností pedagogů na škole pro sluchově postižené se studenty na praxích a s mladými absolventy. Pro výzkumné šetření jsou respondenti označeni jako pedagog A, pedagog B a pedagog C.

První otázka byla směřována na připravenost studentů v oblasti českého znakového jazyka, kteří pocházejí z různých univerzit. **Pedagog A** uvedl, že velká část studentů dochází na surdopedickou praxi z Palackého univerzity v Olomouci a z Masarykovy univerzity. Dle pedagoga A se situace na Pedagogické fakultě Masarykovy univerzity, konkrétně na Katedře speciální pedagogiky, od minulých let zlepšila. Lze sledovat velký pokrok směrem dopředu. Přesto jsou studenti přicházející z Palackého univerzity v Olomouci lépe připraveni, a to nejen po stránce vybavenosti českým znakovým jazykem.

Další otázka byla směřována na úroveň osvojení si českého znakového jazyka u studentů oboru surdopedie, kteří jsou vysíláni na praxi Masarykovou univerzitou. I zde pedagog A zdůraznil, že je situace lepší, než tomu bylo v minulosti. Přesto mnozí přichází studenti tento jazyk neovládají na komunikační úrovni. U některých studentů je úroveň komunikace přibližně na střední úrovni.

Výzkumné šetření bylo zaměřeno také na způsob vzájemné komunikace mezi studenty docházejícími na praxi a žáků základní školy pro sluchově postižené. Dle pedagoga A se ve většině případů plnohodnotná komunikace neuskutečňuje. Mnozí studenti neovládají český znakový jazyk na dostatečné úrovni a často s žáky se sluchovým postižením nenavazují kontakt. Když už komunikace probíhá, tak orálním způsobem. Žáci se sluchovým postižením si často studentů nevíšimají a nevěnují jim velkou pozornost.

Pedagog A uvádí, že studenti si jsou vědomi, že jejich komunikace českým znakovým jazykem je nedostačující či dokonce žádná. Během pobytu na praxi si studenti osvojí maximálně pár základních znaků. Nelze ale vidět žádný velký posun. Přesto mají studenti snahu osvojit si tento jazyk.

Pedagog A si myslí, že by si studenti z oboru surdopedie měli nejdříve osvojit základy českého znakového jazyka, než zahájí praxi na školách pro sluchově postižené.

Pedagog B nezávisle na rozhovoru ostatních dvou pedagogů uvedl, že studenti z Pedagogické fakulty Palackého univerzity v Olomouci jsou lépe připraveni na komunikaci v českém znakovém jazyce než studenti z Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity.

Stejně jako pedagog A, tak i pedagog B uvedl, že studenti neovládají ve většině případů český znakový jazyk na komunikační úrovni. Často potřebují tlumočnicka, kterého jim dělá sám pedagog nebo dítě s lehkou vadou sluchu. Studenti na praxi výjimečně sami osloví žáky, kteří ovládají český znakový jazyk. Na základě těchto skutečností žáci málokdy navážou kontakt se studenty docházejících do třídy na praxi.

Studenti mají dle pedagoga B strach oslovit žáky se sluchovým postižením. Jelikož často neprobíhá plnohodnotná komunikace a interakce mezi žáky a studenty, kteří dochází na praxi, nerozšiřuje se ani komunikační kompetence studentů v českém znakovém jazyce. Na druhou stranu jsou dva týdny velmi krátká doba na to, aby si stihli studenti osvojit víc než jen pár základních znaků. Přesto mají studenti z oboru surdopedie snahu osvojit si český znakový jazyk. Jiné je to u studentů, kteří preferují obor logopedie, zde je motivace poněkud jiná a často tito studenti nemají osobní potřebu si jazyk osvojit.

Pedagog B je pro, aby si studenti nejdříve osvojili základy českého znakového jazyka a až poté zahájili praxi ve školách pro sluchově postižené. Znakovou zásobu si studenti osvojí nejlépe v komunitě Neslyšících, ale existují samozřejmě i jiné možnosti.

Pedagog B měl možnost se setkat s absolventkou oboru surdopedie, která studovala na Palackého univerzitě v Olomouci. Její pracovní nasazení, odbornost a především komunikaci českým znakovým jazykem hodnotil velice pozitivně.

Pedagog C taktéž hovoří o lepší připravenosti studentů z Palackého univerzity v Olomouci. Ale i někteří studenti z Masarykovy univerzity český znakový jazyk ovládají. Většinou se však jedná o pouhé výjimky. Pedagog C je sám absolventem Palackého univerzity v Olomouci.

Pedagog C hodnotí úroveň českého znakového jazyka u studentů docházejících na praxi jako nedostatečnou. S žáky navazují kontakt převážně orálním způsobem, kdy se snaží navíc správně artikulovat. Většinou je třeba zasáhnout a nabídnout pomoc ve formě tlumočení mezi žáky a studenty. Pedagog C se i přesto snaží zapojit studenty do dění ve třídě. Jen tak se dostanou k nutnosti komunikovat ať už českým znakovým

jazykem, nebo jiným přijatelným způsobem, který by vyhovoval nejen studentovi, ale také samotným žákům. Studenti mají možnost zkusit si vést výuku určitého předmětu. V tomto případě je nutná pomoc tlumočníka nebo znakovícího pedagoga.

Samotní žáci mají občas tendenci navázat kontakt s přítomným studentem. Většinou to záleží na povaze žáka, zda je sdílný a zda je schopen se domluvit i jiným způsobem než českým znakovým jazykem. Jakmile nevidí od studenta přijatelnou odezvu, přestane si ho všímat. Proto je důležité dávat studentovi konkrétní práci s žáky, aby se mezi nimi interakce uskutečnila.

Studenti se pedagogovi C většinou svěřují s obavami z komunikace českým znakovým jazykem. Díky této zkušenosti se ptá studentů již na začátku praxe, jak jsou na tom s českým znakovým jazykem. Většina přiznává, že má pouze nějaké základy ze školy či případně z kurzů. Převážně surdopedi vidí v této oblasti svou velkou slabost. Pokud studenti preferují logopedii, není motivace naučit se český znakový jazyk příliš velká. U surdopedů to bývá zpravidla opačně.

Taktéž pedagog C nevidí u studentů během dvou týdnů žádný větší pokrok. Jde o krátkou dobu, aby si osvojili větší množství znakové zásoby. Většinou pochytl pouze pár znaků. Naopak tomu, kdo už ovládá český znakový jazyk, praxe většinou pomůže k lepším výkonům a naučí ho jazyk využívat aktivněji.

Dle pedagoga C nemá praxe pro studenty oboru surdopedie smysl, pokud neovládají alespoň základy českého znakového jazyka. Vede to k tendenci nečinnému sezení v rohu třídy. Studenti mají možnost si osvojit český znakový jazyk nejen v kurzech, ale také v kontaktu s neslyšícími. Základy by si měl student osvojit již během svých studií na vysoké škole.

Z rozhovoru s pedagogy vyplynulo, že studenti oboru surdopedie na Pedagogické fakultě Masarykovy univerzity nejsou dostatečně připraveni v oblasti komunikace českým znakovým jazykem. Přesto se situace začíná postupně zlepšovat, ačkoli sami studenti cítí v této oblasti určitý svůj handicap.

Nejvhodnější se zdá být zapojování studentů docházejících na praxi aktivním způsobem do procesu výuky. Jen tak budou vystaveni nutnosti komunikovat se sluchově postiženými žáky a uvědomí si, jak jsou český znakový jazyk a další komunikační systémy neslyšících důležité.

4 Hodnocení kvality kurzů českého znakového jazyka v brněnských institucích

4.1 Autoevaluace kurzů českého znakového jazyka z pohledu brněnských institucí

Hlavním cílem výzkumného šetření bylo zhodnotit možnosti studentů oboru surdopedie v případě osvojení si českého znakového jazyka. Byly osloveny celkem tři brněnské organizace, které poskytují kurzy českého znakového jazyka a které jsou studentům oboru surdopedie známé. Dílčím cílem bylo shrnutí a analýza náplně těchto kurzů v následujících institucích – Unie neslyšících Brno, o.s.; Česká unie neslyšících o.s., oblastní organizace Brno; Trojrozměr – Brněnské centrum českého znakového jazyka o.s.

Pro výzkumné šetření byla zvolena metoda polostrukturovaného rozhovoru. S organizacemi Unie neslyšících Brno, o.s. a Česká unie neslyšících o.s., oblastní organizace Brno byla výborná spolupráce. S organizací Trojrozměr – Brněnské centrum českého znakového jazyka o.s. nebylo možné zpočátku navázat kontakt pro sjednání si schůzky. Opakovaně byly organizaci zaslány otázky s rozhovory a několikrát byla organizace oslovena telefonicky. Před zahájením jarního semestru vypsala organizace ukázkového hodiny českého znakového jazyka. Zde byl také rozhovor uskutečněn s jedním neslyšícím lektorem. Otázky byly zodpovídaný velice stručně a pouze v bodech, ale pro výzkumné šetření je to dostačující.

Unie neslyšících Brno, o.s. poskytuje kurzy českého znakového jazyka již od počátku svého vzniku. Ty jsou nyní akreditované MŠMT. Po dvou letech je možné získat certifikát. Mimo výuku českého znakového jazyka nabízí organizace také kurz „Zásady komunikace s osobami se sluchovým postižením“, který je rovněž akreditován MŠMT. Organizace vyučuje v rámci kurzů českého znakového jazyka český znakový jazyk a ne znakovanou češtinu. Neslyšící lektor občas poukazuje na jejich rozdílnost.

Kurzy znakového jazyka dělí organizace na začátečníky, pokročilé a pokročilé II – konverzace. Právě třetí úroveň se letos pro nedostatek zájemců opět neotevřela. Všeobecně je zájemců více, než kolik se jich nakonec na začátku září přihlásí. Náplň kurzu znakového jazyka je dána akreditací MŠMT. Časová dotace je jedna a půl hodiny týdně. Ve školním roce 2012/2013 byla cena stanovena na 1990 Kč za pololetí (září-

leden, únor-červen). Frekventantům je poskytován materiál ve formě malé brožury, který obsahuje například teorii týkající se problematiky sluchového postižení a stručnou náplň jednotlivých lekcí. Samotné znaky by si měl frekventant pamatovat.

Minimální počet účastníků v jedné skupině je stanoven ve většině případů na pět. Optimální je počet deseti až dvanácti lidí ve skupině. V případě, že je účastníků více, vytváří se několik skupin pro začátečníky. Učebna je limitována prostorem a lektor se při vyšším počtu účastníků nemůže věnovat všem naplno. V letošním roce 2012/2013 byly vypsány celkem tři skupiny pro začátečníky a dvě skupiny pro pokročilé. Organizace neposkytuje individuální formu výuky, ale pouze skupinovou. V případě, že někdo projeví zájem o tento typ, musí se domluvit s konkrétním neslyšícím lektorem. Tato výuka ale není pod záštitou Unie neslyšících Brno, o.s.

Aby účastník skupinového kurzu českého znakového jazyka získal certifikát, musí složit po dvou letech zkoušku, ke které je připuštěn až po splnění následujících podmínek. Zájemce o certifikát musí mít pravidelnou docházku, během níž absolvuje praktickou výuku znakového jazyka a to po dobu dvou let. Dále musí absolvovat celkem šest seminářů, které jsou zaměřeny na problematiku sluchově postižených – Základy o sluchovém postižení, Základy sociální psychologie I. a II. část, Teorie základní legislativy, Komunikační a kompenzační pomůcky, Historie a umění neslyšících. Povinností je také absolvování praxe v časové dotaci dvanácti hodin. Existuje několik variant, jak si mohou účastníci praxi splnit. Jedna z variant je vykonat praxi přímo v Unii neslyšících Brno, o.s., kde je možné zúčastnit se přednášek, které jsou zde pořádány pro jedince se sluchovým postižením. V případě, že si účastník kurzu připraví pro tyto jedince libovolnou přednášku, je to ceněné více. Organizace také pořádá různé výtvarné dílny a akce pro rodiče s dětmi, do kterých je možné se zapojit. Další možností je výpomoc na akcích pro sluchově postižené, kterými jsou např. plesy, konference apod. Za výpomoc je brána např. práce v šatnách, kdy se jedinec dostává do kontaktu s neslyšícími a je nucen s nimi komunikovat. Jako praxe se započítává i návštěva divadelního představení, které je ve znakovém jazyce a účastník kurzu na ni po zhlédnutí napíše reflexi. Po domluvě lze uznávat praxe i mimo Unii neslyšících Brno, o.s.. Vše záleží na konkrétním případě.

Zkouška probíhá tak, že frekventant si týden předem vytáhne jedno téma. Samotná zkouška se skládá z části písemné a z části ústní. Část písemná je tvořena z testu, který se týká orientace v problematice sluchového postižení. Tyto informace

získává účastník kurzu během šesti seminářů, které v průběhu dvou let absolvuje. Ústní část zkoušky má dvě části. V první části jedinec znakuje na předem vybrané téma. Druhá část je zaměřena na rozhovor s neslyšícím, ve kterém se hodnotí schopnost reagovat a porozumění znakovému jazyku. Samotná komise u praktické zkoušky je tvořena z neslyšících členů. Pro získání certifikátu není důležité pouze perfektně znakovat, ale mít i povědomí o problematice sluchového postižení. Zkouška je čistě dobrovolná. V případě, že účastník nemá zájem o certifikát, nemusí se účastnit povinných seminářů a vykonávat praxi v počtu dvanácti hodin. Unie neslyšících Brno, o.s. vydá těmto jedincům potvrzení, že se kurzu zúčastnili. Certifikát mohou získat osoby starší osmnácti let, ale výuku mohou navštěvovat i děti.

Jak již bylo zmíněno výše, organizace pořádá pouze skupinové kurzy českého znakového jazyka. O realizaci intenzivního kurzu organizace uvažovala, ale zatím žádnou akci tohoto typu neuskutečnila. Důvodem je, že hlavní zaměření organizace nejsou kurzy českého znakového jazyka. Na druhou stranu se snaží frekventanty zapojit do dění komunity Neslyšících prostřednictvím pravidelných přednášek. Kurzy znakového jazyka vyučuje neslyšící lektor, který má pedagogické vzdělání a zkušenosti s výukou. Další vzdělávání v této oblasti je mu do budoucna doporučováno, jelikož podmínky se časem mění a je třeba na ně reagovat.

Trojrozměr – Brněnské centrum českého znakového jazyka, o.s. poskytuje kurzy znakového jazyka od září 2008. V současné době nabízí zájemcům formu skupinovou, individuální a intenzivní. Skupinová výuka se uskutečňuje po dobu pěti měsíců a je ukončena zkouškou. Po úspěšném absolvování zkoušky dostanou frekventanti osvědčení. Celkem je možné absolvovat sedm modulů. Lekce probíhají dvakrát týdně v celkové časové dotaci sedmdesát výukových hodin. Skupinové kurzy českého znakového jazyka byly akreditované od roku 2008 do roku 2012. Nyní je podána žádost o novou akreditaci. Individuální kurzy jsou určeny pro jednoho až tři zájemce. Intenzivní kurzy se uskutečňují zpravidla v letních měsících či v únoru a časová dotace je od pondělí do pátku a výuka trvá obvykle tři hodiny.

Cena je oproti jiným institucím vyšší, pro školní rok 2012/2013 byla stanovena na 4000 Kč. Na druhou stranu poskytují studentům, kterých je v kurzech většina, slevu. Individuální kurz stojí zhruba 300 Kč na šedesát minut a 450 Kč. na devadesát minut. Intenzivní forma stojí přibližně 1300 Kč až 1500 Kč.

Organizace poskytuje svým frekventantům český znakový jazyk. Se znakovanou češtinou se zde nesetkají. Výhodou je, že si neosvojují pouze znakovou zásobu, ale i gramatiku českého znakového jazyka a užití znaků v příkladech. Minimální počet účastníků ve skupině jsou čtyři a maximální počet nepřevyšuje číslo deset. Na výuce se podílí pouze neslyšící lektoři, kteří musí nejdříve absolvovat lektorské kurzy a dále se v této oblasti vzdělávat. Oslovený lektor prohlásil, že slyšící nemohou vyučovat český znakový jazyk, jelikož neznají pravidla tohoto jazyka. Nevýhodou může být absence skript nebo učebního materiálu. Organizace nabízí pouze DVD Moravské varianty znaků českého znakového jazyka, která jsou ale placená, a odkazy na internetové stránky. Velké plus je zapojování frekventantů do dění komunity Neslyšících. Ti se mohou zúčastnit různých akcí a přednášek, které organizace pořádá například v Klubu Vodova, v Klubu Úvoz apod. Organizace dále spolupracuje s Filosofickou fakultou Univerzity Karlovy v Praze a s Masarykovou univerzitou.

Česká unie neslyšících o.s., oblastní organizace Brno začala pořádat skupinové kurzy českého znakového jazyka již před rokem 2000. MŠMT byla udělena později. Kromě skupinového kurzu pořádá organizace letní týdenní akce, které nejsou pobytové. Jejich otevření je podmíněno dostatečným počtem účastníků.

Skupinový kurz Základy znakového jazyka lze absolvovat celkem ve čtyřech úrovních - začátečníci, mírně pokročilí, pokročilí a konverzace. Frekventantů všeobecně ubývá, přesto se organizaci podařilo letos otevřít všechny čtyři skupiny. Modul s úrovní konverzace je však pro letošní rok spojen se skupinou pokročilých. Náplň jednotlivých modulů je účastníkovi předem známá. V pracovním sešitě, který účastníci obdrží na začátku roku, jsou sepsána všechna témata a základní znaková zásoba, kterou si mají během roku osvojit. V prvním modulu jsou prostřednictvím pracovního sešitu začátečníci seznámeni s teorií týkající se oblasti surdopedie. Na jaře roku 2013 bylo požádáno o nový běh akreditace MŠMT. Náplň pracovního sešitu má být bohatší a má být rozšířena například o oblast kultury Neslyšících apod. Navíc bude obsahovat více názorných obrázků a větší množství vět k procvičení. Ve školním roce 2012/2013 organizace nově oslovila Magistrát města Brna, jehož zaměstnanci se setkávají v pracovním procesu s lidmi se sluchovým postižením. Komunikace by měla být díky tomu plynulejší.

Cena byla na školní rok 2012/2013 stanovena na 3500 Kč. Celková časová dotace je jedna a půl hodiny týdně, což odpovídá dvěma vyučovacím hodinám. Po ukončení

každého modulu získává frekventant osvědčení o jeho absolvování. Podmínkou získání osvědčení je zkouška na konci příslušného modulu a pravidelná docházka. Zkouška je zaměřena prakticky a nezaměřuje se na teorii z oblasti surdopedie. Dle nové akreditace, která je v současné době připravována, by mělo zkoušení probíhat pravidelně po určitých celcích. Počet frekventantů ve skupině je maximálně dvanáct a minimálně pět až šest. Vždy záleží na konkrétní situaci. Každý čtvrtek jsou pořádány různě zaměřené přednášky pro osoby se sluchovým postižením, kterých se mohou zúčastnit také frekventanti kurzu. Záleží na nich, zda se do komunikace zapojí. Mohou si také připravit krátkou prezentaci na určité téma v českém znakovém jazyce. Touto cestou jsou zapojováni do komunity Neslyšících. Organizace v současné době zaměstnává dvě neslyšící lektorky, pro které je český znakový jazyk jazykem mateřským. Obě se v rámci sebevzdělávání doškolují na kurzech pro lektory, které pořádá organizace Pevnost – České centrum znakového jazyka, o.s., která sídlí v Praze. Je kladen důraz na výuku českého znakového jazyka a ne znakované češtiny.

Závěrem je třeba říct, že každá zmíněná organizace poskytující kurzy českého znakového jazyka, je jiná. Přesto je spojuje touha naučit širokou veřejnost jazyku neslyšících. V organizaci Trojrozměr – Brněnské centrum českého znakového jazyka, o.s., se nesetkáte se znakovanou češtinou. Můžete na ni narazit pouze v prvcích v České unii neslyšících, o.s., oblastní organizace Brno a Unii neslyšících Brno, o.s. I zde je kladen důraz na výuku českého znakového jazyka. Kvalitu výuky odráží fakt, že se na ni podílí ve všech třech zmíněných organizacích neslyšící lektori, pro které je český znakový jazyk jazykem mateřským. Trojrozměr – Brněnské centrum českého znakového jazyka, o.s. je specifický svou semestrální výukou, kdy frekventanti dochází do organizace dvakrát týdně. V České unii neslyšících, o.s., oblastní organizace Brno a v Unii neslyšících Brno, o.s. probíhá výuka v ročních cyklech a frekventanti dochází na výuku pouze jednou týdně. Od toho se odvíjí i cena. Ta byla v Trojrozměru – Brněnské centrum českého znakového jazyka, o.s. stanovena pro školní rok 2012/2013 na 3500 Kč, ale je třeba myslet na to, že ačkoliv kurz probíhá jen jeden semestr, časová dotace v hodinách se shoduje s časovou dotací ve zbylých dvou organizacích. Každá ze tří organizací uskutečňuje na konci modulů zkoušky, které jsou různě zaměřené a různě proveditelné. Výsledkem je vždy osvědčení o absolvování kurzu. Nevýhodou organizace Trojrozměr – Brněnské centrum českého znakového jazyka, o.s. je absence skript či pracovních sešitů.

Zde jsou shrnuty jen základní rozdíly mezi náplní a organizací kurzů českého znakového jazyka. Při volbě správné organizace je dobré se zajít podívat na ukázkové hodiny, které například pořádá organizace Trojrozměr – Brněnské centrum českého znakového jazyka, o.s., či se zeptat frekventantů, jež mají s danou organizací nějaké zkušenosti.

4.2 Autoevaluace kurzů českého znakového jazyka v brněnských institucích z pohledu frekventantů

Na autoevaluaci kurzů českého znakového jazyka se podíleli také frekventanti ze třech brněnských institucí - Unie neslyšících Brno, o.s.; Česká unie neslyšících o.s., oblastní organizace Brno; Trojrozměr – Brněnské centrum českého znakového jazyka o.s.

Dotazníkového šetření se zúčastnilo celkem osmdesát osob. Nejvíce frekventantů v počtu čtyřicet šest je z organizace Česká unie neslyšících o.s., oblastní organizace Brno. Zde byly dotazníky distribuovány samotným zařízením, které je rozdalo nejen kurzistům ve své organizaci, ale také na Magistrátu města Brna, kde rovněž pořádají kurzy českého znakového jazyka. V Unii neslyšících Brno, o.s. byly dotazníky rozdány a následně vybrány přímo ve výuce. Jejich počet je dvacet šest. Pouze osm jich bylo získáno z organizace Trojrozměr – Brněnské centrum českého znakového jazyka o.s. Tyto dotazníky byly získány e-mailem, jelikož nebylo možné navázat kontakt přímo s danou organizací.

Pro obsáhlost dotazníkového šetření jsou zmíněny v této práci pouze otázky vztahující se k hypotézám. Celkové grafické znázornění a výzkumné šetření lze nalézt v příloze č. 3 diplomové práce. Pro výzkumné šetření bylo stanoveno celkem pět hypotéz.

Hypotéza č. 1 – Frekventanti jsou s kurzy českého znakového jazyka spokojeni. Hypotéza číslo jedna byla verifikována. K této hypotéze se vztahuje otázka s číslem devět – Jak jste spokojen/a s výukou českého znakového jazyka v kurzu?

Organizace: Trojrozměr – Brněnské centrum českého znakového jazyka, o.s.

Jak jste spokojen/a s výukou českého znakového jazyka v kurzu?		
Odpověď	Počet respondentů	Procentuální zastoupení
Velmi spokojena	6	75%
Spíše spokojena	2	25%
Spíše nespokojena	0	0%
Velmi nespokojena	0	0%
Celkem	8	100%

Tab. 31 - Hypotéza číslo jedna (Trojrozměr - Brněnské centrum českého znakového jazyka, o.s.)

Organizace: Unie neslyšících Brno, o.s.

Jak jste spokojen/a s výukou českého znakového jazyka v kurzu?		
Odpověď	Počet respondentů	Procentuální zastoupení
Velmi spokojena	21	81%
Spíše spokojena	5	19%
Spíše nespokojena	0	0%
Velmi nespokojena	0	0%
Celkem	26	100%

Tab. 32 - Hypotéza číslo jedna (Unie neslyšících Brno, o.s.)

Organizace: Česká unie neslyšících, o.s., oblastní organizace Brno

Jak jste spokojen/a s výukou českého znakového jazyka v kurzu?		
Odpověď	Počet respondentů	Procentuální zastoupení
Velmi spokojena	36	78%
Spíše spokojena	10	22%
Spíše nespokojena	0	0%
Velmi nespokojena	0	0%
Celkem	46	100%

Tab. 33 - Hypotéza číslo jedna (Česká unie neslyšících, o.s., oblastní organizace Brno)

Ve všech třech organizacích jsou studenti s kurzy českého znakového jazyka spokojeni. Volili pouze mezi odpověďmi velmi spokojen/a a spíše spokojen/a. Ani jeden respondent nezvolil zápornou odpověď.

Hypotéza č. 2 – Většina frekventantů nenavštěvovala dříve jinou instituci, která pořádá kurzy českého znakového jazyka. Hypotéza číslo dvě byla verifikována. K této hypotéze se vztahuje otázka s číslem šest – Navštěvoval/a jste již dříve kurz českého znakového jazyka v jiné instituci?

Organizace: Trojrozměr – Brněnské centrum českého znakového jazyka, o.s.

Navštěvoval/a jste již dříve kurz českého znakového jazyka v jiné instituci?		
Odpověď	Počet respondentů	Procentuální zastoupení
Ano	2	25%
Ne	6	75%
Celkem	8	100%

Tab. 34 - Hypotéza číslo dvě (Trojrozměr - Brněnské centrum českého znakového jazyka, o.s.)

Organizace: Unie neslyšících Brno, o.s.

Navštěvoval/a jste již dříve kurz českého znakového jazyka v jiné instituci?		
Odpověď	Počet respondentů	Procentuální zastoupení
Ano	1	4%
Ne	25	96%
Celkem	26	100%

Tab. 35 - Hypotéza číslo dvě (Unie neslyšících Brno, o.s.)

Organizace: Česká unie neslyšících, oblastní organizace Brno, o.s.

Navštěvoval/a jste již dříve kurz českého znakového jazyka v jiné instituci?		
Odpověď	Počet respondentů	Procentuální zastoupení
Ano	5	11%
Ne	41	89%
Celkem	46	100%

Tab. 36 - Hypotéza číslo dvě (Česká unie neslyšících, o.s., oblastní organizace Brno)

Z dotazníkového šetření vyplynulo, že pouze osm respondentů ze všech dotazovaných, tedy z počtu osmdesáti, navštěvovalo v minulosti jinou organizaci poskytující rovněž kurzy českého znakového jazyka. Většina respondentů nemá srovnání s jiným typem výuky v jiné organizaci.

Hypotéza č. 3 – Do kurzů českého znakového jazyka dochází častěji skupina studentů. Hypotéza číslo tři nebyla verifikována. K této hypotéze se vztahuje otázka s číslem tři – Jsem student.

Organizace: Trojrozměr – Brněnské centrum českého znakového jazyka, o.s.

Jsem student		
Odpověď	Počet respondentů	Procentuální zastoupení
Ano	2	25%
Ne	6	75%
Celkem	8	100%

Tab. 37 - Hypotéza číslo tři (Trojrozměr - Brněnské centrum českého znakového jazyka, o.s.)

Organizace: Unie neslyšících Brno, o.s.

Jsem student		
Odpověď	Počet respondentů	Procentuální zastoupení
Ano	9	35%
Ne	17	65%
Celkem	26	100%

Tab. 38 - Hypotéza číslo tři (Unie neslyšících Brno, o.s.)

Organizace: Česká unie neslyšících, oblastní organizace Brno, o.s.

Jsem student		
Odpověď	Počet respondentů	Procentuální zastoupení
Ano	9	20%
Ne	37	80%
Celkem	46	100%

Tab. 39 - Hypotéza číslo tři (Česká unie neslyšících, o.s., oblastní organizace Brno)

Pouze dvacet respondentů, z celkového počtu osmdesáti oslovených navštěvujících kurzy českého znakového jazyka, jsou studenti. Jen jedenáct jich studuje obor speciální pedagogika. Takto zaměřené kurzy vyhledávají nejen studenti, ale také lidé pracující v sociálních službách, administrativě, zdravotnictví, školství apod. Hypotéza tedy nebyla verifikována.

Hypotéza č. 4 – Nejčastější motivace k osvojení si českého znakového jazyka je studium surdopedie/speciální pedagogiky. Hypotéza číslo čtyři nebyla verifikována. K této hypotéze se vztahuje otázka s číslem osm – Jaká byla Vaše motivace přihlásit se do kurzu českého znakového jazyka? (zakroužkujte minimálně jednu odpověď) V případě organizace Trojrozměr – Brněnské centrum českého znakového jazyka, o.s. označilo osm respondentů celkem dvacet jedna odpovědí. Dvacet šest respondentů z Unie neslyšících Brno, o.s. označilo celkem čtyřicet čtyři odpovědí. Čtyřicet šest respondentů z České unie neslyšících, o.s., oblastní organizace Brno označilo celkem šedesát devět odpovědí.

Organizace: Trojrozměr – Brněnské centrum českého znakového jazyka, o.s.

Jaká byla Vaše motivace přihlásit se do kurzu českého znakového jazyka?		
Odpověď	Počet odpovědí	Procentuální zastoupení
Požadavek zaměstnavatele	1	5%
Požadavek školy	1	5%
Přítomnost jedince se sluchovým postižením v rodině	0	0%
Větší možnost uplatnění se na trhu práce	6	28%
Výplň volného času	5	24%
Studium oboru surdopedie/ speciální pedagogiky	7	33%
Jiné	1	5%
Celkem	21	100%

Tab. 40 - Hypotéza číslo čtyři (Trojrozměr - Brněnské centrum českého znakového jazyka, o.s.)

Organizace: Unie neslyšících Brno, o.s.

Jaká byla Vaše motivace přihlásit se do kurzu českého znakového jazyka?		
Odpověď	Počet odpovědí	Procentuální zastoupení
Požadavek zaměstnavatele	1	2%
Požadavek školy	0	0%
Přítomnost jedince se sluchovým postižením v rodině	1	2%
Větší možnost uplatnění se na trhu práce	13	30%
Výplň volného času	14	32%
Studium oboru surdopedie/ speciální pedagogiky	5	11%
Jiné	10	23%
Celkem	44	100%

Tab. 41 - Hypotéza číslo čtyři (Unie neslyšících Brno, o.s.)

Organizace: Česká unie neslyšících, oblastní organizace Brno, o.s.

Jaká byla Vaše motivace přihlásit se do kurzu českého znakového jazyka?		
Odpověď	Počet odpovědí	Procentuální zastoupení
Požadavek zaměstnavatele	15	22%
Požadavek školy	1	1%
Přítomnost jedince se sluchovým postižením v rodině	2	3%
Větší možnost uplatnění se na trhu práce	20	29%
Výplň volného času	12	17%
Studium oboru surdopedie/ speciální pedagogiky	4	6%
Jiné	15	22%
Celkem	69	100%

Tab. 42 - Hypotéza číslo čtyři (Česká unie neslyšících, o.s., oblastní organizace Brno)

Respondenti ze všech tří organizací zvolili jako motivaci studium oboru surdopedie /speciální pedagogiky pouze v šestnácti případech. Nejčastější odpověď směřovala do oblasti větší možnosti uplatnění se na trhu práce. Tato odpověď byla označena ve třiceti devíti případech.

Hypotéza č.5 – Frekventanti kurzu neaplikují český znakový jazyk mimo kurzy českého znakového jazyka. Hypotéza číslo pět nebyla verifikována. K této hypotéze se vztahuje otázka s číslem šestnáct – Využíváte český znakový jazyk i mimo kurzy českého znakového jazyka?

Organizace: Trojrozměr – Brněnské centrum českého znakového jazyka, o.s.

Vyžíváte český znakový jazyk i mimo kurzy českého znakového jazyka?		
Odpověď	Počet respondentů	Procentuální zastoupení
Ano	6	75%
Ne	2	25%
Celkem	8	100%

Tab. 43 - Hypotéza číslo pět (Trojrozměr - Brněnské centrum českého znakového jazyka, o.s.)

Organizace: Unie neslyšících Brno, o.s.

Vyžíváte český znakový jazyk i mimo kurzy českého znakového jazyka?		
Odpověď	Počet respondentů	Procentuální zastoupení
Ano	5	19%
Ne	21	81%
Celkem	26	100%

Tab. 44 - Hypotéza číslo pět (Unie neslyšících Brno, o.s.)

Organizace: Česká unie neslyšících, oblastní organizace Brno, o.s.

Vyžíváte český znakový jazyk i mimo kurzy českého znakového jazyka?		
Odpověď	Počet respondentů	Procentuální zastoupení
Ano	32	70%
Ne	14	30%
Celkem	46	100%

Tab. 45 - Hypotéza číslo pět (Česká unie neslyšících, o.s., oblastní organizace Brno)

Z celkového počtu osmdesáti respondentů jich aplikuje český znakový jazyk mimo kurzy celkem čtyřicet tři, přičemž třicet sedm respondentů tento jazyk mimo výuku neaplikuje. V příslušných tabulkách si lze všimnout různých výsledků v rámci jednotlivých organizací. V případě organizace Trojrozměr – Brněnské centrum českého znakového jazyka, o.s. může být výsledek mírně zkreslen malým počtem respondentů. Důvodem vyššího procenta označení kladné odpovědi může být fakt, že organizace Trojrozměr – Brněnské centrum českého znakového jazyka, o.s. zapojuje aktivně své frekventanty do komunity Neslyšících. Výsledek České unie neslyšících, o.s., oblastní organizace Brno je ovlivněn zaměřením organizace, která své kurzy nabízí různým institucím, například Magistrátu města Brna. Frekventanti se tak dostávají do kontaktu s neslyšícími a mají možnost aplikovat český znakový jazyk v praxi mimo kurzy.

Překvapivý je výsledek Unie neslyšících Brno, o.s., kdy pouze pět respondentů uvedlo, že aplikují český znakový jazyk i mimo kurzy. Z dotazníkového šetření dále vyplynulo, že respondenti vyhledávají situace, ve kterých by mohli tento jazyk využít.

4.3 Studenti a jejich zkušenosti s osvojováním si a užíváním českého znakového jazyka

V rámci výzkumného šetření týkajícího se studentů a jejich zkušeností s osvojováním si a užíváním českého znakového jazyka, bylo osloveno celkem šest studentů prezenčního studia Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity. Hlavním kritériem výběru byl vztah k surdopedii. Je známo, že mnoho studentů studuje kombinaci logopedie-surdopedie, ale preferují převážně logopedii a surdopedii berou jako doplněk nebo nutné zlo. Tři oslovení respondenti studují v současné době třetí ročník bakalářského studia v oboru speciální pedagogika a další tři respondenti jsou nyní ve druhém ročníku navazujícího magisterského studia stejnojmenného oboru. Všichni zúčastnění byli osloveni e-mailem. V případě nejasnosti nebo potřeby odpovědi byla možnost se opakovaně dotazovat. Respondenti měli odpovídat celkem na čtrnáct otázek, které byly zaměřeny převážně na oblast osvojování si a užívání českého znakového jazyka nejen v rámci praxe, ale i ve svém volném čase. Pro výzkumné šetření jsou respondenti označeni jako student AB, student BB, student CB pro bakalářské studium a student AM, student BM, student CM pro navazující magisterské studium. Celé znění všech rozhovorů je možné naleznout v příloze č. 5.

Otázky a odpovědi studentů oboru Speciální pedagogika:

Jak jste spokojen/a s výukou českého znakového jazyka na Masarykově univerzitě v rámci svého oboru?

Student AB: S výukou znakového jazyka jsem se na Masarykově univerzitě setkala až tento semestr (tedy ve třetím ročníku studia) a myslím si, že tyto znalosti nejsou dostačující. Bez absolvování placených kurzů bych nebyla schopna se vůbec dorozumět. Je mi ovšem jasné, že na lepší a delší kurzy nejsou finance.

Student BB: Myslím si, že je škoda, že na univerzitě nevyučují znakový jazyk lidé, kteří mají hotový lektorský kurz. Je sice dobré, že jsme za jeden semestr ve škole probrali asi tolik znaků, co jsme zvládli v Trojrozměru za dva a půl modulu a mě těch pro mě několik málo neznámých znaků obohatilo, ale spolužačky, které kupříkladu znakový jazyk nikdy neviděly, byly z tohoto školního kurzu dost v šoku. Znaky jsme

prakticky nezkoušely ve větech, tudíž se ani moc nedbalo na gramatiku a znakový sled. Myslím si, že v tomto ohledu „míň znamená víc“. Také si myslím, že mít první povinnou výuku českého znakového jazyka až v pátém semestru, je vcelku pozdě, vzhledem k tomu, že po absolvování bakalářského studia bychom měli být schopni pracovat ve školách pro sluchově postižené. Ale toto se naštěstí již změnilo a povinná výuka je již ve třetím semestru, což beru jako pozitivum.

Student CB: Velmi nespokojena. Znalosti, které mám ze studia svého oboru, dle mého názoru nestačí k výkonu práce s lidmi se sluchovým postižením.

Student AM: Jsem ráda, že je možné osvojit si základy znakového jazyka. Kdybych byla ale úplně spokojená, nenavštěvovala bych kurz znakového jazyka mimo univerzitu. Výuku na univerzitě bych uvítala hlavně z finančních důvodů. Ale nevím, jestli by se v rámci jednoho semestru dalo počítat s takovou hodinovou dotací, která je nabízena za stejné období v kurzech. Kdyby ano, bylo by to výborné a byla bych třeba ochotna finančně se na výuce podílet, protože by to bylo pravděpodobně pořád méně, než je cena kurzu.

Student BM: Myslím, že by pro studenty speciální pedagogiky, alespoň té jednooborové, měl být vyučován předmět znakový jazyk po celou dobu studia.

Student CM: Výuce českého znakového jazyka nebyla v rámci mého oboru věnována příliš velká pozornost. Důvody přesně neznám. Pravděpodobně jsou ale personálního a finančního charakteru. Absolvovala jsem jeden semestr povinného předmětu „*Komunikace osob se sluchovým postižením*“, kde jsme se dozvěděli úplně základy znakového jazyka. Určitě se nedá mluvit o tom, že bychom si zde osvojili gramatiku znakového jazyka, spíše jen některé znaky. Myslím si, že tento předmět měl spíš sloužit k tomu, aby motivoval studenty pro další výuku znakového jazyka v rámci kurzů pořádaných různými organizacemi.

Navštěvoval/a jste volitelný seminář „Komunikace osob se sluchovým postižením“? Pokud ano, jak hodnotíte náplň semináře a organizační zabezpečení? Pokud ne, z jakého důvodu jste předmět nenavštěvoval/a?

Student AB: Předmět jsem navštěvovala a myslím, že mi dal hodně z úplných základů. Jako pozitivní hodnotím výuku s neslyšícím lektorem. Byla jsem ovšem zklamaná, že předmět neměl pokračování a musela jsem si zbytek prvního modulu doplatit v organizaci.

Student BB: Ano, navštěvovala již v druhém semestru, v době, kdy ho ještě vyučovali lektori z Trojrozměru. Byla jsem s ním naprosto spokojená. Naučili jsme se základy a neustálým opakováním jsme si i znaky celkem zafixovali. Vše bych ho všem doporučila.

Student CB: Navštěvovala jsem volitelný seminář v prvním ročníku. Velmi se mi líbilo vedení neslyšícím lektorem z Trojrozměru. Uvítala bych navazující předmět.

Student AM: Nenavštěvovala. Po povinném semináři jsem začala chodit do kurzu v Trojrozměru, a proto jsem neměla potřebu navštěvovat volitelný seminář.

Student BM: Volitelný seminář jsem nenavštěvovala, protože jsem tou dobou navštěvovala kurz znakového jazyka a přišlo mi, že nic nového se na semináři nenaučím.

Student CM: Ano, navštěvovala. V podstatě byl téměř totožný s prvním modulem absolvovaným v Trojrozměru, jen vzhledem k počtu hodin byl kratší. Takže tento seminář hodnotím velmi pozitivně.

Navštěvujete nebo navštěvoval/a jste kurzy českého znakového jazyka v nějaké instituci? Pokud ano, o jakou instituci se jednalo a jak jste byl/a s výukou spokojen/a?

Student AB: Po absolvování volitelného semináře na Masarykově univerzitě jsem pokračovala v prvním modulu v organizaci Trojrozměr. Po ukončení prvního modulu jsem dál nepokračovala z důvodu času i ceny kurzů. Tento semestr jsem se zapsala na kurzy v Unii neslyšících Brno. Pokud bych měla srovnat oba kurzy, rozhodně u mě vítězí Trojrozměr, kde se učí gramatika. V hodinách spolu jednotliví účastníci kurzů nesmějí nahlas komunikovat a lektor ukazuje více způsobů znakování (pokud jeden člověk zná znak, který se používá v Čechách, lektor to vysvětlí, ukáže jak znak český, tak moravský). V Unii neslyšících Brno se vyučuje napůl znakový jazyk a napůl znakovaná čeština. Gramatika se za celý semestr neprobírala, lektor ne vždy opravoval nesprávně ukázaný znak. U znaků, co jsem znala z Trojrozměru, často tvrdil, že neexistují a pokud ano, tak že jsou české a ne moravské a důsledně trval na tom, abych používala jeho znaky. Také spolu jednotliví účastníci kurzu nahlas mluvili, často se překřikovali, případně nedávali pozor, protože se na daný problém nezeptali lektora, ale řešili jej se svým sousedem. Celkově nejsem s kurzy v Unii neslyšících Brno spokojena, ale chápu, že každému se líbí jiný způsob výuky a respektuji to.

Student BB: Ano, navštěvuji kurzy v Trojrozměru. S výukou jsem nadměru spokojená, znaky se opakují v různých větech, takže si člověk osvojí nejen znaky, ale také gramatiku.

Student CB: Měla jsem možnost navštěvovat jen kurzy v rámci univerzity, protože mi finanční možnosti neumožnily navštěvovat jiné kurzy.

Student AM: Navštěvuji kurzy v brněnském Trojrozměru. S největší pravděpodobností budu ještě jeden semestr pokračovat, než ukončím studium na vysoké škole. S výukou jsem spokojena, ale nemám možnost srovnání s výukou v jiných institucích. Byla bych ráda, kdyby nám byly poskytnuty nějaké učební materiály.

Student BM: Ano, navštěvovala jsem kurz znakového jazyka v Unii Neslyšících Brno. Absolvovala jsem zde celkem dva roky. Výuka byla zábavná a byla jsem spokojena.

Student CM: Ano, navštěvuji kurzy znakového jazyka v organizaci Trojrozměr. S výukou jsem velmi spokojená.

Setkáváte se s neslyšícími ve svém volném čase? Vyhledáváte situace, kdy můžete využít své znalosti českého znakového jazyka?

Student AB: S neslyšícími se setkávám především ve škole, kde se ale vždy snažím s nimi komunikovat pomocí znakového jazyka. Ve svém okolí bohužel žádné neslyšící neznám a nemám tak možnost se s nimi setkávat.

Student BB: S neslyšícími se setkávám jen velmi málo. Ale doufám, že se tato situace brzy změní. Situace, kde bych využila své znalosti českého znakového jazyka, se snažím vyhledávat, ale ne vždy se mi to povede.

Student CB: Nesetkávám se s neslyšícími a nevyhledávám tyto situace.

Student AM: Jen v rámci kurzů a nějakých akcí pořádaných Trojrozměrem. Vyhledávám situace, kde bych se mohla s neslyšícími setkat např. divadelní představení, tlumočení hudby, návštěva Tiché kavárny, ale do komunikace se moc nepouštím. Jen v Tiché kavárně jsem s obsluhou znakovala pár vět.

Student BM: Ano, setkávám, ale spíše s dětmi, jelikož preferuji práci s touto věkovou skupinou. Nejlépe s těmi nejmenšími, případně dětmi prvního stupně. Nejsm si jistá jen ranou péčí.

Student CM: Ano, snažím se s nimi setkávat. Většinou vyhledávám různé akce (plesy, soutěže, akce pořádané Trojrozměrem, divadelní představení...). V tomto ohledu nám dost pomáhá Trojrozměr, který se snaží pro svoje studenty pořádat akce, na kterých se můžeme setkat i s ostatními neslyšícími. Bohužel momentálně nemám dostatek času a hodně akcí musím proto vynechat.

Myslíte si, že znalost českého znakového jazyka Vám pomůže uplatnit se na trhu práce v oboru surdopedie? Považujete znalost českého znakového jazyka za důležitou? Proč?

Student AB: Znalost českého znakového jazyka považuji určitě za důležitou, bez této znalosti si myslím, že nelze pracovat v oboru surdopedie, protože je velmi důležité se umět dorozumět s klientem. Ohledně uplatnění na trhu práce nedokážu posoudit, obávám se, že v tomto oboru je těžké najít práci i se znalostí českého znakového jazyka. Zatím nevím, jaké jsou v současné době v tomto oboru možnosti.

Student BB: Doufám v to. Znalost českého znakového jazyka je určitě důležitá pro osoby, které chtějí být nějakým způsobem v kontaktu s osobami se sluchovým postižením. Obzvláště učitelé či asistentské profese. Pro ostatní asi tak úplně důležitá není. Ale pokud člověk ovládá znakový jazyk, je to pro něj jistě pozitivum. Už jen pro osobní dobrý pocit, že se může domluvit i s lidmi se sluchovým postižením. Myslím si, že znát a ovládat znakový jazyk je stejné jako znát a ovládat jiný cizí jazyk. Dodá to člověku rozhled a dovolí mu poznat mimo jiné i další lidi a jinou kulturu.

Student CB: Určitě je znalost znakového jazyka důležitá pro uplatnění na trhu práce, protože díky němu můžeme pracovat s větší a variabilnější skupinou lidí. Můžeme lépe pochopit potřeby neslyšících a lépe jim pomoci.

Student AM: Byla bych ráda, kdyby tomu tak bylo a kdyby znalost znakového jazyka uvedená v životopise byla pro mě plusem. Myslím si, že ten kdo pracuje s lidmi se sluchovým postižením, by měl alespoň trochu znakový jazyk znát a umět pomocí něho alespoň minimálně komunikovat. Já osobně, kdybych třeba pracovala s dětmi se sluchovým postižením, bych chtěla znakový jazyk umět kvůli tomu, abych jim dala najevo, že mě zajímají. A kvůli tomu, že bych se jim přece jen mohla díky znakovému jazyku víc přiblížit než bez něj. Snad bych díky tomu získala jejich důvěru. Přes jejich jazyk bych chtěla také poukazovat na důležitost znalosti českého jazyka, protože si myslím, že je důležité, aby jej co nejlépe ovládaly alespoň písemnou formou. S ohledem

na to, že je to jazyk majoritní společnosti. Možná je to trochu utopická myšlenka, ale třeba by to tak alespoň u některých mohlo fungovat, i když to ovlivňují další faktory.

Student BM: Ano, myslím si, že pro uplatnění v surdopedii je znalost znakového jazyka nezbytná, protože bez znalosti znakového jazyka není možné vzdělávat jedince se sluchovým postižením. Tito jedinci potřebují znakový jazyk alespoň jako podporu pro lepší porozumění. Pro jakoukoliv práci v oboru surdopedie je důležité ovládat komunikační systémy neslyšících či osob se sluchovým postižením.

Student CM: Nemyslím si, že mi vyloženě pomůže, že bych měla díky ní nějakou výhodu. Myslím si totiž, že dnes už je to povinnost. Takže kdo chce pracovat v oblasti surdopedie, tak se znakový jazyk učí a kdo nechce, tak se jej neučí. Nevím o nikom, kdo by chtěl pracovat na základní škole pro sluchově postižené a neuměl znakový jazyk. V dnešní době fakulty produkují dost surdopedů, kteří mají alespoň základy znakového jazyka. Otázkou je, zda zaměstnavatel bude zjišťovat úroveň znalostí ve znakovém jazyce, pak bych možná nějakou výhodu mít mohla. Většinou ale stačí doložení absolvování alespoň základů znakového jazyka a ty má už dnes spousta surdopedů. Podle mě je znalost znakového jazyka velmi důležitá. Většina učitelů se naučila jen základy znakového jazyka, pak se postupně doučovala "za pochodu" od neslyšících dětí, které znakují. Není to ale moc dobrá situace, protože učitel má působit na dítě jako vzor, osobnost. Neslyšící děti mají problém takto své slyšící učitele chápat, protože tito učitelé znakují hůř než ony samy. Představme si v běžné základní škole učitele, který mluví česky hůř, než šestileté dítě. Takový učitel pak nemá respekt ani u dětí, natož u jejich Neslyšících rodičů. To pak nenahrává dobré spolupráci Neslyšící rodič-učitel-žák. A o dobrou spolupráci by mělo jít především.

Jak byste si představoval/a ideální přípravu studenta oboru surdopedie na vysoké škole? Přivítal/a byste státní závěrečnou zkoušku z českého znakového jazyka?

Student AB: Myslím, že státnice z českého znakového jazyka by byly velkým přínosem (ovšem dala bych je jako volitelné). Ideální by byla výuka českého znakového jazyka od druhého ročníku studia, tedy od doby, kdy si student speciální pedagogiky volí specializaci. Podle mého názoru by byly nejlepší alespoň dvě hodiny týdně každý semestr, případně další volitelné předměty týkající se českého znakového jazyka.

Student BB: Výuka znakového jazyka by měla být už od druhého semestru. V něm by se mohly vyučovat jen základy, třeba v rámci výuky surdopedie. Jinak samostatný předmět již ve třetím semestru, kdy si studenti vyberou své zaměření. Tento předmět by měli vyučovat lidé, kteří absolvovali lektorský kurz. Chápu ale, že realita není tak jednoduchá jak se zdá. Státnice z českého znakového jazyka bych přivítala, ale asi až v případě, že by byla častější a kvalitnější výuka českého znakového jazyka, kde nebudou naše znalosti „šité horkou jehlou“.

Student CB: Očekávala bych, že každý semestr budeme mít povinnou výuku znakového jazyka a budeme pravidelně dělat zkoušky. Rovněž by nás měly vyučovat osoby, pro které je znakový jazyk jazykem mateřským a využívají ho ve svém životě. Státnice by byly určitě vhodné.

Student AM: Já bych státnice z českého znakového jazyka uvítala. Ale myslím si, že takových by nás byla menšina, protože většina studentů má hlavní zaměření na logopedii a surdopedii studují proto, že je to povinná kombinace.

Student BM: V každém semestru by měl být na vysoké škole akreditován předmět znakový jazyk, který by byl povinný pro studenty surdopedie po celou dobu studia. Zařadila bych také více praxe a prostor ve výuce pro komunikační systémy jedinců se sluchovým postižením a jedinců s hluchoslepotou. Státnice ze znakového jazyka bych uvítala, pokud by byla zajištěna výuka znakového jazyka po celou dobu studia oboru surdopedie. Dala bych ji jako volitelný předmět, stejně jako je to u specifických poruch učení. Podmínkou by mohla být praxe na akcích pro sluchově postižené apod.

Student CM: Rozhodně jsem pro, aby se při vzdělávání surdopedů zavedl mezi povinné předměty i znakový jazyk. Měl by ho ale vyučovat neslyšící učitel/lektor. Nevím, jestli je hned potřeba absolvovat státní závěrečnou zkoušku ze znakového jazyka, to by asi bylo už hodně personálně náročné. Pokud by se ale na fakultách začal vyučovat opravdu znakový jazyk a byl by vyučovaný neslyšícími lektory, zvýšila by se prestiž budoucích surdopedů. Ti by pak získali větší respekt v komunitě Neslyšících. Otázkou je, zda by tato investovaná energie nebyla pak zbytečná, protože na školách pro sluchově postižené by byli stále ti stejní učitelé se základy znakového jazyka, neboť by oproti absolventům měli léta praxe. A také by bylo potřeba dořešit nějakou aprobaci, aby surdoped měl také kvalifikaci učit na prvním nebo i druhém stupni základní školy.

Uvedené rozhovory podávají náhled studentů na problematiku osvojování si českého znakového jazyka. Z rozhovoru vyplývá, že studenti Masarykovy univerzity studující na Pedagogické fakultě obor Speciální pedagogika nejsou spokojeni se zajištěním výuky v tomto směru. Přesto si uvědomují složitost situace. Je třeba podotknout, že v současné době jsou základy českého znakového jazyka vyučovány již ve druhém ročníku bakalářského studia.

Většina oslovených studentů navštěvovala nebo ještě stále navštěvuje kurzy v rámci brněnských institucí. Mezi dotazovanými byla nejméně jednou zmíněna finanční náročnost kurzů, která jim znemožnila se plně věnovat českému znakovému jazyku. Tito studenti většinou využili možnost docházet na volitelný předmět, jehož obsahem je osvojení si základů tohoto jazyka. Předmět bohužel zatím nemá pokračování.

Studenti, kteří docházejí do kurzů, které pořádá organizace Trojrozměr – Centrum českého znakového jazyka, o.s., jsou zapojováni do komunity Neslyšících a mají tak možnost komunikovat ve znakovém jazyce a především poznávat jejich kulturu.

Všichni studenti si uvědomují důležitost osvojení si českého znakového jazyka, díky kterému mají větší možnost nalézt uplatnění v oboru surdopedie. Oslovení studenti by ocenili státní závěrečnou zkoušku z českého znakového jazyka jako nepovinného předmětu za předpokladu, že by byl tento jazyk vyučován po celou dobu studia oboru specializace.

4.4 Závěr výzkumného šetření

Empirická část diplomové práce shrnula různé pohledy na problematiku osvojování si českého znakového jazyka. Převážná část výzkumného šetření je založena na kvalitativním výzkumu. Pouze v rámci autoevaluace kurzů českého znakového jazyka byl v brněnských institucích z pohledu frekventantů zvolen pro sběr dat kvantitativní výzkum.

Pohled tří oslovených absolventů je důležitý pro uvědomění si důležitosti osvojit si český znakový jazyk, pokud chce student oboru surdopedie pracovat s jedinci se sluchovým postižením. Avšak z rozhovoru dále vyplynulo, že nejen český znakový jazyk je důležitý pro dorozumívání se se zmíněnými jedinci. Proto je důležité se zaměřit i na ovládání jiných komunikačních systémů neslyšících a hluchoslepých osob. Ačkoliv ani jedna absolventka oboru surdopedie nebyla spokojena s výukou českého znakového jazyka během svých studií na Pedagogické fakultě Masarykovy univerzity, našly si

zaměstnání v tomto oboru. Absolventky se stále zdokonalují v používání tohoto jazyka a to nejen v kurzech, ale i s jedinci se sluchovým postižením. Všechny absolventky prošly kurzy ať už v České unii neslyšících, oblastní organizace Brno, o.s., tak i v organizaci Trojrozměr – Brněnské centrum českého znakového jazyka, o.s. Na těchto základech dále budovaly komunikaci již s uživateli českého znakového jazyka. Jedna absolventka podotkla, že chuť osvojit si jazyk neslyšících musí vycházet od studenta. Na druhou stranu by škola měla více motivovat k jeho osvojování. Právě škola může navést studenty určitou cestou, ale je již na nich samotných zda se cestou vydají.

Diplomová práce se okrajově zaměřila také na **názory pedagogů**, kteří se setkávají se studenty docházejícími na praxi do základní školy pro sluchově postižené. Celkem byli osloveni tři pedagogové, kteří se měli vyjádřit k deseti otázkám. Pedagogové se nezávisle na sobě shodují, že se jim zdají studenti z Palackého univerzity v Olomouci lépe připraveni pro praxi v komunikaci českým znakovým jazykem než studenti z jiných univerzit. V teoretické části diplomové práce, která se zaměřuje mimo jiné také na koncepci výuky českého znakového jazyka na vysokých školách, si lze všimnout, že výuka na Palackého univerzitě v Olomouci je jinak zaměřena. Výhodou této univerzity je také fakt, že připravuje své studenty ke státnicím z českého znakového jazyka, a proto je mu kladen větší důraz. Přesto oslovení pedagogové vidí zlepšující se tendenci v zařazování českého znakového jazyka do výuky na Masarykově univerzitě. Naopak neradi vidí, když studenti docházející k nim do školského zařízení neovládají ani jeho základy. Praxe potom pro ně není až tak přínosná. Všichni oslovení pedagogové se snaží zapojovat studenty aktivně do vyučování, aby si komunikaci s jedinci se sluchovým postižením vyzkoušeli. Ve výzkumném šetření diplomové práce několikrát zaznělo z různých zdrojů, že by studenti měli trávit více času s neslyšícími, než je tomu nyní. Na druhou stranu nemá valný význam posílat studenty na surdopedickou praxi, pokud do ní nejsou aktivně zapojováni. Ta by měla být pro studenty v prvé řadě přínosem.

Čtvrtá kapitola diplomové práce se zaměřila na hodnocení kvality kurzů českého znakového jazyka v brněnských institucích. **Autoevaluaci** provedli jak frekventanti, tak i samotné brněnské instituce. V této části výzkumu bylo nejtěžší navázat kontakt s organizací Trojrozměr – Brněnské centrum českého znakového jazyka, o.s. Instituce byla opakovaně oslovována od listopadu roku 2012 do ledna roku 2013. Důvodem obtížného navázání kontaktu může být skutečnost, že na chodu instituce se podílejí

především Neslyšící. Na otázku, zda jsou lektori pouze neslyšící nebo i slyšící bylo odpovězeno, že vyučovat český znakový jazyk smí pouze neslyšící, jelikož je to jejich mateřský jazyk, a proto znají i jeho pravidla. Rozhovor se nakonec podařilo zrealizovat na ukázkové hodině, kde byl lektor požádán o rozhovor. Je možné, že také mohlo dojít k informačnímu šumu a žádost o uskutečnění výzkumného šetření se k lektorům nedostala. Díky tomu je rozhovor s organizací Trojrozměr – Brněnské centrum českého znakového jazyka, o.s. jinak koncipován než rozhovory se zbylými dvěma institucemi. Prostřednictvím tří respondentů byli osloveni frekventanti třech modulů. Návratnost bohužel nebyla vysoká. I tak lze vyčíst z jednotlivých odpovědí spokojenost frekventantů.

Cílem výzkumného šetření nebylo srovnávat jednotlivé brněnské instituce, jelikož každá má jiný způsob výuky a nabídku kurzů. Individuální výuku nabízí oficiální cestou pouze Trojrozměr – Brněnské centrum českého znakového jazyka, o.s. Zaměření výuky se liší také v počtu poskytovaných modulů (popřípadě ročníků). Nejvíce jich nabízí Trojrozměr – Brněnské centrum českého znakového jazyka, o.s. Celkem lze navštěvovat sedm na sobě navazujících modulů. Unie neslyšících Brno, o.s. nabízí dvouroční akreditovaný kurz, na který navazuje kurz pokročilých II. - konverzace. V případě, že se modul konverzace neotevře nebo chce frekventant pokračovat dále, musí zvolit jinou organizaci, která pokračovací kurzy nabízí. Česká unie neslyšících, o.s., oblastní organizace Brno, nabízí výuku ve čtyřech úrovních - začátečníci, mírně pokročilí, pokročilí a konverzace. Poslední dvě zmíněné instituce neposkytují pouze kurzy českého znakového jazyka, ale i jiné služby, většinou sociální. Trojrozměr – Brněnské centrum českého znakového jazyka, o.s. poskytuje kurzy pětiměsíční a frekvence výuky je dvakrát týdně. Za pět měsíců činí časová dotace sedmdesát výukových hodin. Česká unie neslyšících, o.s., oblastní organizace Brno a Unie neslyšících Brno, o.s. mají kurzy rozložené do jednoho roku a frekvence výuky je jednou týdně.

Zájemci o kurzy českého znakového jazyka by si měli rozmyslet, zda chtějí lekce individuální nebo skupinové, s vyšší nebo nižší frekvencí výuky, akreditované nebo neakreditované apod. Dále je vhodné si zjistit také informace od frekventantů mající s výukou v dané organizaci zkušenosti. Některé organizace uskutečňují jednou za čas také ukázkové hodiny zdarma. Možnost podívat se na koncepci výuky pomůže zájemci o kurz udělat si vlastní názor a může posoudit, zda mu ten či onen způsob výuky vyhovuje.

Diplomová práce nahlíží také na **názory frekventantů kurzů** českého znakového jazyka pořádaných v jednotlivých institucích. Jedná se o autoevaluaci nejen samotné výuky, ale i praktické stránky jeho využití. Kompletní dotazníkové šetření lze nalézt v přílohách této práce. Pro výzkumné šetření bylo stanoveno celkem pět hypotéz. V nich byly posuzovány souhrnně všechny organizace dohromady. **První hypotéza** – Frekventanti jsou s kurzy českého znakového jazyka spokojeni – byla verifikována. **Hypotéza číslo dvě** – Většina frekventantů nenavštěvovala dříve jinou instituci, která pořádá kurzy českého znakového jazyka – byla rovněž verifikována. Z toho se dá vyčíst, že mnozí frekventanti kurzu českého znakového jazyka nemají zkušenosti s výukou v jiné instituci a nemají proto srovnání. Nemalou měrou se frekventanti rozhodují pro danou organizaci na základě náhodného výběru. Jeden dokonce napsal, že o jiných brněnských organizacích ani nevěděl. **Hypotéza číslo tři** – Do kurzů českého znakového jazyka dochází častěji skupina studentů – nebyla verifikována. Této hypotéze odpovídá i věkové rozložení návštěvníků kurzu. Nejpočetnější je skupina ve věku od dvaceti sedmi do padesáti let. **Čtvrtá hypotéza** – Nejčastější motivace k osvojení si českého znakového jazyka je studium surdopedie/speciální pedagogiky – nebyla stejně jako předchozí hypotéza verifikována. Navíc zastupující skupina studentů neodpovídá počtu studentů, kteří studují speciální pedagogiku se zaměřením na logopedii-surdopedii na Pedagogické fakultě Masarykovy univerzity. Nejčastější odpověď směřovala do oblasti větší možnosti uplatnění se na trhu práce. **Hypotéza číslo pět** – Frekventanti kurzu neaplikují český znakový jazyk mimo kurzy českého znakového jazyka – nebyla verifikována. Velká skupina oslovených, převážně v organizaci Česká unie neslyšících, o.s., oblastní organizace Brno, navštěvuje kurzy z důvodu jeho následného využití ve svém zaměstnání.

Většina frekventantů kurzů všech zmíněných organizací by uvítala propracovanější a názornější materiály pro možnost zopakování si učiva i mimo výuku. Kromě názorných obrázků by uvítali i videonahrávky, které by se vztahovaly přímo k probíranému učivu. Otázky zaměřené na praktické využití jazyka a na zhodnocení vlastní znakové produkce jim dělaly největší obtíže. Často věděli, čím si nejsou jisti, ale již nedokázali ve většině případů popsat konkrétní obtíže v dané oblasti. Rovněž při popisování pocitů při komunikaci s neslyšící osobou byli zdrženlivější. Celkově chybělo některým sebevědomí a zbytečně se podceňovali.

Poslední část výzkumného šetření byla zaměřena na **studenty oboru Speciální pedagogika** se zaměřením na logopedii a surdopedii, který je realizován v rámci Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity. Celkem byli osloveni tři studenti z druhého ročníku navazujícího magisterského studia a tři studenti z třetího ročníku bakalářského studia. Ačkoliv oslovení studenti vyjádřili svou nespokojenost s nízkou časovou dotací výuky českého znakového jazyka v rámci svého studia, uvědomují si také náročnost nejen finanční, ale i ekonomickou. Většina oslovených studentů dochází v současné době do kurzů nebo do nich docházela v minulosti. Zmínění studenti by se chtěli realizovat v budoucnu v oboru surdopedie, a proto je zde vidět i silná motivace si jazyk osvojit. Nejednou zazněla finanční náročnost těchto kurzů. Na druhou stranu ve srovnání s výukou jiných cizích jazyků je cena kurzů českého znakového jazyka obdobná. Dotazovaní dále uvedli, že se snaží navazovat kontakt s Neslyšícími, jelikož je to jediná cesta, jak si jazyk dostatečně osvojit.

Snahou výzkumného šetření bylo zaměřit se na různé pohledy jedinců či organizací, které mají s problematikou osvojování si českého znakového jazyka co dočinění. Jednotlivé názory se v mnohých věcech shodují. Všichni jsou si vědomi důležitosti využívat tento jazyk v komunikaci s Neslyšícími. Na druhou stranu je velice těžké proniknout do jejich komunity. V této oblasti mohou být nápomocny organizace poskytující kurzy českého znakového jazyka, které své frekventanty zapojují v rámci akcí či klubových setkání do dění ve světě Neslyšících.

Problematické je také zajišťování si surdopedických praxí, jelikož vhodných zařízení není mnoho a může být obtížné se do nich dostat. Určitě by si měl student osvojit základy českého znakového jazyka dříve, než na praxi nastoupí. Díky možnosti komunikovat alespoň v základech se student často zbaví nepříjemných pocitů a ostychu. Na problematiku z jiného úhlu pohledu nahlíží také Lenka Hricová ve své závěrečné práci s názvem „Obtíže při osvojování českého znakového jazyka jako součásti přípravy na profesi v oblasti surdopedie v České republice“.

Není v moci vysoké školy donutit studenty oboru surdopedie sebevzdělávat se v oblasti českého znakového jazyka. Avšak je důležité, aby případné zájemce nasměřovala, motivovala a ukázala jim krásu tohoto jazyka.

ZÁVĚR

Diplomová práce s názvem „Analýza nabídky kurzů českého znakového jazyka pro studenty oboru surdopedie v Brně“ se zaměřila na problematiku a možnosti osvojení si českého znakového jazyka již během studií na vysoké škole, tedy v přípravě na výkon budoucího povolání. V teoretické části je mimo jiné zařazen pohled jednotlivých vysokých škol, které realizují výuku českého znakového jazyka různým způsobem.

Diplomová práce je specifická svým rozsahem výzkumného šetření. Přesto jsem pokládala za důležité nastínit pohled nejen samotných studentů oboru surdopedie, ale také frekventantů kurzů, institucí pořádajících zmíněné kurzy, absolventů a pedagogů. Práce tak není zaměřena jednostranně. Díky otevřenosti jednotlivých osob při realizaci rozhovorů je možné narazit na jednotlivá úskalí, která osvojování si českého znakového jazyka přináší. Ačkoliv se studenti a frekventanti kurzů snaží vyhledávat situace s možnostmi využít český znakový jazyk, ne vždy se jim to podaří.

Jedna z hypotéz ve výzkumné části předpokládala vyšší účast studentů oboru surdopedie na sebevzdělávání se v kurzech českého znakového jazyka v brněnských organizacích. Překvapivě tomu tak není. Větší zastoupení v kurzech má skupina pracujících, kteří se setkávají s Neslyšícími v rámci svého zaměstnání. Studenti by měli být více motivováni k osvojování si českého znakového jazyka a více zapojování do komunity Neslyšících především v rámci praxe.

Výzkumné šetření bylo náročné z hlediska realizace rozhovorů. Některé z nich musely být nakonec uskutečněny pomocí e-mailů, kdy jsem byla s danými lidmi v kontaktu a mohla jsem jim obratem poslat doplňující otázky na jejich odpovědi. V dnešním časovém shonu je obtížné najít společný prostor pro rozhovor. Přesto mi vyšly především organizace pořádající kurzy českého znakového jazyka vstříc.

Doufám, že práce bude přínosem nejen studentům oboru surdopedie, ale také dalším zájemcům o kurzy českého znakového jazyka, kteří se chtějí zorientovat v nabídkách brněnských i jiných institucí.

SHRNUTÍ

Diplomová práce s názvem „Analýza nabídky kurzů českého znakového jazyka pro studenty oboru surdopedie v Brně“ se zaměřuje na možnosti osvojení si českého znakového jazyka již během studia na vysoké škole. Teoretická část je rozdělena na dvě kapitoly. První kapitola popisuje český znakový jazyk jako komunikační systém neslyšících a hluchoslepých osob. Druhá kapitola se zaměřuje na všeobecnou nabídku kurzů českého znakového jazyka v institucích v rámci České republiky a na výuku českého znakového jazyka na jednotlivých vysokých školách.

Empirická část obsahuje vlastní kvalitativní šetření, které bylo provedeno formou rozhovorů. Pouze autoevaluace kurzů českého znakového jazyka v brněnských institucích z pohledu frekventantů byla provedena formou dotazníkového šetření. Diplomová práce má sloužit nejen studentům oboru surdopedie, ale také dalším zájemcům o kurzy českého znakového jazyka, kteří se chtějí zorientovat v nabídkách nejen brněnských institucí.

SUMMARY

The Master's thesis named „The analysis of the offer of Czech sign language's courses for students of specialization of hearing impairments in Brno“ is focused on the possibility of acquisition of Czech sign language during studies at university. The theoretical part is divided into two chapters. The first chapter describes Czech sign language as the communication system of the deaf and deaf blind people. The second chapter focuses on the general offer of courses of Czech sign language in institutions in the Czech Republic and on a teaching of Czech sign language at Czech universities.

The practical part contains qualitative research which was conducted through interviews. Only self-evaluation of Czech sign languages' courses in Brno's institutions from the perspective of participants was carried out through the questionnaire's survey. The Master's thesis is intended not only the students of special education of people with hearing impairment but also other people, who are interested in courses of Czech sign language and who wants to orientate in the offers not only of Brno's institution.

POUŽITÁ LITERATURA

FIKEJS, Jan. SignWriting - číst a psát znakový jazyk. *Info-Zpravodaj*. 2005, roč. 13, č. 3, s. 22-23.

HORÁKOVÁ, M. *Techniky vizualizace – logopedická část*. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008. ISBN 978-80-87218-04-4.

HORÁKOVÁ, R. *Sluchové postižení: úvod do surdopedie*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0084-0.

HRICOVÁ, L. *Analýza komunikačních kompetencí žáků a učitelů na základních školách pro žáky se sluchovým postižením v České republice a v Německu*. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5564-3.

HRUBÝ, J. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu 1. díl*. Praha: FRPSP, 1999. ISBN 80-7216-096-6.

HUDÁKOVÁ, A. *Prstová abeceda pro tlumočníky*. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008. ISBN 978-80-87153-96-3.

JANOTOVÁ, N. *Odezírání u sluchově postižených*. Praha: Septima, 1999. ISBN 80-7216-82-6.

KOTVOVÁ, M., KOMORNÁ, M. *Praktický kurz znakované češtiny*. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008. ISBN 978-80-87218-26-6.

KRAHULCOVÁ, B. *Komunikace sluchově postižených*. Praha: Karolinum, 2003. ISBN 80-246-0329-2.

MACUROVÁ, A. *Dějiny výzkumu u nás a v zahraničí*. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008. ISBN 978-80-87218-00-6.

MACUROVÁ, A. Jazyk a hluchota. *Slovo a slovesnost*. 2001, roč. 62, č. 2. ISSN 0037-7031.

MACUROVÁ, A. Poznáváme český znakový jazyk. *Speciální pedagogika: časopis pro teorii a praxi speciální pedagogiky*. 2001, roč. 11, č. 2, s. 69-75. ISSN 1211-2720.

MACUROVÁ, A. Proč a jak zapisovat znaky českého znakového jazyka. *Speciální pedagogika: časopis pro teorii a praxi speciální pedagogiky*. 1996, roč. 6, č. 1, s. 5-19. ISSN 0862-1632.

MARTINKOVÁ, E. Komunikace a osoby se sluchovým postižením. In JURKOVIČOVÁ, P. *Komunikace a lidé se smyslovým postižením: metodický materiál*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010, s. 9-35. ISBN 978-80-244-2649-5.

MIROVSKÁ, M. *Praktický kurz znakované češtiny* (DVD). Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008. ISBN 978-80-87153-31-4.

OKROUHLÍKOVÁ, L. *Notace - zápis českého znakového jazyka*. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, c2008. ISBN 978-80-87153-93-2.

OKROUHLÍKOVÁ, L. Notace znakových jazyků. *Speciální pedagogika: časopis pro teorii a praxi speciální pedagogiky*. 2007, roč. 17, č. 3, s. 160-176. ISSN 1211-2720.

POTMĚŠIL, M. *Prstová abeceda*. Praha: FRPSP, 1992.

POTMĚŠIL, M. *Všeobecný slovník českého znakového jazyka*. Praha: Fortuna, 2002. ISBN 80-7168-800-2.

RŮŽIČKOVÁ, M. *Učíme se českou znakovou řeč: společná učebnice pro děti předškolního věku a jejich rodiče*. Praha: Septima, 2000. ISBN 80-7216-126-1.

SERVUSOVÁ, J. *Kontrastivní lingvistika - český jazyk x český znakový jazyk*. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, c2008. ISBN 978-808-7218-30-3.

SKÁKALOVÁ, T. *Uvedení do problematiky sluchového postižení: učební text pro studenty speciální pedagogiky*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2011. ISBN 978-80-7435-098-6.

SLÁNSKÁ BÍMOVÁ, P., OKROUHLÍKOVÁ, L. *Rysy přirozených jazyků: český znakový jazyk jako přirozený jazyk; Lexikografie: slovníky českého znakového jazyka*. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, c2008. ISBN 978-808-7153-91-8.

SOBOTKOVÁ, A. Komunikace sluchově postižených. In VÍTKOVÁ, M. *Integrativní speciální pedagogika: Integrace školní a sociální*. Brno: Paido, 2004, s. 138-146. ISBN 80-7315-071-9.

STRNADOVÁ, V. *Odezírání jako schopnost*. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008. ISBN 978-80-87218-05-1.

VYSUČEK, P. *Prstová abeceda v českém znakovém jazyce – praktická cvičení* (DVD). Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008. ISBN 978-80-8715-3-39-0.

Webové stránky, internetové články

3Dimenze – Moravské centrum znakového jazyka [online]. © 2008 [cit. 2012-12-27]. Dostupné na World Wide Web: www.3dimenze.net.

Aldea, vzdělávací agentura [online]. [cit. 2013-01-16]. Dostupné na World Wide Web: www.aldea.cz/znakovy-jazyk.

Bezhran – Hradecké centrum českého znakového jazyka, o.s [online]. ©2010 [cit. 2012-12-27]. Dostupné na World Wide Web: www.bezhran.cz.

Centrum zprostředkování simultánního přepisu [online]. 2011 [cit. 2012-10-28]. Dostupné na World Wide Web: www.eprepis.cz.

Certifikované kurzy. *Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích: Zdravotně sociální fakulta* [online]. [cit. 2012-11-27]. Dostupné na World Wide Web: www.zsf.jcu.cz/studium/informace-pro-studenty-zsf/rozvrh/certifikatove-kurzy/kzr-mgr-pechova-07-08-certifikatovy-zs.doc/.

Česká unie neslyšících – oblastní organizace Liberec [online]. [cit. 2012-12-27]. Dostupné na World Wide Web: www.liberec.cun.cz/.

Český znakový jazyk pro pedagogy českých neslyšících I., II., III. *Střední škola, Základní škola a Mateřská škola pro sluchově postižené* [online]. © 2011 [cit. 2013-01-14]. Dostupné na World Wide Web: www.sksp.org/#!ulita-projekty-czjpedag.

Čeština v komunikaci neslyšících [online]. © 2011 [cit. 2013-01-07]. Dostupné na World Wide Web: www.ucjtk.ff.cuni.cz/cnes.

Členové ústavu - Ústav speciálně pedagogických studií - Pedagogická fakulta, Univerzita Palackého Olomouc. 2012. Dostupné na World Wide Web: www.uss.upol.cz/cz/anotace/2012-zimni-semester/kucera/USS-RSU2.doc.

E-learningový kurz českého znakového jazyka [online]. © 2010 — 2012 [cit. 2013-01-15]. Dostupné na World Wide Web: www.e.znakovky.cz.

Eliška [online]. (c) 2010 [cit. 2013-01-14]. Dostupné na World Wide Web: www.eliska.cz.

eScribe: On-line centrum přepisu [online]. 2009 [cit. 2012-10-28]. Dostupné na World Wide Web: www.escribe.cz.

Jaragův znakovník [online]. 2008 [cit. 2013-01-15]. Dostupné na World Wide Web: www.jarag.sinus.cz/znakovnik.

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích [online]. © 2012 [cit. 2012-11-27]. Dostupné na World Wide Web: www.jcu.cz.

Kurz znakového jazyka. Moravskoslezská unie neslyšících [online]. [cit. 2012-12-27]. Dostupné na World Wide Web: www.msun.cz/www/?page_id=11.

Kurzy českého znakového jazyka. Česká unie neslyšících – oblastní organizace Praha [online]. © 2009 [cit. 2012-12-27]. Dostupné na World Wide Web: www.praha.cun.cz/index.php?clanek=25.

Kurzy pro vás. Spolek neslyšících Břeclav, o.s. [online]. [cit. 2012-12-27]. Dostupné na World Wide Web: www.snbreclav.cz/?menu=page&idp=6.

Kurzy v unii neslyšících Brno, o.s. Unie neslyšících Brno, o.s. [online]. © 1999 - 2012 [cit. 2012-12-27]. Dostupné na World Wide Web: www.unieneslysicichbrno.cz/kurzy.php.

Kurzy ZJ. *Oblastní Unie neslyšících Olomouc* [online]. [cit. 2012-12-27]. Dostupné na World Wide Web: www.ounol.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=306:info-kzj&catid=134:kurzy-zj&Itemid=451.

MACUROVÁ, Alena. Jazyk a hluchota. *Slovo a slovesnost* [online]. 2001, č. 62 [cit. 2012-12-02]. Dostupné na World Wide Web: www.ruce.cz/clanky/20/1-jazyk-a-hluchota.

Masarykova univerzita [online]. © 1996-2012 [cit. 2012-11-24]. Dostupné na World Wide Web: www.muni.cz.

Milan 1880 congress: Eight Resolutions. *Milan 1880* [online]. 2005 [cit. 2013-01-06]. Dostupné na World Wide Web: www.milan1880.com/milan1880congress/eightresolutions.html.

Nabídka kurzů. *Evoluce – Jihočeské centrum českého znakového jazyka, o.s.* [online]. © 2011 [cit. 2012-12-27]. Dostupné na World Wide Web: www.evolute3.cz/sluzby/.

O kurzu znakového jazyka. *Česká unie neslyšících, o.s. – oblastní organizace Brno* [online]. © 2012 [cit. 2012-12-27]. Dostupné na World Wide Web: www.brno.cun.cz/index.php?clanek=6.

O kurzu. *Znakový jazyk* [online]. © 2009 [cit. 2012-12-27]. Dostupné na World Wide Web: www.znakovy-jazyk.cz/o-kurzu.html.

Ostravská univerzita v Ostravě [online]. © 2006-2012 [cit. 2012-11-25]. Dostupné na World Wide Web: www.osu.cz.

Palackého univerzita v Olomouci [online]. 2010 [cit. 2012-11-24]. Dostupné na World Wide Web: www.upol.cz.

PANSE, S. History of American Sign Language: Stokoe Notation. *Bright Hub Education* [online]. © 2012 [cit. 2013-01-10]. Dostupné na World Wide Web: www.brighthubeducation.com/special-ed-hearing-impairments/50514-stokoe-notation-and-american-sign-language.

Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity [online]. © 2009-2012 [cit. 2012-11-24]. Dostupné na World Wide Web: www.ped.muni.cz/.

Pedagogická fakulta UK v Praze [online]. © 2012 [cit. 2012-11-24]. Dostupné na World Wide Web: www.pedf.cuni.cz/.

Pevnost – České centrum znakového jazyka, o.s [online]. © 2010 [cit. 2012-12-27]. Dostupné na World Wide Web: www.pevnost.cz.

Portál Ostravské Univerzity [online]. © 2011 [cit. 2012-11-25]. Dostupné na World Wide Web: www.portal.osu.cz.

SIGN – Jazykové vzdělávací studiu [online]. © 2010 [cit. 2012-12-27]. Dostupné na World Wide Web: www.sign-studio.cz.

Sign language dictionary - Spreadthesign [online]. © 2012 [cit. 2013-01-15]. Dostupné na World Wide Web: www.spreadthesign.com.

Středisko vzdělávání s.r.o. [online]. © 2012 [cit. 2012-12-27]. Dostupné na World Wide Web: www.vsostrava.com/.

Studenti a absolventi vysokých škol v roce 2010. *Český statistický úřad* [online]. 2012, 29.10.2012 [cit. 2012-10-29]. Dostupné na World Wide Web: [www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/studenti_a_absolventi_vysokych_skol_v_cr_celkem/\\$File/1_VS_studenti_celkem_11.pdf](http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/studenti_a_absolventi_vysokych_skol_v_cr_celkem/$File/1_VS_studenti_celkem_11.pdf).

Studijní program - Speciální pedagogika. *Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky - FP TUL* [online]. © 2008 [cit. 2012-11-25]. Dostupné na World Wide Web: kss.fp.tul.cz/cgi-bin/main2.pl?pg=15&.

Sutton Movement Writing & Shorthand. *DanceWritingSite* [online]. © 1997-2011 [cit. 2013-01-13]. Dostupné na World Wide Web: www.dancewriting.org/movement/about/what/index.html.

SUTTON, Valerie. Co je SignWriting?. *Ruce.cz* [online]. 2006 [cit. 2013-01-13]. Dostupné na World Wide Web: www.ruce.cz/clanky/427-co-je-signwriting.

Technická univerzita v Liberci [online]. © 2012 [cit. 2012-11-25]. Dostupné na World Wide Web: www.tul.cz.

Technická univerzita v Liberci, Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická: Informace o studiu 2012/2013 [online]. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2012 [cit. 2012-11-25]. ISBN 978-80-7372-872-4. Dostupné na World Wide Web: www.tul.cz/uchazeci/studijni-programy/studijni-program-pro-akademicky-rok-2012-2013_pdf_5738.

Ticho.cz [online]. © 2001-2006 [cit. 2013-01-14]. Dostupné na World Wide Web: www.ticho.cz.

Trojrozměr – Brněnské centrum českého znakového jazyka, o.s. [online]. © 2011 [cit. 2012-12-27]. Dostupné na World Wide Web: www.trojrozmer.cz.

Univerzita Hradec Králové [online]. © 2010-2012 [cit. 2012-11-25]. Dostupné na World Wide Web: www.uhk.cz.

Univerzita Jana Amose Komenského [online]. © 2007 - 2012 [cit. 2012-11-27]. Dostupné na World Wide Web: www.ujak.cz.

Univerzita Karlova - UK [online]. 2012, 2.11.2012 [cit. 2012-11-03]. Dostupné na World Wide Web: www.cuni.cz/.

Ústav speciálně pedagogických studií - Pedagogická fakulta, Univerzita Palackého Olomouc [online]. 24.11.2012 [cit. 2012-11-24]. Dostupné na World Wide Web: www.uss.upol.cz/.

WEBlik: Internetová televize pro děti a mládež [online]. [cit. 2013-01-14]. Dostupné na World Wide Web: www.weblik.cktzj.com.

WINTER, J. Co znamená simultánní přepis mluvené řeči. In: *Projekt Simultánního přepisu mluvené řeči* [online]. 2006 [cit. 2012-10-28]. Dostupné na World Wide Web: www.prepis.cun.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=6&Itemid=8.

WINTER, J. Novela zákona umožňuje neslyšícím a hluchoslepým osobám vybrat si způsob komunikace. In: *Projekt simultánního přepisu mluvené řeči*. [online]. 2006 [cit. 2012-10-28]. Dostupné na World Wide Web: www.prepis.cun.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=11.

Zákon č. 423/2008 Sb. o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob. *Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy*. [online]. [cit. 19. října 2012] Dostupné na World Wide Web: www.mvcr.cz/soubor/sb138-08-pdf.aspx.

Znakový jazyk. *Plzeňská unie neslyšících* [online]. [cit. 2012-12-27]. Dostupné na World Wide Web: www.pun.cz/znakova-rec.

Závěrečné práce

HRICOVÁ, L. *Obtíže při osvojování českého znakového jazyka jako součásti přípravy na profesi v oblasti surdopedie v České republice*. Olomouc: 2012. Závěrečná práce. Palackého univerzita, Pedagogická fakulta.

MARŠÁLKOVÁ, J. *Audiovizuální tvorba týkající se sluchového postižení*. Brno: 2012. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta.

PADĚLKOVÁ, J. *Využití SignWritingu ve výuce znakového jazyka*. Brno: 2012. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta.

SEZNAM TABULEK, OBRÁZKŮ A GRAFŮ

- Tab. 1: Univerzita Karlova v Praze – Bakalářský studijní program „Speciální pedagogika“
- Tab. 2: Univerzita Karlova v Praze – Navazující magisterský studijní program „Speciální pedagogika“
- Tab. 3: Univerzita Karlova v Praze – Bakalářský studijní program „Specializace v pedagogice“
- Tab. 4: Univerzita Karlova v Praze – Navazující magisterský studijní program „Učitelství pro střední školy“
- Tab. 5: Univerzita Karlova v Praze – Bakalářský studijní program „Psychologie“
- Tab. 6: Masarykova univerzita – Bakalářský studijní program „Speciální pedagogika“
- Tab. 7: Masarykova univerzita – Navazující magisterský studijní program „Speciální pedagogika“
- Tab. 8: Masarykova univerzita – Bakalářský studijní program „Specializace v pedagogice“
- Tab. 9: Masarykova univerzita – Navazující magisterský studijní program „Učitelství pro základní školy“ a „Učitelství pro střední školy“
- Tab. 10: Univerzita Palackého v Olomouci – Bakalářský studijní program "Speciální pedagogika"
- Tab. 11: Univerzita Palackého v Olomouci – Magisterský studijní program "Speciální pedagogika"
- Tab. 12: Univerzita Palackého v Olomouci – Navazující magisterský studijní program "Speciální pedagogika"
- Tab. 13: Univerzita Hradec Králové – Bakalářský studijní program "Speciální pedagogika"
- Tab. 14: Univerzita Hradec Králové – Navazující magisterský studijní program "Speciální pedagogika"
- Tab. 15: Ostravská univerzita v Ostravě – Bakalářský studijní program "Speciální pedagogika"
- Tab. 16: Ostravská univerzita v Ostravě – Navazující magisterský studijní program "Speciální pedagogika"

- Tab. 17: Technická univerzita v Liberci – Bakalářský studijní program "Speciální pedagogika"
- Tab. 18: Technická univerzita v Liberci – Navazující magisterský studijní program "Speciální pedagogika"
- Tab. 19: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích – Bakalářský studijní program "Speciální pedagogika"
- Tab. 20: Univerzita Jana Amose Komenského v Praze – Bakalářský studijní obor „Speciální pedagogika – vychovatelství“
- Tab. 21: Univerzita Jana Amose Komenského v Praze – Navazující magisterský studijní obor „Speciální pedagogika – učitelství“ a „Speciální pedagogika“
- Tab. 22: Organizace poskytující kurzy českého znakového jazyka - Moravskoslezský kraj
- Tab. 23: Organizace poskytující kurzy českého znakového jazyka - Zlínský kraj
- Tab. 24: Organizace poskytující kurzy českého znakového jazyka - Olomoucký kraj
- Tab. 25: Organizace poskytující kurzy českého znakového jazyka - Jihomoravský kraj
- Tab. 26: Organizace poskytující kurzy českého znakového jazyka - Královéhradecký kraj
- Tab. 27: Organizace poskytující kurzy českého znakového jazyka - Jihočeský kraj
- Tab. 28: Organizace poskytující kurzy českého znakového jazyka - Středočeský kraj a hlavní město Praha
- Tab. 29: Organizace poskytující kurzy českého znakového jazyka - Liberecký kraj
- Tab. 30: Organizace poskytující kurzy českého znakového jazyka - Plzeňský kraj
- Tab. 31: Hypotéza číslo jedna (Trojrozměr - Brněnské centrum českého znakového jazyka, o.s.)
- Tab. 32: Hypotéza číslo jedna (Unie neslyšících Brno, o.s.)
- Tab. 33: Hypotéza číslo jedna (Česká unie neslyšících, o.s., oblastní organizace Brno)
- Tab. 34: Hypotéza číslo dvě (Trojrozměr - Brněnské centrum českého znakového jazyka, o.s.)
- Tab. 35: Hypotéza číslo dvě (Unie neslyšících Brno, o.s.)
- Tab. 36: Hypotéza číslo dvě (Česká unie neslyšících, o.s., oblastní organizace Brno)
- Tab. 37: Hypotéza číslo tři (Trojrozměr - Brněnské centrum českého znakového jazyka, o.s.)

- Tab. 38: Hypotéza číslo tři (Unie neslyšících Brno, o.s.)
- Tab. 39: Hypotéza číslo tři (Česká unie neslyšících, o.s., oblastní organizace Brno)
- Tab. 40: Hypotéza číslo čtyři (Trojrozměr - Brněnské centrum českého znakového jazyka, o.s.)
- Tab. 41: Hypotéza číslo čtyři (Unie neslyšících Brno, o.s.)
- Tab. 42: Hypotéza číslo čtyři (Česká unie neslyšících, o.s., oblastní organizace Brno)
- Tab. 43: Hypotéza číslo pět (Trojrozměr - Brněnské centrum českého znakového jazyka, o.s.)
- Tab. 44: Hypotéza číslo pět (Unie neslyšících Brno, o.s.)
- Tab. 45: Hypotéza číslo pět (Česká unie neslyšících, o.s., oblastní organizace Brno)
- Obr. 1: Prázdninová škola znakového jazyka
- Graf 1: Trojrozměr – Brněnské centrum českého znakového jazyka, o.s. – otázka č.1
- Graf 2: Trojrozměr – Brněnské centrum českého znakového jazyka, o.s. – otázka č.2
- Graf 3: Trojrozměr – Brněnské centrum českého znakového jazyka, o.s. – otázka č.3
- Graf 4: Trojrozměr – Brněnské centrum českého znakového jazyka, o.s. – otázka č.4
- Graf 5: Trojrozměr – Brněnské centrum českého znakového jazyka, o.s. – otázka č.5
- Graf 6: Trojrozměr – Brněnské centrum českého znakového jazyka, o.s. – otázka č.6
- Graf 7: Trojrozměr – Brněnské centrum českého znakového jazyka, o.s. – otázka č.7
- Graf 8: Trojrozměr – Brněnské centrum českého znakového jazyka, o.s. – otázka č.8
- Graf 9: Trojrozměr – Brněnské centrum českého znakového jazyka, o.s. – otázka č.9
- Graf 10: Trojrozměr – Brněnské centrum českého znakového jazyka, o.s. – otázka č.10
- Graf 11: Trojrozměr – Brněnské centrum českého znakového jazyka, o.s. – otázka č.11
- Graf 12: Trojrozměr – Brněnské centrum českého znakového jazyka, o.s. – otázka č.12
- Graf 13: Trojrozměr – Brněnské centrum českého znakového jazyka, o.s. – otázka č.13
- Graf 14: Trojrozměr – Brněnské centrum českého znakového jazyka, o.s. – otázka č.15
- Graf 15: Trojrozměr – Brněnské centrum českého znakového jazyka, o.s. – otázka č.16

- Graf 16: Trojrozměr – Brněnské centrum českého znakového jazyka, o.s. – otázka č.17
- Graf 17: Trojrozměr – Brněnské centrum českého znakového jazyka, o.s. – otázka č.18
- Graf 18: Trojrozměr – Brněnské centrum českého znakového jazyka, o.s. – otázka č.20
- Graf 19: Trojrozměr – Brněnské centrum českého znakového jazyka, o.s. – otázka č.21
- Graf 20: Unie neslyšících Brno, o.s. – otázka č.1
- Graf 21: Unie neslyšících Brno, o.s. – otázka č.2
- Graf 22: Unie neslyšících Brno, o.s. – otázka č.3
- Graf 23: Unie neslyšících Brno, o.s. – otázka č.4
- Graf 24: Unie neslyšících Brno, o.s. – otázka č.5
- Graf 25: Unie neslyšících Brno, o.s. – otázka č.6
- Graf 26: Unie neslyšících Brno, o.s. – otázka č.7
- Graf 27: Unie neslyšících Brno, o.s. – otázka č.8
- Graf 28: Unie neslyšících Brno, o.s. – otázka č.9
- Graf 29: Unie neslyšících Brno, o.s. – otázka č.10
- Graf 30: Unie neslyšících Brno, o.s. – otázka č.11
- Graf 31: Unie neslyšících Brno, o.s. – otázka č.12
- Graf 32: Unie neslyšících Brno, o.s. – otázka č.13
- Graf 33: Unie neslyšících Brno, o.s. – otázka č.15
- Graf 34: Unie neslyšících Brno, o.s. – otázka č.16
- Graf 35: Unie neslyšících Brno, o.s. – otázka č.17
- Graf 36: Unie neslyšících Brno, o.s. – otázka č.18
- Graf 37: Unie neslyšících Brno, o.s. – otázka č.20
- Graf 38: Unie neslyšících Brno, o.s. – otázka č.21
- Graf 39: Česká unie neslyšících o.s., oblastní organizace Brno – otázka č.1
- Graf 40: Česká unie neslyšících o.s., oblastní organizace Brno – otázka č.2
- Graf 41: Česká unie neslyšících o.s., oblastní organizace Brno – otázka č.3
- Graf 42: Česká unie neslyšících o.s., oblastní organizace Brno – otázka č.4
- Graf 43: Česká unie neslyšících o.s., oblastní organizace Brno – otázka č.5
- Graf 44: Česká unie neslyšících o.s., oblastní organizace Brno – otázka č.6
- Graf 45: Česká unie neslyšících o.s., oblastní organizace Brno – otázka č.7

- Graf 46: Česká unie neslyšících o.s., oblastní organizace Brno – otázka č.8
- Graf 47: Česká unie neslyšících o.s., oblastní organizace Brno – otázka č.9
- Graf 48: Česká unie neslyšících o.s., oblastní organizace Brno – otázka č.10
- Graf 49: Česká unie neslyšících o.s., oblastní organizace Brno – otázka č.11
- Graf 50: Česká unie neslyšících o.s., oblastní organizace Brno – otázka č.12
- Graf 51: Česká unie neslyšících o.s., oblastní organizace Brno – otázka č.13
- Graf 52: Česká unie neslyšících o.s., oblastní organizace Brno – otázka č.15
- Graf 53: Česká unie neslyšících o.s., oblastní organizace Brno – otázka č.16
- Graf 54: Česká unie neslyšících o.s., oblastní organizace Brno – otázka č.17
- Graf 55: Česká unie neslyšících o.s., oblastní organizace Brno – otázka č.18
- Graf 56: Česká unie neslyšících o.s., oblastní organizace Brno – otázka č.20
- Graf 57: Česká unie neslyšících o.s., oblastní organizace Brno – otázka č.21

SEZNAM PŘÍLOH

- Příloha č. 1: Výuka českého znakového jazyka na vysokých školách v rámci oboru surdopedie
- Příloha č. 2: Přehled institucí poskytujících kurzy českého znakového jazyka
- Příloha č. 3: Prázdninová škola znakového jazyka
- Příloha č. 4: Dotazníkové šetření brněnských institucí poskytujících kurzy českého znakového jazyka
- Příloha č. 5: Celé znění rozhovorů se studenty oboru Speciální pedagogika Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity

PŘÍLOHY

Příloha č. 1: Výuka českého znakového jazyka na vysokých školách v rámci oboru surdopedie

Univerzita Karlova v Praze

Studijní program	Typ studijního programu	Studijní obor	Forma studia	Doba studia
Speciální pedagogika	Bakalářský	Speciální pedagogika	Prezenční Kombinovaná	3 roky

Tab. 1: Univerzita Karlova v Praze – Bakalářský studijní program „Speciální pedagogika“

Studijní program	Typ studijního programu	Studijní obor	Forma studia	Doba studia
Speciální pedagogika	Magisterský navazující	Speciální pedagogika	Prezenční Kombinovaná	2 roky

Tab. 2: Univerzita Karlova v Praze – Navazující magisterský studijní program „Speciální pedagogika“

Studijní program	Typ studijního programu	Studijní obor	Forma studia	Doba studia
Specializace v pedagogice	Bakalářský	Speciální pedagogika se zaměřením na vzdělávání	Prezenční	3 roky

Tab. 3: Univerzita Karlova v Praze – Bakalářský studijní program „Specializace v pedagogice“

Studijní program	Typ studijního programu	Studijní obor	Forma studia	Doba studia
Učitelství pro střední školy	Magisterský navazující	Učitelství všeobecně vzdělávacích předmětů pro základní školy a střední školy – speciální pedagogika	Prezenční	3 roky

Tab. 4: Univerzita Karlova v Praze – Navazující magisterský studijní program „Učitelství pro střední školy“

Studijní program	Typ studijního programu	Studijní obor	Forma studia	Doba studia
Psychologie	Bakalářský	Psychologie a speciální pedagogika	Prezenční	3 roky

Tab. 5: Univerzita Karlova v Praze – Bakalářský studijní program „Psychologie“

Masarykova univerzita

Studijní program	Typ studijního programu	Studijní obor	Forma studia	Doba studia
Speciální pedagogika	Bakalářský	Speciální pedagogika	Prezenční Kombinovaná	3 roky
Speciální pedagogika	Bakalářský	Speciální pedagogika – komunikační techniky	Prezenční Kombinovaná	3 roky

Tab. 6: Masarykova univerzita – Bakalářský studijní program „Speciální pedagogika“

Studijní program	Typ studijního programu	Studijní obor	Forma studia	Doba studia
Speciální pedagogika	Magisterský navazující	Speciální pedagogika	Prezenční Kombinovaná	2 roky
Speciální pedagogika	Magisterský navazující	Speciální pedagogika pro učitele	Prezenční Kombinovaná	2 roky
Speciální pedagogika	Magisterský navazující	Speciální andragogika	Prezenční Kombinovaná	2 roky

Tab. 7: Masarykova univerzita – Navazující magisterský studijní program „Speciální pedagogika“

Studijní program	Typ studijního programu	Studijní obor	Forma studia	Doba studia
Specializace v pedagogice	Bakalářský	Pedagogické asistentství speciální pedagogiky pro základní školy	Prezenční Kombinovaná	3 roky
Specializace v pedagogice	Bakalářský	Speciální pedagogika se zaměřením na vzdělávání	Prezenční	3 roky

Tab. 8: Masarykova univerzita – Bakalářský studijní program „Specializace v pedagogice“

Studijní program	Typ studijního programu	Studijní obor	Forma studia	Doba studia
Učitelství pro základní školy	Magisterský navazující	Učitelství speciální pedagogiky pro základní školy (dvouoborové studium)	Prezenční	2 roky
Učitelství pro střední školy	Magisterský navazující	Speciální pedagogika (dvouoborové studium)	Prezenční	2 roky

Tab. 9: Masarykova univerzita – Navazující magisterský studijní program „Učitelství pro základní školy“ a „Učitelství pro střední školy“

Univerzita Palackého v Olomouci

Studijní program	Typ studijního programu	Studijní obor	Forma studia	Doba studia
Speciální pedagogika	Bakalářský	Speciální pedagogika - dramaterapie	Prezenční	3
Speciální pedagogika	Bakalářský	Speciálně pedagogická andragogika	Prezenční Kombinovaná	3
Speciální pedagogika	Bakalářský	Speciální pedagogika předškolního věku	Prezenční Kombinovaná	3
Speciální pedagogika	Bakalářský	Speciální pedagogika - ortokomunikace	Prezenční	3
Speciální pedagogika	Bakalářský	Speciální pedagogika raného věku	Prezenční	3
Speciální pedagogika	Bakalářský	Speciální pedagogika pro výchovné pracovníky	Kombinovaná	3
Speciální pedagogika	Bakalářský	Speciální pedagogika pro 2. st. ZŠ a SŠ	Prezenční Kombinovaná	3

Tab. 10: Univerzita Palackého v Olomouci – Bakalářský studijní program "Speciální pedagogika"

Studijní program	Typ studijního programu	Studijní obor	Forma studia	Doba studia
Speciální pedagogika	Magisterský	Logopedie	Prezenční	5
Speciální pedagogika	Magisterský	Učitelství pro 1. stupeň ZŠ a speciální pedagogika	Prezenční Kombinovaná	5

Tab. 11: Univerzita Palackého v Olomouci – Magisterský studijní program "Speciální pedagogika"

Studijní program	Typ studijního programu	Studijní obor	Forma studia	Doba studia
Speciální pedagogika	Magisterské navazující	Speciální pedagogika	Prezenční Kombinovaná	2
Speciální pedagogika	Magisterské navazující	Speciální pedagogika pro 2. stupeň základních škol a pro střední školy – dvouoborové studium	Prezenční Kombinovaná	2

Tab. 12: Univerzita Palackého v Olomouci – Navazující magisterský studijní program "Speciální pedagogika"

Univerzita Hradec Králové

Studijní program	Typ studijního programu	Studijní obor	Forma studia	Doba studia
Speciální pedagogika	Bakalářský	Sociálně výchovná péče o smyslově postižené	Prezenční	3
Speciální pedagogika	Bakalářský	Výchovná práce ve speciálních zařízeních	Prezenční Kombinovaná	3
Speciální pedagogika	Bakalářský	Speciálně pedagogická péče o osoby s poruchami komunikace	Prezenční	3

Tab. 13: Univerzita Hradec Králové – Bakalářský studijní program "Speciální pedagogika"

Studijní program	Typ studijního programu	Studijní obor	Forma studia	Doba studia
Speciální pedagogika	Magisterské navazující	Speciální pedagogika rehabilitační činnosti a management speciálních zařízení	Prezenční Kombinovaná	2 roky

Tab. 14: Univerzita Hradec Králové – Navazující magisterský studijní program "Speciální pedagogika"

Ostravská univerzita v Ostravě

Studijní program	Typ studijního programu	Studijní obor	Forma studia	Doba studia
Speciální pedagogika	Bakalářský	Speciální pedagogika	Prezenční Kombinovaná	3

Tab. 15 Ostravská univerzita v Ostravě – Bakalářský studijní program "Speciální pedagogika"

Studijní program	Typ studijního programu	Studijní obor	Forma studia	Doba studia
Speciální pedagogika	Magisterský navazující	Speciální pedagogika	Prezenční Kombinovaná	2

Tab. 16: Ostravská univerzita v Ostravě – Navazující magisterský studijní program "Speciální pedagogika"

Technická univerzita v Liberci

Studijní program	Typ studijního programu	Studijní obor	Forma studia	Doba studia
Speciální pedagogika	Bakalářský	Speciální pedagogika předškolního věku	Kombinovaná	3
Speciální pedagogika	Bakalářský	Speciální pedagogika pro vychovatele	Kombinovaná	3

Tab. 17: Technická univerzita v Liberci – Bakalářský studijní program "Speciální pedagogika"

Studijní program	Typ studijního programu	Studijní obor	Forma studia	Doba studia
Speciální pedagogika	Magisterský navazující	Speciální pedagogika	Prezenční Kombinovaná	2

Tab. 18: Technická univerzita v Liberci – Navazující magisterský studijní program "Speciální pedagogika"

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Studijní program	Typ studijního programu	Studijní obor	Forma studia	Doba studia
Speciální pedagogika	Bakalářský	Speciální pedagogika - vychovatelství	Prezenční	3
Speciální pedagogika	Bakalářský	Speciální pedagogika	Prezenční	3

Tab. 19: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích – Bakalářský studijní program "Speciální pedagogika"

Univerzita Jana Amose Komenského v Praze

Typ studijního programu	Studijní obor	Forma studia	Doba studia
Bakalářský	Speciální pedagogika – vychovatelství	Prezenční Kombinovaná	3

Tab. 20: Univerzita Jana Amose Komenského v Praze – Bakalářský studijní obor „Speciální pedagogika – vychovatelství“

Typ studijního programu	Studijní obor	Forma studia	Doba studia
Magisterský navazující	Speciální pedagogika - učitelství	Prezenční Kombinovaná	2
Magisterské navazující	Speciální pedagogika	Prezenční Kombinovaná	2

Tab. 21: Univerzita Jana Amose Komenského v Praze – Navazující magisterský studijní obor „Speciální pedagogika – učitelství“ a „Speciální pedagogika“

Příloha č. 2: Přehled institucí poskytujících kurzy českého znakového jazyka

Moravskoslezský kraj

Název organizace	Adresa organizace	Internetová adresa	Akreditace MŠMT	Cena kurzu za rok
Moravskoslezská unie neslyšících	Vítkovická 3335, Ostrava 2, 702 00	www.msun.cz	Ano	4200 Kč
Znakový jazyk	Střelníční 8, Ostrava, 702 00	www.znakovy-jazyk.cz	Ne	3500 Kč
Středisko vzdělávání s.r.o.	1. máje 11, Ostrava – Mariánské Hory, 709 00	www.vsostrava.com	Ano	5330 Kč

Tab. 22: Organizace poskytující kurzy českého znakového jazyka - Moravskoslezský kraj

Zlínský kraj

Název organizace	Adresa organizace	Internetová adresa	Akreditace MŠMT	Cena kurzu za rok
3Dimenze – Moravské centrum znakového jazyka, o.s.	Zlín – Základní škola, Mikoláše Alše 558 Uherské Hradiště – Gymnázium, Velehradská třída 218 Kroměříž – Domov mládeže, Štechovice1315/7a	www.3dimenze.net	Ano	3600 Kč/ 3100 Kč

Tab. 23: Organizace poskytující kurzy českého znakového jazyka - Zlínský kraj

Olomoucký kraj

Název organizace	Adresa organizace	Internetová adresa	Akreditace MŠMT	Cena kurzu za rok
Oblastní Unie Neslyšících Olomouc	Jungmannova 25, Olomouc, 772 00	www.ounol.cz	Ano	3500 Kč/ 3400 Kč/ 3100 Kč/ 1500 Kč

Tab. 24: Organizace poskytující kurzy českého znakového jazyka - Olomoucký kraj

Jihomoravský kraj

Název organizace	Adresa organizace	Internetová adresa	Akreditace MŠMT	Cena kurzu za rok
Trojrozměr – Brněnské centrum českého znakového jazyka, o.s.	Vodova 35, Brno, 612 00	www.trojrozmer.cz	Ano (1. modul)	4000 Kč (cena za pět měsíců)
Unie neslyšících Brno, o.s.	Palackého tř. 120, Brno, 612 00	www.unieneslysicich brno.cz	Ano	1990 Kč (cena za pololetí)
Česká unie neslyšících, o.s. – oblastní organizace Brno	Údolní 53, Brno, 602 00	www.brno.cun.cz	Ano	3500 Kč
Spolek neslyšících Břeclav, o.s.	Lednická 21, Břeclav - Charvátská Nová Ves, 690 06	www.snbreclav.cz	-	1300 Kč

Tab. 25: Organizace poskytující kurzy českého znakového jazyka - Jihomoravský kraj

Královéhradecký kraj

Název organizace	Adresa organizace	Internetová adresa	Akreditace MŠMT	Cena kurzu za rok
Bezhran – Hradecké centrum českého znakového jazyka, o.s.	Gayerova kasárna "Fortna" Československé armády 216/41 Hradec Králové 500 03	www.bezhran.cz	Ne	3500 Kč (cena za pět měsíců)

Tab. 26: Organizace poskytující kurzy českého znakového jazyka - Královéhradecký kraj

Jihočeský kraj

Název organizace	Adresa organizace	Internetová adresa	Akreditace MŠMT	Cena kurzu za rok
Evoluce – Jihočeské centrum českého znakového jazyka, o.s.	Novohradská 1156/123 České Budějovice 37008	www.evoluce3.cz	-	-

Tab. 27: Organizace poskytující kurzy českého znakového jazyka - Jihočeský kraj

Středočeský kraj a hlavní město Praha

Název organizace	Adresa organizace	Internetová adresa	Akreditace MŠMT	Cena kurzu za rok
Pevnost – České centrum znakového jazyka, o.s.	Záběhlická 1728/75, Praha 10, 106 00	www.pevnost.com	Ano (1. - 4. modul)	4900 Kč
Česká unie neslyšících – oblastní organizace Praha	Dlouhá třída 37, Praha 1, 110 00	www.praha.cun.cz	Ano	4000 Kč
Aldea, vzdělávací agentura	Novotného lávka 5, Praha 1, 116 68	www.aldea.cz	Ano (1., 2. modul)	4260 Kč 3240 Kč

Tab. 28: Organizace poskytující kurzy českého znakového jazyka - Středočeský kraj a hlavní město Praha

Liberecký kraj

Název organizace	Adresa organizace	Internetová adresa	Akreditace MŠMT	Cena kurzu za rok
Česká unie neslyšících – oblastní organizace Liberec	Kláštevní 117, Liberec, 460 05	www.liberec.cun.cz	Ano	3700 Kč (za jeden semestr)

Tab. 29: Organizace poskytující kurzy českého znakového jazyka - Liberecký kraj

Plzeňský kraj

Název organizace	Adresa organizace	Internetová adresa	Akreditace MŠMT	Cena kurzu za rok
SIGN – Jazykové vzdělávací studio	Újezdec 21, Klatovy, 339 01	www.sign-studio.cz	Ne	1100 Kč/ 1400 Kč/ 1800 Kč/ (za tři měsíce)
Plzeňská unie neslyšících	Palackého náměstí 3, Plzeň, 301 00	www.pun.cz	-	1200 Kč (za jedno pololetí)

Tab. 30: Organizace poskytující kurzy českého znakového jazyka - Plzeňský kraj

Příloha č. 3: Prázdninová škola znakového jazyka

V létě roku 2012 se uskutečnil pod záštitou Univerzity Palackého v Olomouci a Masarykovy univerzity týdenní intenzivní kurz českého znakového jazyka s názvem „**Prázdninová škola znakového jazyka**“. Akce je plánována v případě zájmu také v budoucích letech. První ročník kurzu se konal v létě roku 2012 v penzionu „Chata Stará Škola“ v Kunčicích u Starého Města pod Sněžníkem. Na začátku kurzu byli jeho účastníci rozděleni do dvou skupin dle pokročilosti. Obě skupiny byly vedeny zkušenými neslyšícími lektory. Účastníci se scházeli k výuce českého znakového jazyka každé dopoledne a odpoledne po dobu tří hodin. Večer se zpravidla konal večerní program, kdy se hrály nejrůznější hry zaměřené na procvičování si českého znakového jazyka. Nabítený týdenní program byl doplněn také o vycházku na horské středisko Paprsek, která byla milým zpestřením. Den vypadal zpravidla následovně:

Pondělí

08:00	snídaně
09:00 – 12:00	dopolední výuka
12:30	oběd
14:00 – 17:00	odpolední výuka
17:00	večeře
19:00	volný (večerní) program

Intenzivního kurzu „**Prázdninová škola znakového jazyka**“ se zúčastnilo přes dvacet osob, přičemž převažovali studenti speciální pedagogiky z Masarykovy univerzity a Palackého univerzity v Olomouci. Motivace účastníků kurzu byla různá. Mnozí si chtěli zlepšit komunikaci v českém znakovém jazyce, navázat kontakty s podobně zaměřenými lidmi, porovnat své znalosti s ostatními účastníky, zvýšit své šance na trhu práce či aktivně využít týden prázdnin. Někteří se rozhodli pojmout týdenní kurz jako průpravu ke státnicím z českého znakového jazyka, které se konají na Palackého univerzitě v Olomouci.

Účastníci „Prázdninové školy znakového jazyka“ hodnotili týdenní pobyt velice kladně a rádi by se zúčastnili podobné akce i v budoucnu. Postřehy k „Prázdninové škole znakového jazyka“ se lišily od pokročilosti účastníků. Velice kladně hodnotili vstřícnost neslyšících lektorů, motivující prostředí, dostatek materiálů nejen k českému znakovému jazyku či možnost komunikace v průběhu celého týdne. Pro některé byl kurz příliš intenzivní a pokročilá skupina se jim zdála nevyvážená. Jedním z návrhů

byla i výměna lektora v polovině kurzu. Na druhou stranu se účastníci mohli setkat s druhým lektorem při společných večerních programech či ve volném čase.

Níže se nachází pozvánka na kurz s názvem „Prázdninová škola znakového jazyka“, který se konal v létě roku 2012. (Hricová, L., 2012)

PRÁZDNINOVÁ ŠKOLA ZNAKOVÉHO JAZYKA

Týdenní intenzivní kurz českého znakového jazyka pro začátečníky a pokročilé (primárně určeno studentům speciální pedagogiky se zaměřením na obor surdopedie).

Náplň kurzu je cca. 40 vyučovacích hodin českého znakového jazyka s neslyšícím lektorem a další aktivitu.

Kurz je pořádán v penzionu - Chata Stará Škola v Kunčicích, ve spolupráci s Katedrou speciální pedagogiky Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity a Ústavem speciálněpedagogických studií Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci.

KDY? V termínu od 15. do 22. července 2012.

KDE? V Kunčicích u Starého Města pod Sněžníkem na Chatě Stará Škola, adresa: Kunčice 26, Staré Město pod Sněžníkem, 78832 (www.staraskola.eu).

CENA: 3 500,- Kč

Zahrnuje: ubytování, stravování (plná penze) a lektorné.

Dopravu a pojištění si hradí každý sám.

Zájemci: V případě zájmu o účast na Prázdninové škole znakového jazyka se obraťte na kontaktní osobu, která Vám sdělí více informací a zodpoví případné další dotazy. Kapacita kurzu je omezena.

Kontaktní osoba: PhDr. Lenka Hricová, Ph.D. (Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity – Katedra speciální pedagogiky), 79581@mail.muni.cz

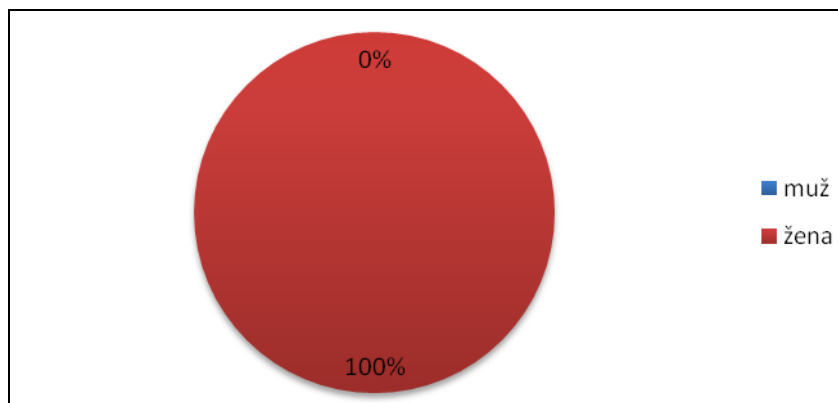
Obr. 1: Prázdninová škola znakového jazyka

Příloha č. 4: Dotazníkové šetření brněnských institucí poskytujících kurzy českého znakového jazyka

Název organizace: **Trojrozměr – Brněnské centrum českého znakového jazyka, o.s.**

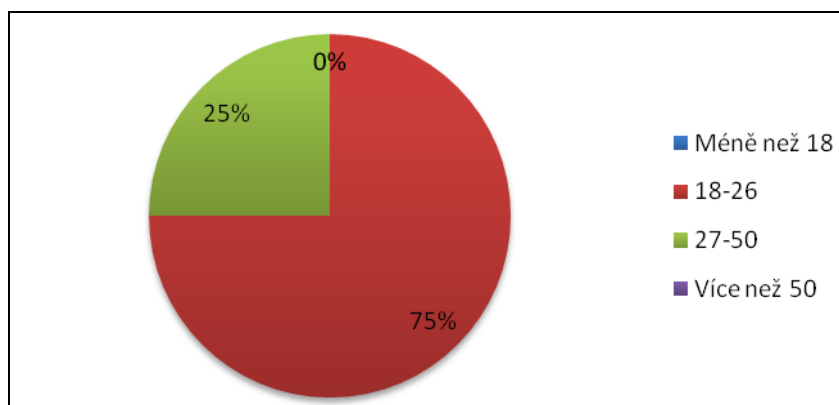
Celkový počet dotazníků: 8

1. Pohlaví

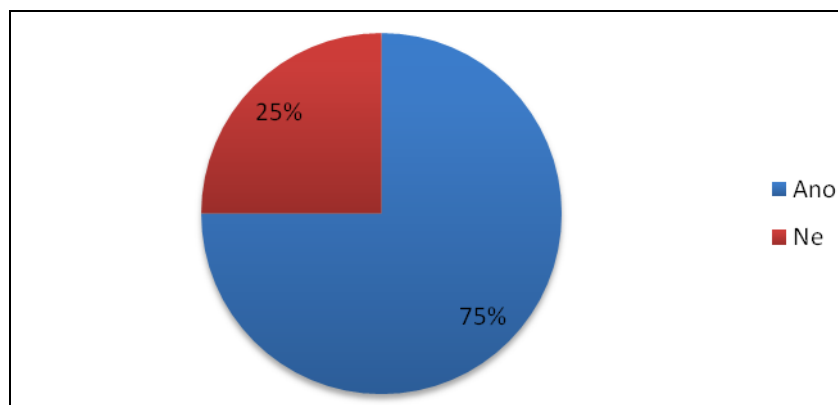
Graf 1: Trojrozměr – Brněnské centrum českého znakového jazyka, o.s. – otázka č.1

2. Věk

Graf 2: Trojrozměr – Brněnské centrum českého znakového jazyka, o.s. – otázka č.2

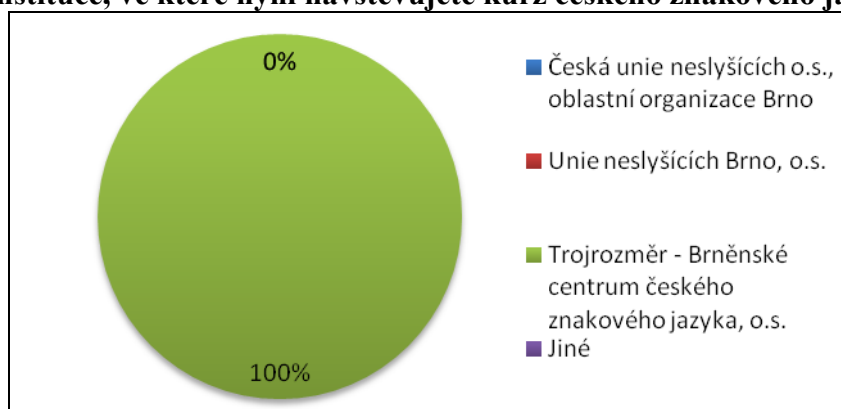
3. Jsem student

Graf 3: Trojrozměr – Brněnské centrum českého znakového jazyka, o.s. – otázka č.3

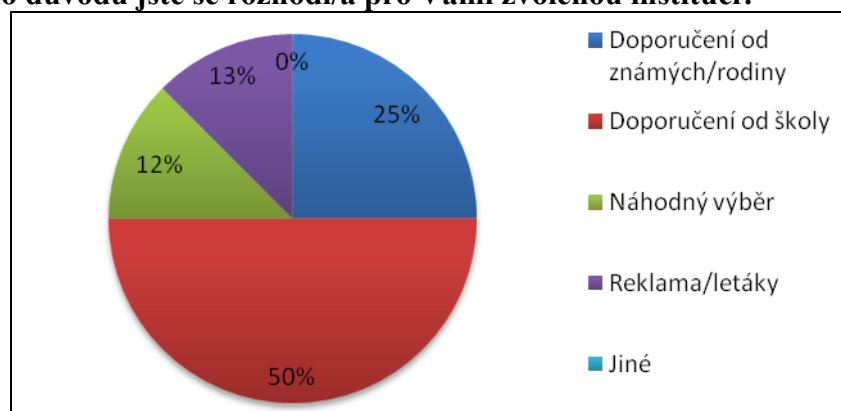
Celkem šest respondentů jsou studenti, jejichž oborem je speciální pedagogika na Masarykově univerzitě.

4. Název instituce, ve které nyní navštěvujete kurz českého znakového jazyka

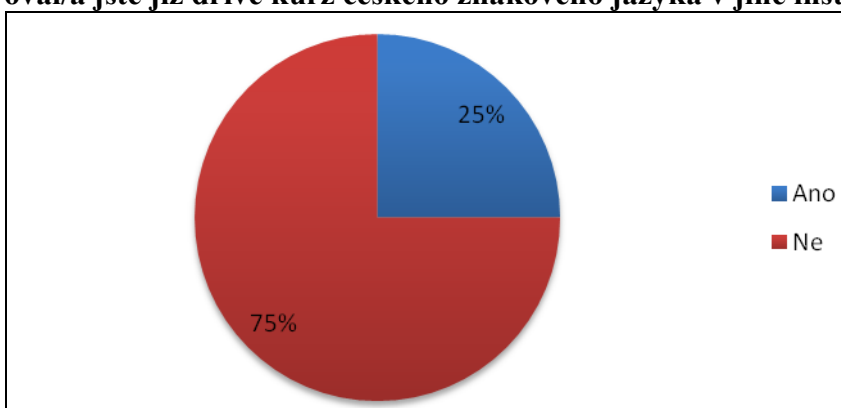
Graf 4: Trojrozměr – Brněnské centrum českého znakového jazyka, o.s. – otázka č.4

5. Z jakého důvodu jste se rozhodl/a pro Vámi zvolenou instituci?

Graf 5: Trojrozměr – Brněnské centrum českého znakového jazyka, o.s. – otázka č.5

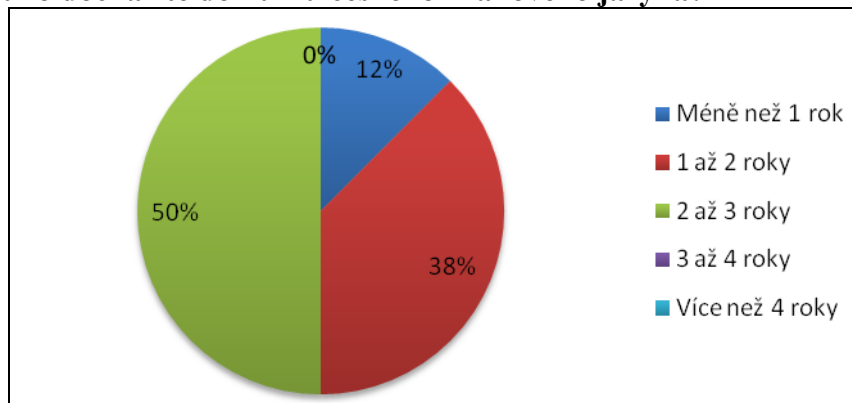
6. Navštěvoval/a jste již dříve kurz českého znakového jazyka v jiné instituci?

Graf 6: Trojrozměr – Brněnské centrum českého znakového jazyka, o.s. – otázka č.6

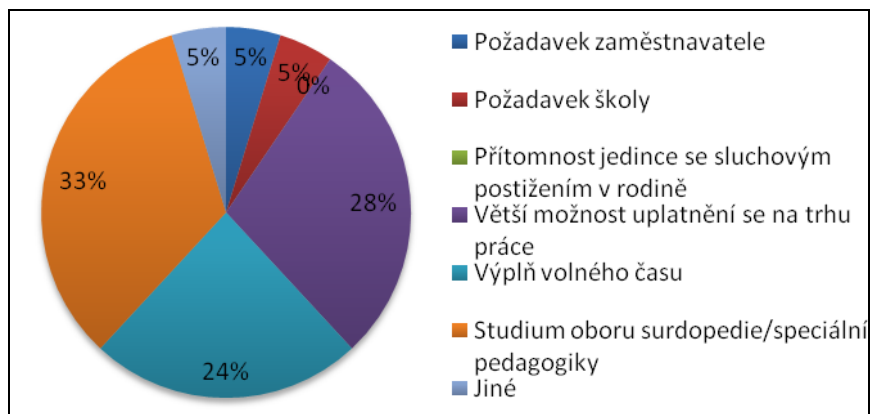
Dva respondenti z osmi navštěvovali dříve organizaci Unie neslyšících Brno, o.s. V jednom případě byla důvodem změny nevyhovující výuka a výuka znakované češtiny.

7. Jak dlouho docházíte do kurzů českého znakového jazyka?

Graf 7: Trojrozměr – Brněnské centrum českého znakového jazyka, o.s. – otázka č.7

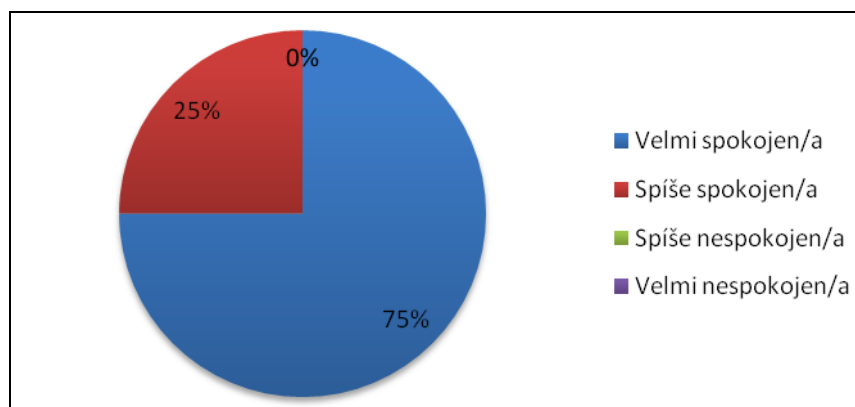
8. Jaká byla Vaše motivace přihlásit se do kurzu českého znakového jazyka? (zakroužkujte minimálně 1 odpověď)

Graf 8: Trojrozměr – Brněnské centrum českého znakového jazyka, o.s. – otázka č.8

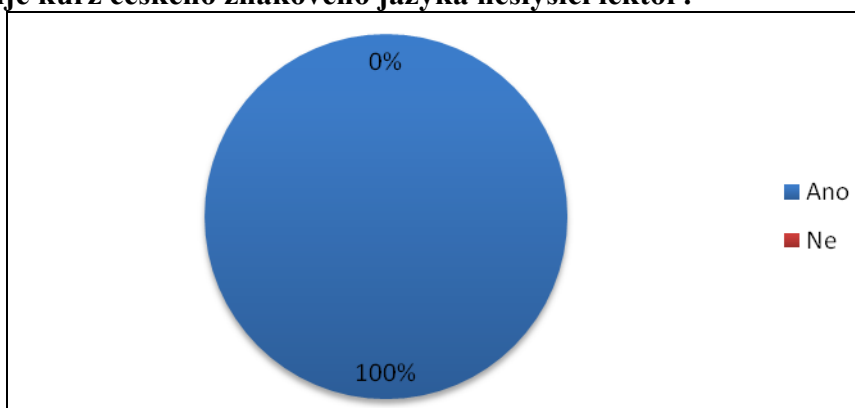
V otázce číslo osm měli respondenti možnost zvolit více než jednu odpověď. Osm respondentů označilo celkem dvacet jedna odpovědí, nejčastěji bylo uvedeno studium oboru surdopedie/speciální pedagogiky. Tuto možnost zvolilo celkem sedm respondentů. Pouze o jednoho respondenta méně získala odpověď větší možnost uplatnění se na trhu práce. Pět respondentů označilo za svou motivaci výplň volného času.

9. Jak jste spokojen/a s výukou českého znakového jazyka v kurzu?

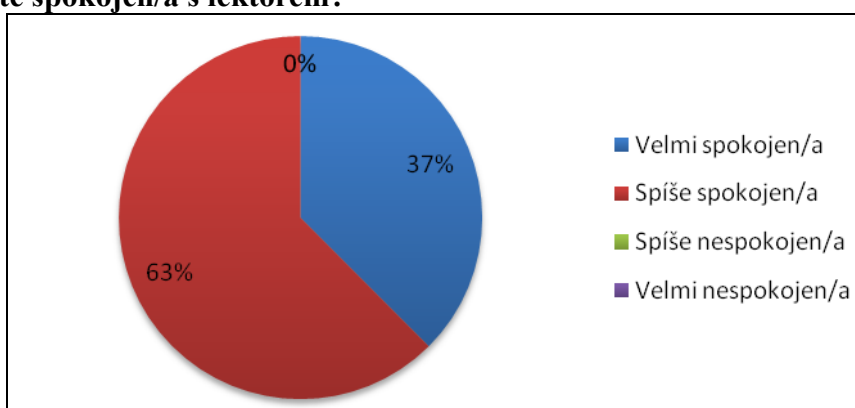
Graf 9: Trojrozměr – Brněnské centrum českého znakového jazyka, o.s. – otázka č.9

10. Vyučuje kurz českého znakového jazyka neslyšící lektor?

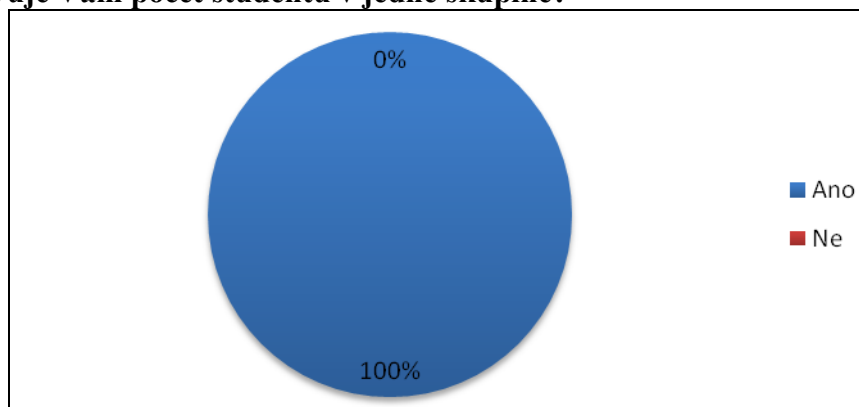
Graf 10: Trojrozměr – Brněnské centrum českého znakového jazyka, o.s. – otázka č.10

11. Jak jste spokojen/a s lektorem?

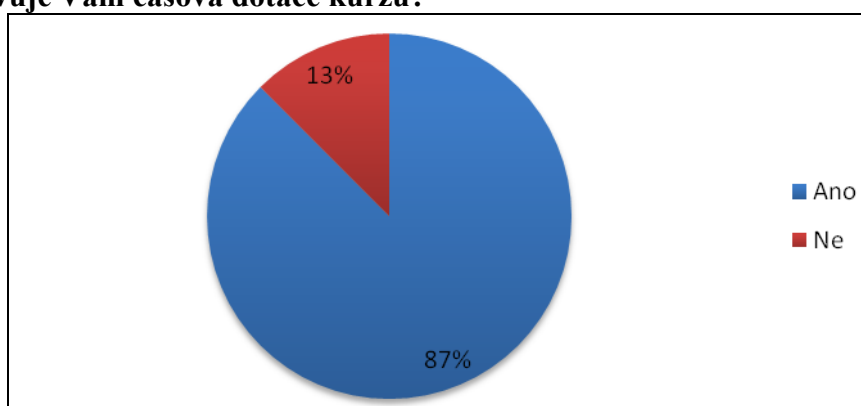
Graf 11: Trojrozměr – Brněnské centrum českého znakového jazyka, o.s. – otázka č.11

12. Vyhovuje Vám počet studentů v jedné skupině?

Graf 12: Trojrozměr – Brněnské centrum českého znakového jazyka, o.s. – otázka č.12

13. Vyhovuje Vám časová dotace kurzu?

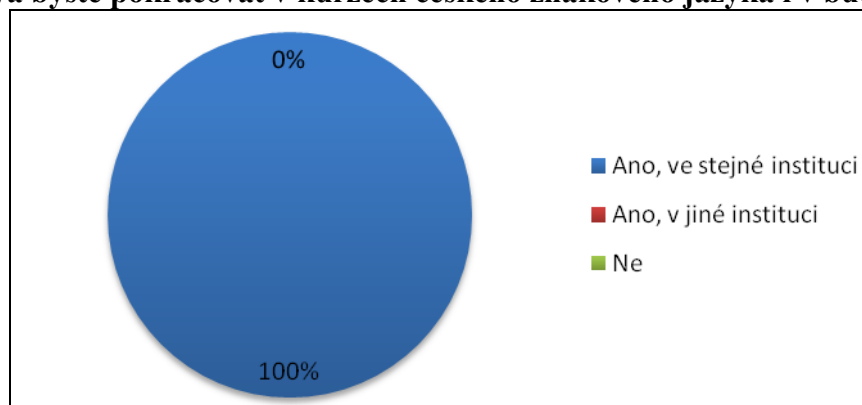
Graf 13: Trojrozměr – Brněnské centrum českého znakového jazyka, o.s. – otázka č.13

Jeden respondent uvedl, že mu nevyhovuje výuka v pozdních večerních hodinách.

14. Jakým způsobem byste vylepšil/a výuku českého znakového jazyka ve Vámi navštěvovaném kurzu?

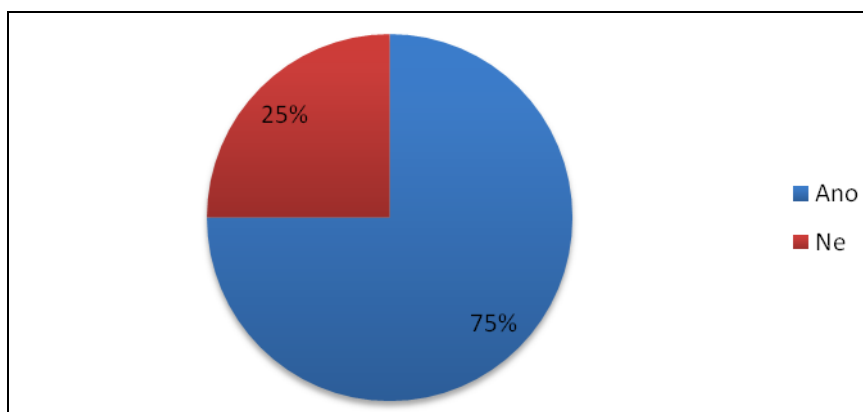
Otázka číslo čtrnáct byla otevřená. Tři respondenti jsou spokojeni s výukou a nic by nevylepšovali. Ostatní respondenti zmínili absenci skript, učebnic, DVD materiálů či jiných názorných pomůcek k výuce, které by se navíc vztahovaly k probíranému učivu. Dva respondenti by uvítali více akcí, kde by si mohli český znakový jazyk procvičit.

15. Chtěl/a byste pokračovat v kurzech českého znakového jazyka i v budoucnu?

Graf 14: Trojrozměr – Brněnské centrum českého znakového jazyka, o.s. – otázka č.15

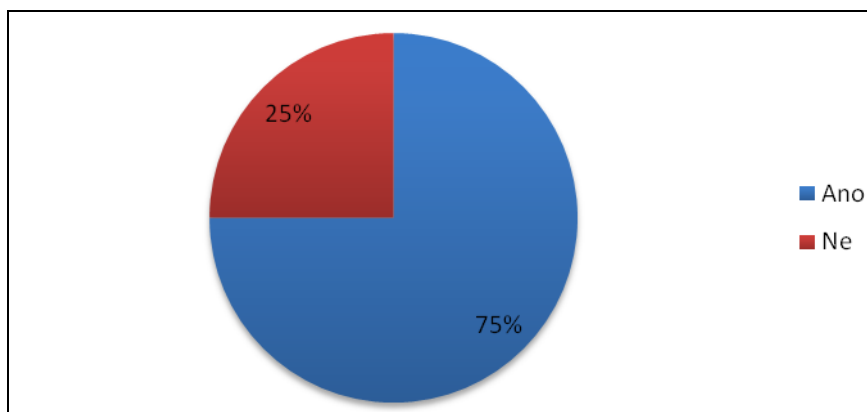
16. Využíváte český znakový jazyk i mimo kurzy českého znakového jazyka?

Graf 15: Trojrozměr – Brněnské centrum českého znakového jazyka, o.s. – otázka č.16

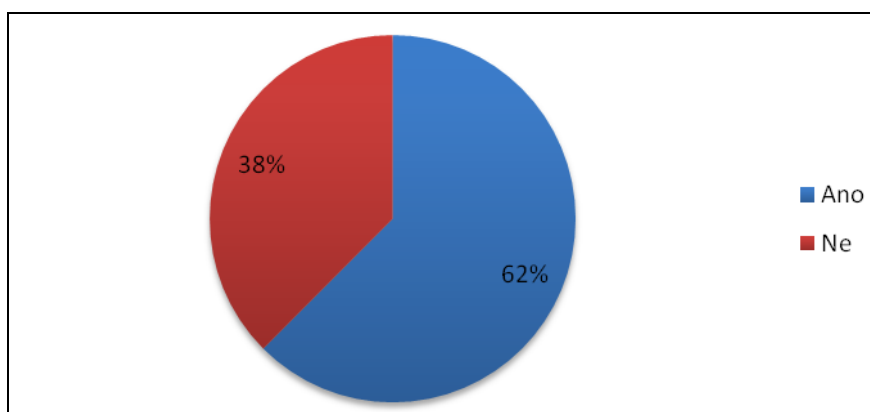
Šest respondentů z osmi oslovených využívá český znakový jazyk i mimo kurzy. Ve třech případech se jedná o akce pořádané organizací Trojrozměr – Brněnské centrum českého znakového jazyka, o.s. Další tři respondenti využívají český znakový jazyk na praxích ve školách pro sluchově postižené.

17. Dostal/a jste se už někdy do situace, kdy bylo potřeba použít český znakový jazyk?

Graf 16: Trojrozměr – Brněnské centrum českého znakového jazyka, o.s. – otázka č.17

18. Vyhledáváte situace, ve kterých máte možnost využít český znakový jazyk?

Graf 17: Trojrozměr – Brněnské centrum českého znakového jazyka, o.s. – otázka č.18

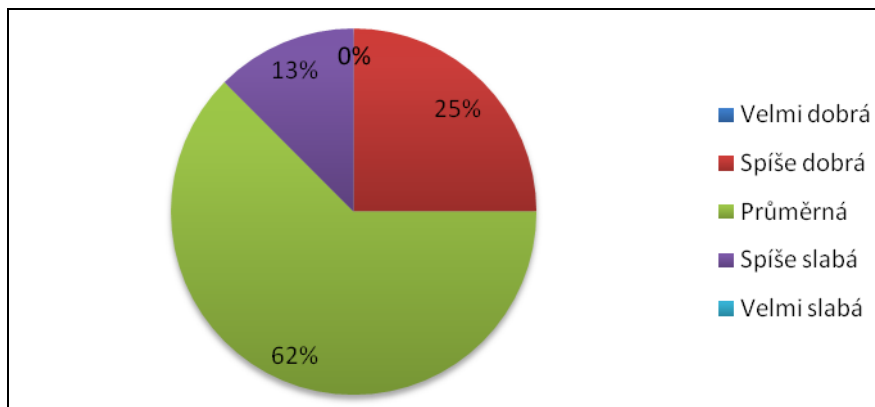
Jeden respondent uvedl, že nemá dostatek odvahy přijít jako neznámá osoba mezi lidi, kteří se vzájemně znají a navíc komunikují českým znakovým jazykem. Uvedený respondent dále uvádí, že je na úrovni začátečníka. Přesto si uvědomuje, že setkání se samotnými Neslyšícími je velkou šancí na zlepšení komunikace. Další respondent uvedl, že dříve pracoval s lidmi se sluchovým postižením, ale nyní už má jiné zaměstnání, a proto podobné situace ani nevyhledává. Třetí respondent důvod, proč podobné situace nevyhledává, nevedl.

19. Co pociťujete při setkání s neslyšící osobou?

Otázka číslo devatenáct byla opět otevřená. Jeden respondent uvedl, že záleží na tom, o koho se jedná. Tak jako s některými slyšícími jedinci se člověk rád vidí a s jinými ne, tak podobně je to i u osob neslyšících. Zmínil se také, že pociťuje radost v případě, že komunikace probíhá bez problémů. Další respondent cítí komunikační bariéru, strach z nepochopení, nejistotu. Jiní si nejprve musí zvyknout na daný styl

znakování neslyšícího komunikačního partnera. Jeden respondent uvedl, že pociťuje obavu, zda jej neslyšící osoba nezkritizuje a zda bude trpělivá.

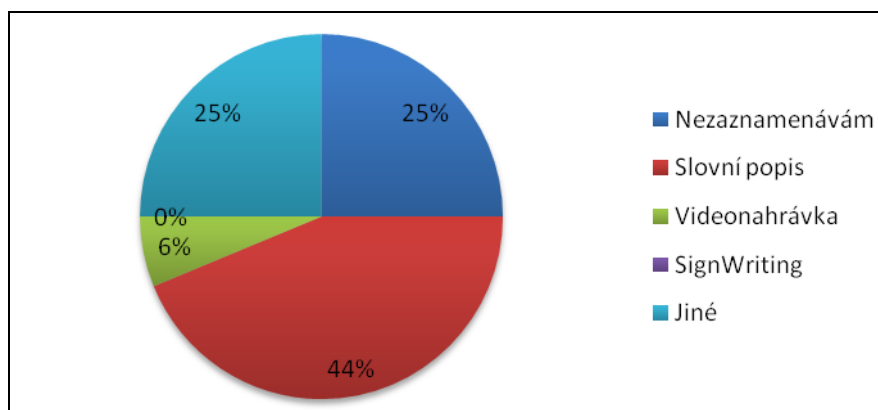
20. Jak byste ohodnotil/a svou úroveň komunikačních dovedností v českém znakovém jazyce?

Graf 18: Trojrozměr – Brněnské centrum českého znakového jazyka, o.s. – otázka č.20

Není pravidlem, že čím delší doba osvojování si českého znakového jazyka v kurzech, tím lepší sebehodnocení.

21. Jak si zaznamenáváte znakovou zásobu? (zakroužkujte minimálně 1 odpověď)

Graf 19: Trojrozměr – Brněnské centrum českého znakového jazyka, o.s. – otázka č.21

Do položky jiné řadíme zpravidla vlastní způsob záznamu jednotlivých znaků. Například obdoba systému SignWriting, různé nákresy apod.

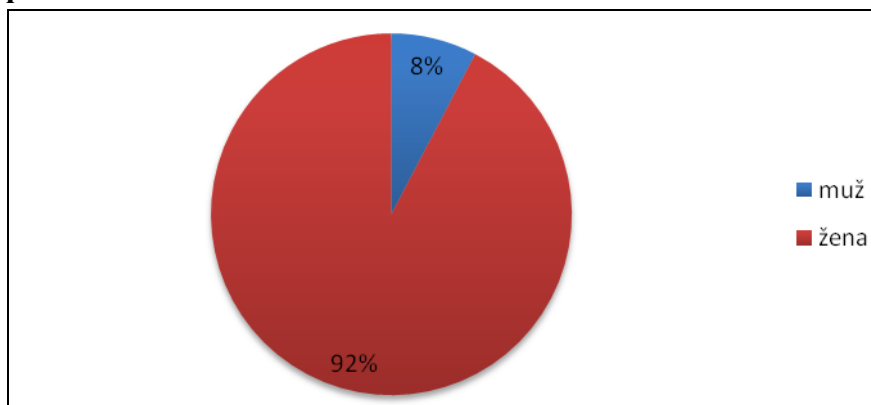
22. V jaké oblasti a co konkrétně Vám dělá největší obtíže při osvojování si českého znakového jazyka?

Otázka číslo dvacet dva byla otevřená. Respondenti měli jako vodítko uvedeno několik oblastí jako je motorika, pravolevá orientace, znaková zásoba, gramatika, orální a mluvní komponenty (artikulace), mimika, využití českého znakového jazyka v praxi a navázání kontaktu, jiné. Někteří napsali oblast, ve které cítí obtíže, ale nedokázali již blíže specifikovat konkrétní problém. Jiní naopak dokázali přesně popsat, co je pro ně nejtěžší. Ve znakové zásobě se objevují obtíže se zapamatováním a vybavováním si znaků. Jeden respondent uvedl, že má problém s aktivní znakovou zásobou, ale pasivně dokáže znakům porozumět. Těžce srozumitelné jsou také znaky specifické. V gramatice byla nejčastější odpovědí chybovost ve znakovém sledu. Zafixovaný slovosled z českého jazyka se promítá do českého znakového jazyka. Jeden respondent se zmínil také o obtížích v přesnosti provedení znaků. Dále zmínil, že obtíže nemá pouze v českém znakovém jazyce, ale také v zapamatování si tanečních kroků, a proto dává tyto dvě věci do souvislosti. Jiný respondent má problém s provedením znaků levou rukou, jelikož je pravák. Pravolevá orientace a orientace v prostoru se projevuje především v popisu prostoru. Pro dva respondenty je obtížné určit v českém znakovém jazyce, kde se co nachází. Orální a mluvní komponenty a oblast mimiky je náročná často pro osoby, které nejsou zvyklé využívat ve své promluvě mimiku. V dotaznících dokonce zazněl výraz „mít sklon k herectví“. Jeden respondent uvedl, že je také náročné si zapamatovat, kde se využívá jazyk, tzv. frkání, artikulace první hlásky apod. Více než polovina respondentů má obtíže s navazováním kontaktu s Neslyšícími. Dva respondenti uvedli, že jim chvíli trvá, než si zvyknou na styl znakování určité osoby.

Název organizace: **Unie neslyšících Brno, o.s.**

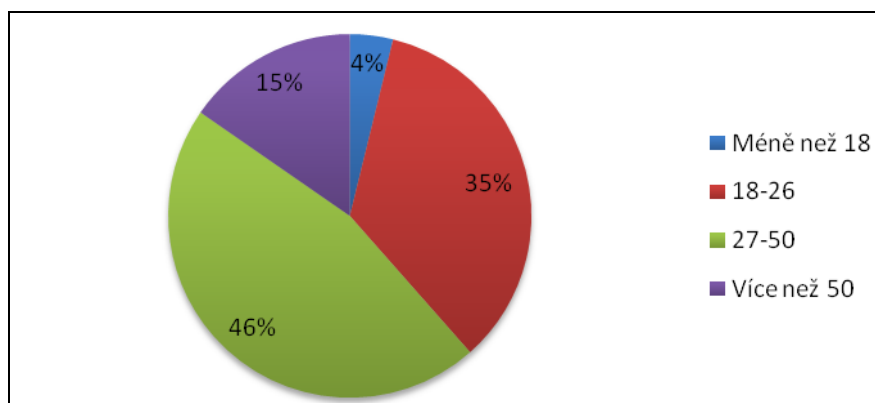
Celkový počet dotazníků: 26

1. Pohlaví

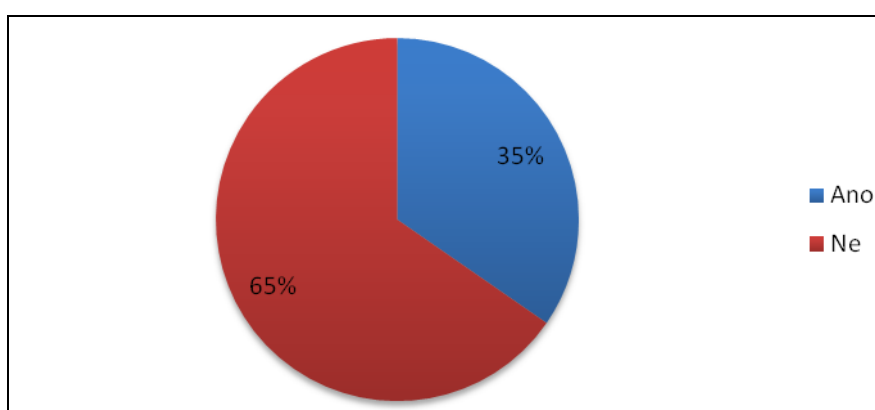
Graf 20: Unie neslyšících Brno, o.s. – otázka č.1

2. Věk

Graf 21: Unie neslyšících Brno, o.s. – otázka č.2

3. Jsem student

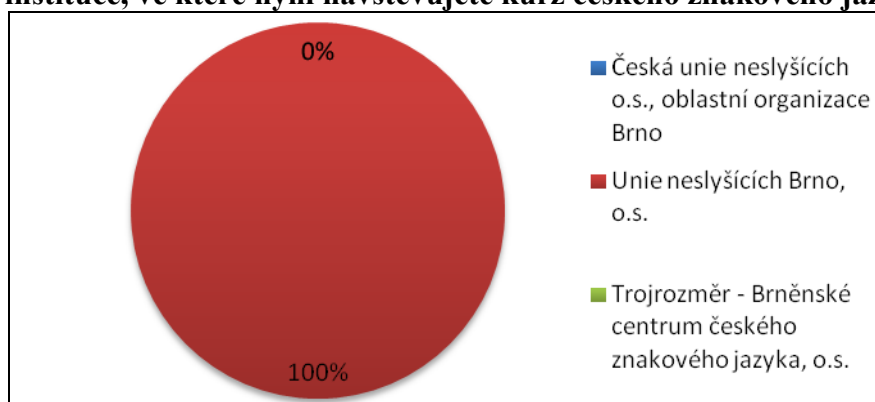

Graf 22: Unie neslyšících Brno, o.s. – otázka č.3

Kolonku student zaškrtnlo pouze devět respondentů z celkového počtu dvaceti šesti. Jen dva z devíti jsou studenti oboru speciální pedagogiky. Dva respondenti studují

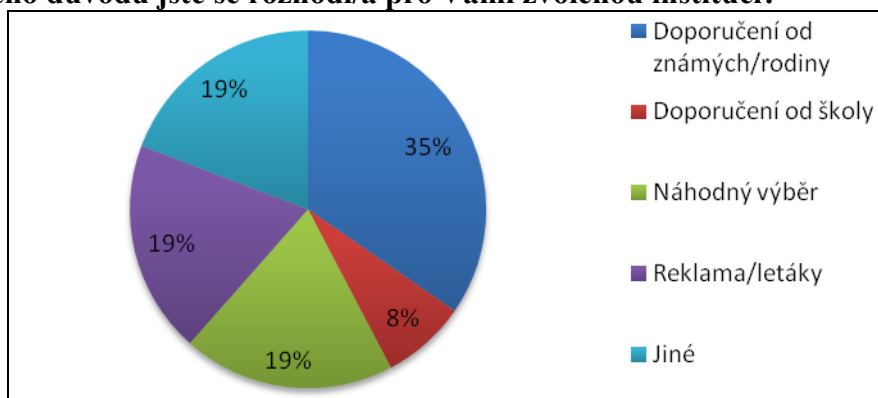
gymnázium. Dalšími uvedenými obory byla sociální práce, práva a učitelství praktického vyučování. V dalším dotazníku nebyl obor uveden.

4. Název instituce, ve které nyní navštěvujete kurz českého znakového jazyka

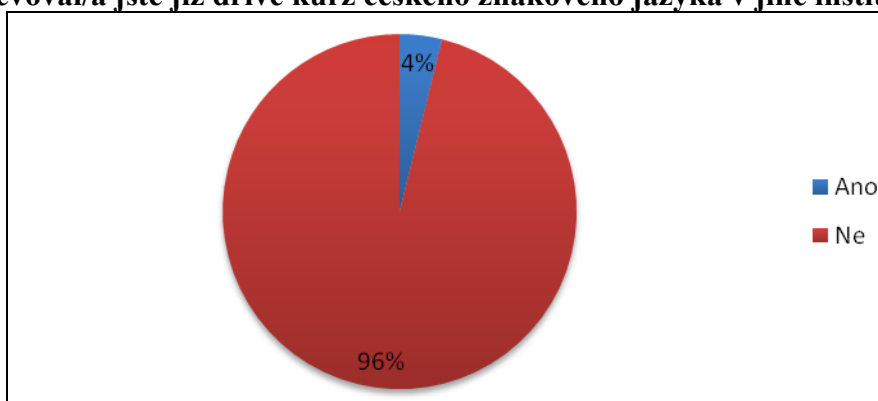
Graf 23: Unie neslyšících Brno, o.s. – otázka č.4

5. Z jakého důvodu jste se rozhodl/a pro Vámi zvolenou instituci?

Graf 24: Unie neslyšících Brno, o.s. – otázka č.5

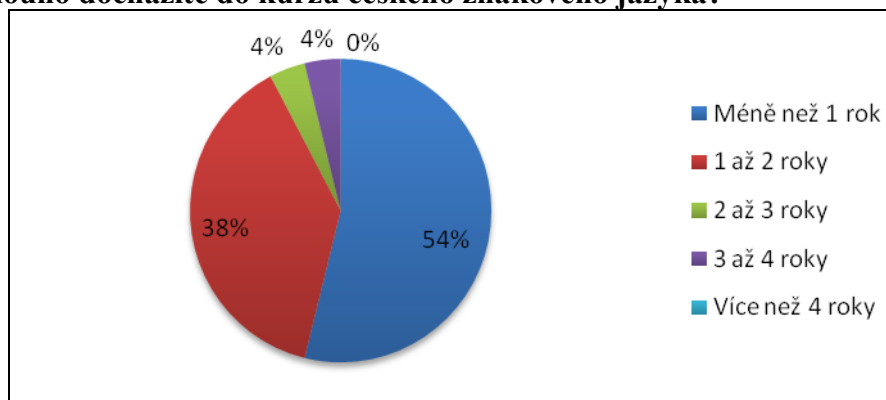
6. Navštěvoval/a jste již dříve kurz českého znakového jazyka v jiné instituci?

Graf 25: Unie neslyšících Brno, o.s. – otázka č.6

Jeden respondent navštěvoval dříve kurz v organizaci Trojrozměr – Brněnské centrum českého znakového jazyka, o.s. Jako důvod změny uvedl, že potřeboval vyzkoušet něco nového.

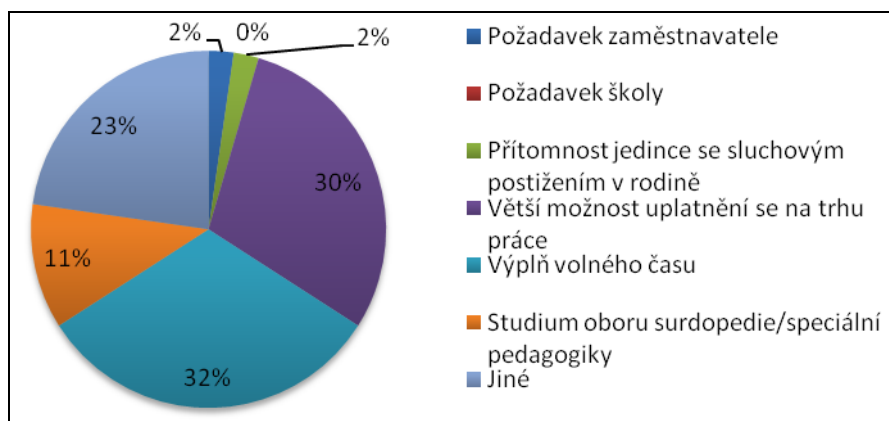
7. Jak dlouho docházíte do kurzů českého znakového jazyka?

Graf 26: Unie neslyšících Brno, o.s. – otázka č.7

V Unii neslyšících Brno, o.s. probíhá dvouletý akreditovaný kurz a následně je možné navštěvovat kurz konverzace. Proto je nejvíce zastoupena skupina respondentů, která dochází do kurzu méně než jeden rok či jeden až dva roky.

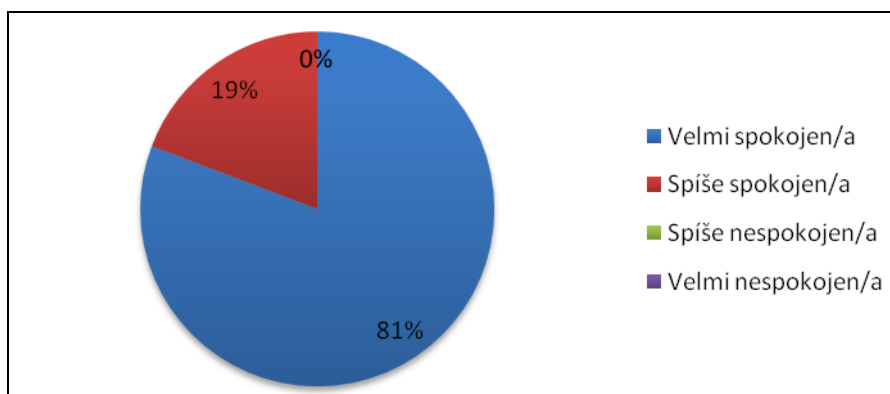
8. Jaká byla Vaše motivace přihlásit se do kurzu českého znakového jazyka? (zakroužkujte minimálně 1 odpověď)

Graf 27: Unie neslyšících Brno, o.s. – otázka č.8

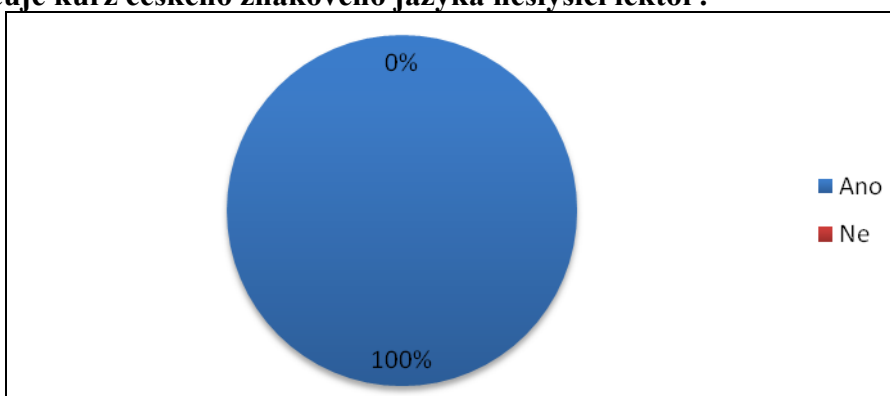
V otázce číslo osm měli respondenti možnost zvolit více než jednu odpověď. Dvacet šest jich uvedlo celkem čtyřicet čtyři. Nejvíce zastoupena byla odpověď, kdy motivací je výplň volného času. Označilo ji celkem čtrnáct respondentů. Třináct respondentů uvedlo jako motivaci větší možnost uplatnění se na trhu práce. Dalšími motivacemi, které spadají do položky jiné, je možnost naučit se nový jazyk, možnost domluvit se s neslyšícími nejen v zaměstnání, ale i v soukromém životě, vlastní zájem a zvědavost.

9. Jak jste spokojen/a s výukou českého znakového jazyka v kurzu?

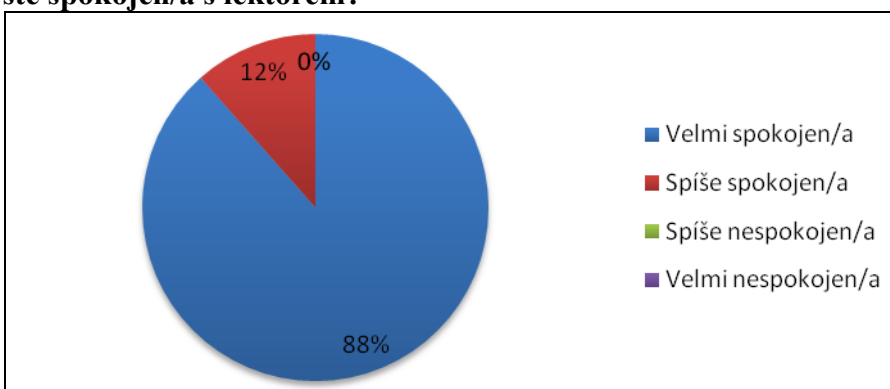
Graf 28: Unie neslyšících Brno, o.s. – otázka č.9

10. Vyučuje kurz českého znakového jazyka neslyšící lektor?

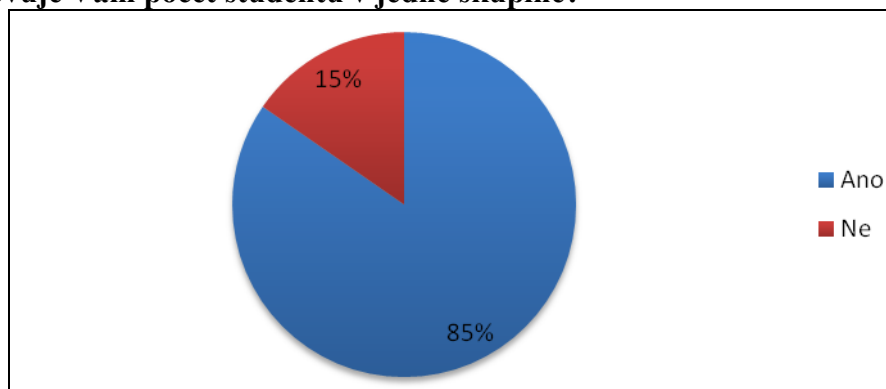
Graf 29: Unie neslyšících Brno, o.s. – otázka č.10

11. Jak jste spokojen/a s lektorem?

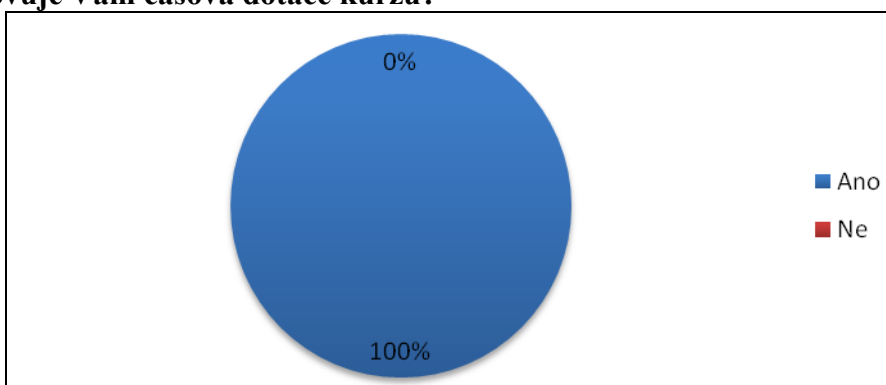
Graf 30: Unie neslyšících Brno, o.s. – otázka č.11

12. Vyhovuje Vám počet studentů v jedné skupině?

Graf 31: Unie neslyšících Brno, o.s. – otázka č.12

13. Vyhovuje Vám časová dotace kurzu?

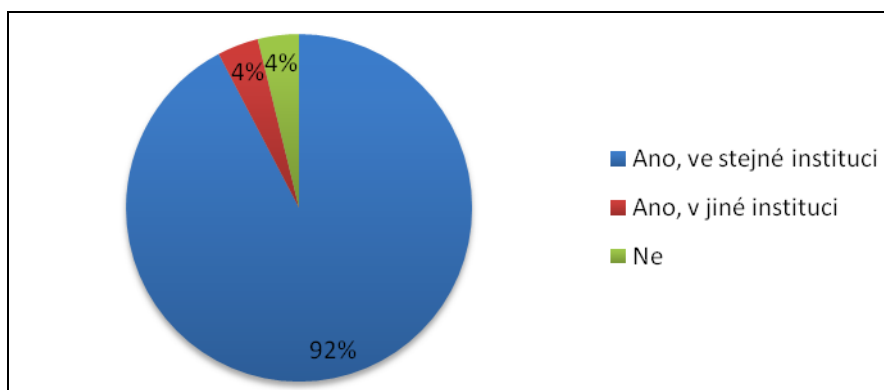

Graf 32: Unie neslyšících Brno, o.s. – otázka č.13

14. Jakým způsobem byste vylepšil/a výuku českého znakového jazyka ve Vámi navštěvovaném kurzu?

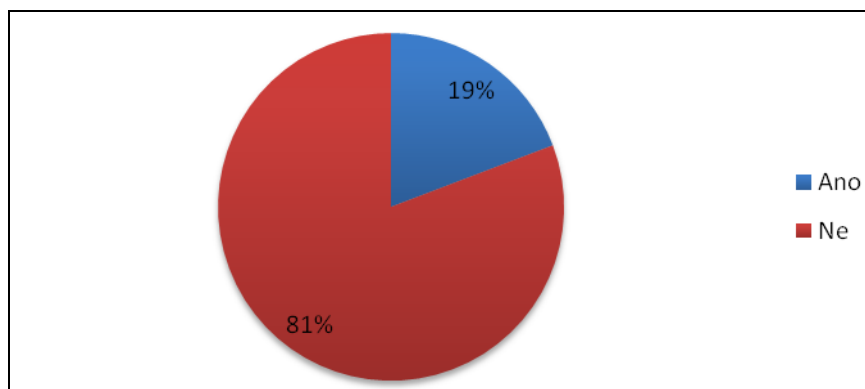
Otázka číslo čtrnáct byla otevřená. Jedenáct respondentů by uvítalo propracované materiály k výuce českého znakového jazyka a především interaktivní výuku. Mnohým chybí lepší materiály, podle kterých by si byli schopni dané znaky osvojit. Někteří by uvítali zpracování na videonahrávce. Tři respondenty by oslovila výuka obohacena o hry, dramaturgii a hraní scének, při kterých by se procvičovaly jednotlivé znaky a komunikace. Dalším třem respondentům nevyhovuje počet studentů v jedné skupině. Dva respondenti by se chtěli setkávat i s jinými neslyšícími, kdy by mohli využít komunikaci českým znakovým jazykem. Zde je třeba zmínit, že frekventanti kurzu mají možnost účastnit se akcí, které pořádá Unie neslyšících Brno, o.s. Mohou si například připravit přednášku pro neslyšící, kteří docházejí do klubu nebo se pouze přijít podívat. Jeden respondent by uvítal větší zaměření také na gramatiku českého znakového jazyka.

15. Chtěl/a byste pokračovat v kurzech českého znakového jazyka i v budoucnu?

Graf 33: Unie neslyšících Brno, o.s. – otázka č.15

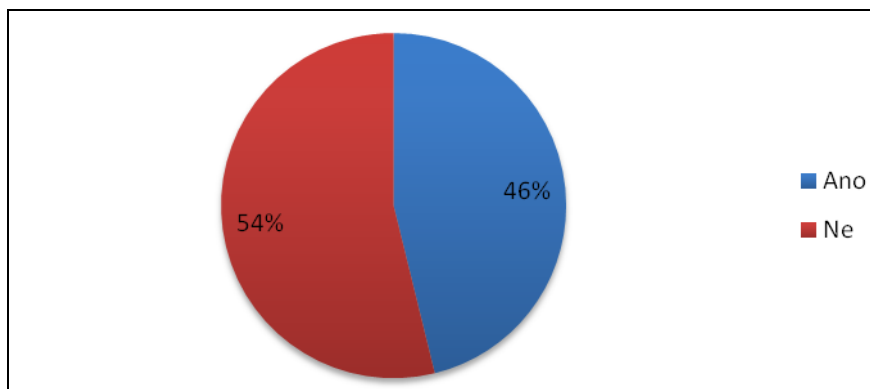
16. Využíváte český znakový jazyk i mimo kurzy českého znakového jazyka?

Graf 34: Unie neslyšících Brno, o.s. – otázka č.16

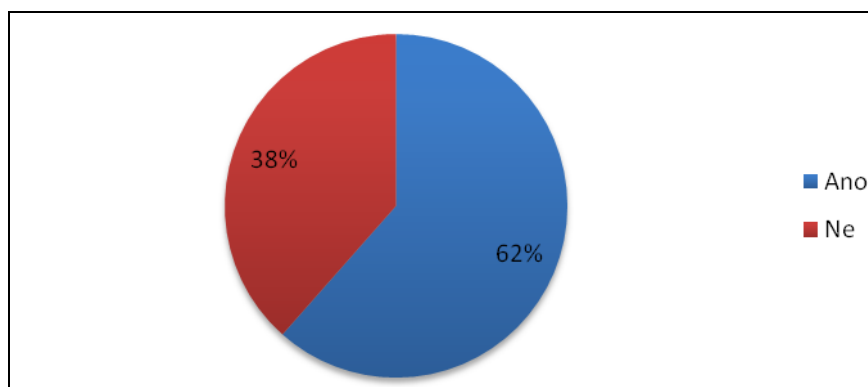
Celkem pět respondentů uvedlo, že využívá český znakový jazyk i mimo kurzy. Jeden navštěvuje hodiny bubnování s neslyšícími. Tři využívají český znakový jazyk se svými neslyšícími kamarády. Poslední ho využívá v pracovním procesu.

17. Dostal/a jste se už někdy do situace, kdy bylo potřeba použít český znakový jazyk?

Graf 35: Unie neslyšících Brno, o.s. – otázka č.17

18. Vyhledáváte situace, ve kterých máte možnost využít český znakový jazyk?

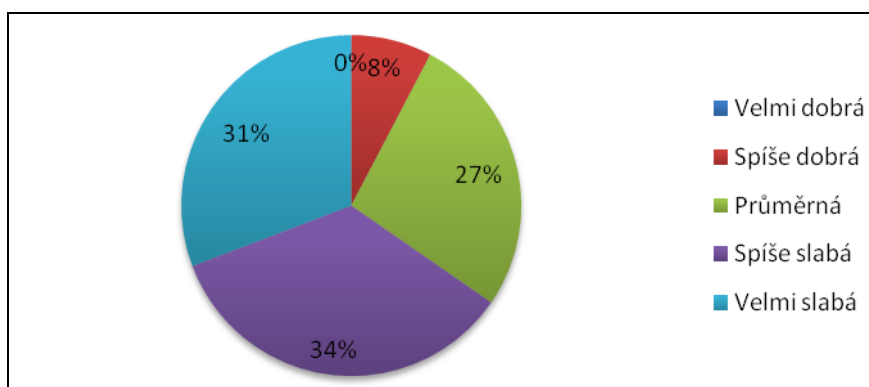
Graf 36: Unie neslyšících Brno, o.s. – otázka č.18

Deset respondentů uvedlo, že nevyhledávají situace, ve kterých mají možnost využít český znakový jazyk. Ti, kteří zvolili tuto odpověď, měli uvést důvod, proč podobné situace nevyhledávají. Většina z nich uvedla, že mají obavy z navázání kontaktu, protože jejich znalosti jsou nedostatečné. Jeden respondent uvedl, že mu chybí příležitost setkávat se s neslyšícími. Dalším důvodem byl například nedostatek času.

19. Co pociťujete při setkání s neslyšící osobou?

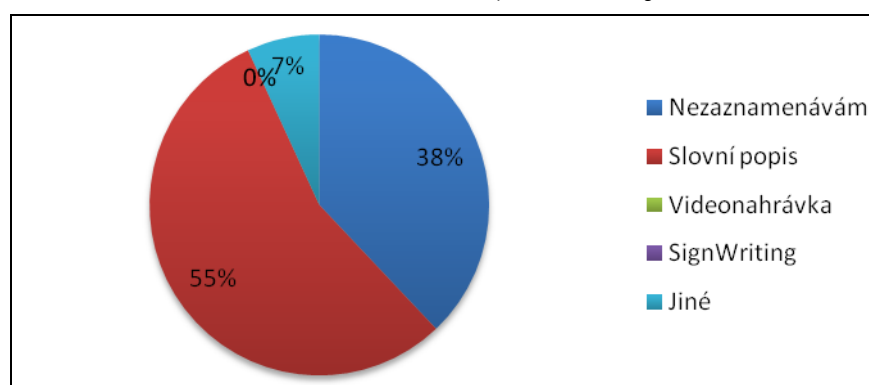
Otázka číslo devatenáct byla opět otevřená. Pět respondentů nedokázalo na otázku odpovědět a nevědělo, co konkrétně pociťují. Ostatní nejčastěji popisovali pocity jako je strach, úzkost, nervozita, nejistota, chaos a ostych. Našli se i tací, kteří naopak pociťovali radost, nadšení, porozumění, empatii, a pochopení. Těch bylo ale výrazně méně.

20. Jak byste ohodnotil/a svou úroveň komunikačních dovedností v českém znakovém jazyce?

Graf 37: Unie neslyšících Brno, o.s. – otázka č.20

21. Jak si zaznamenáváte znakovou zásobu? (zakroužkujte minimálně 1 odpověď)

Graf 38: Unie neslyšících Brno, o.s. – otázka č.21

Mezi oblast jiné řadíme většinou vlastní způsob záznamu jedince.

22. V jaké oblasti a co konkrétně Vám dělá největší obtíže při osvojování si českého znakového jazyka?

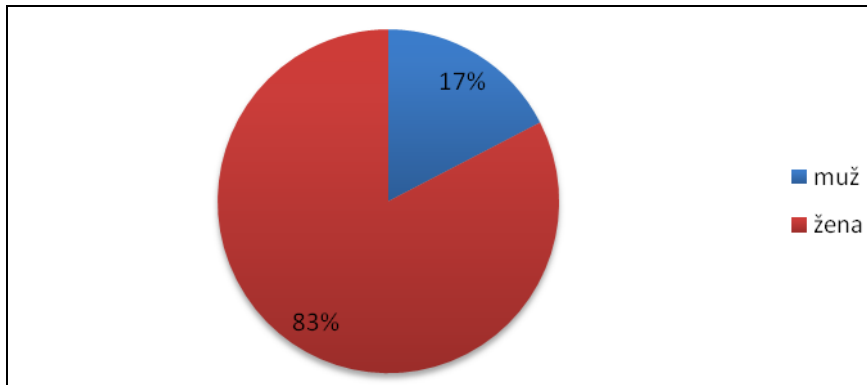
Otázka číslo dvacet dva byla otevřená. Respondenti měli na výběr z několika oblastí, ve kterých mohou spatřovat své obtíže. Čtyři respondenti pouze zaškrtnli oblasti, ve kterých mají obtíže, ale již je nespécifikovali konkrétně. Jeden respondent dokonce napsal, že má potíže úplně se vším. Celkově byla tato otázka pro respondenty nejtěžší a zabrala jim nejvíce času. Nejčastěji byla zmiňována oblast znakové zásoby. Zvolilo ji celkem sedmnáct respondentů. Dále uváděli rychlé zapominání znaků, záměnu znaků za jim podobné, malou slovní zásobu a nemožnost si určité znaky k něčemu připodobnit. Dvanáctkrát byla označena také oblast motoriky a mimiky. Někteří respondenti mají obtíže sladit levou a pravou ruku dohromady či provést určitou pozici rukou. Oblast mimiky je obtížná pro osoby, které se nerady předvádějí. Ně kterým respondentům vadí užití až přehnané mimiky, která je součástí českého znakového

jazyka. Další oblasti byly zmíněny respondenty jen okrajově. Oblast gramatiky byla obtížně posuzována. Zmínili ji pouze tři respondenti a to s tím, že se s gramatikou českého znakového jazyka zatím v kurzu nesetkali, a proto neví, jak mají správně tvořit znakový řád. Ve využitelnosti českého znakového jazyka je pro šest respondentů největší překážkou strach a nervozita z navázání kontaktu s neslyšícím.

Název organizace: **Česká unie neslyšících o.s., oblastní organizace Brno**

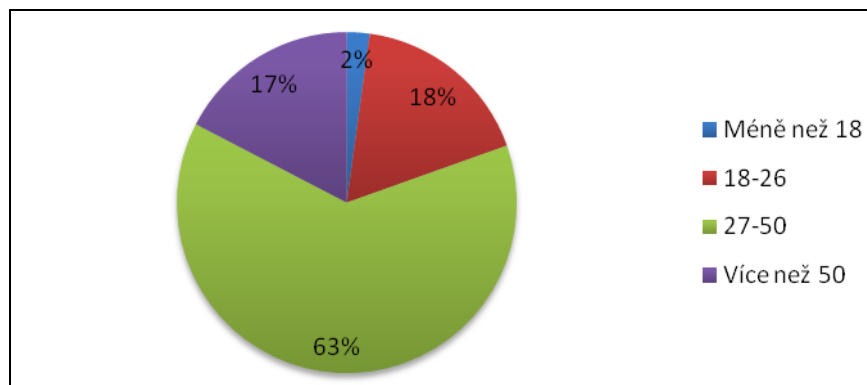
Celkový počet dotazníků: 46

1. Pohlaví

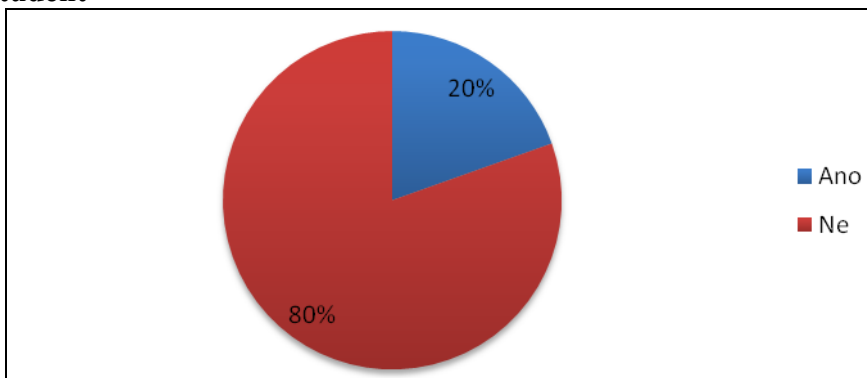
Graf 39: Česká unie neslyšících o.s., oblastní organizace Brno – otázka č.1

2. Věk

Graf 40: Česká unie neslyšících o.s., oblastní organizace Brno – otázka č.2

3. Jsem student

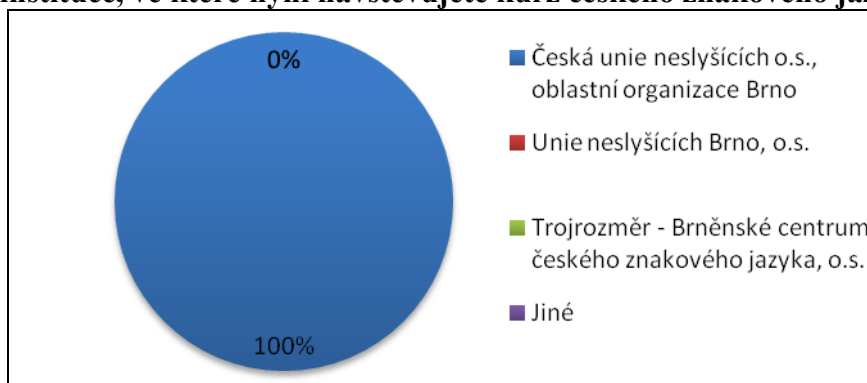

Graf 41: Česká unie neslyšících o.s., oblastní organizace Brno – otázka č.3

Pouze devět respondentů označilo, že jsou studenty a z toho pouze tři studují speciální pedagogiku. Další respondenti uvedli jako studijní obor finance, všeobecné

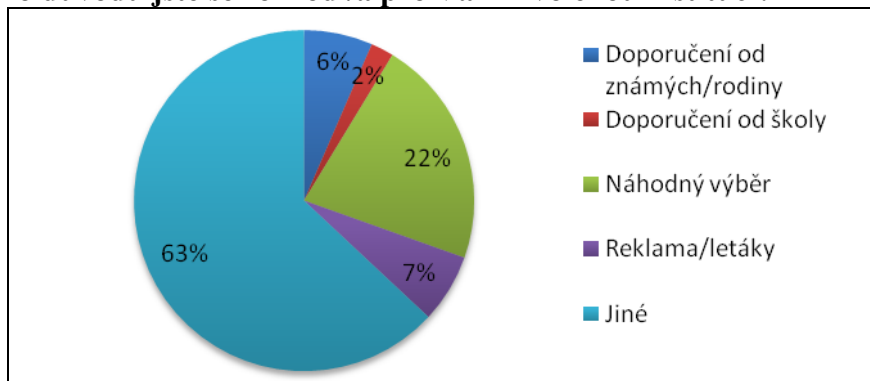
lékařství, sociálně-správní činnost, učitelství pro mateřské školy a všeobecné osmileté studium na gymnáziu. Jeden uvedl pouze název školy – Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Respondenti studující speciální pedagogiku jsou studenty Masarykovy univerzity.

4. Název instituce, ve které nyní navštěvujete kurz českého znakového jazyka

Graf 42: Česká unie neslyšících o.s., oblastní organizace Brno – otázka č.4

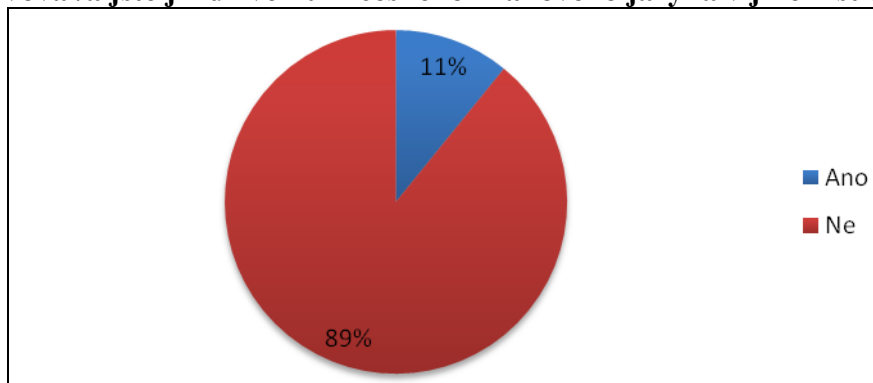
5. Z jakého důvodu jste se rozhodl/a pro Vámi zvolenou instituci?

Graf 43: Česká unie neslyšících o.s., oblastní organizace Brno – otázka č.5

Mezi položku jiné je ve většině případů zahrnuto doporučení od zaměstnavatele. Je to dáno tím, že Česká unie neslyšících, o.s., oblastní organizace Brno realizuje kurzy také na Magistrátu města Brna.

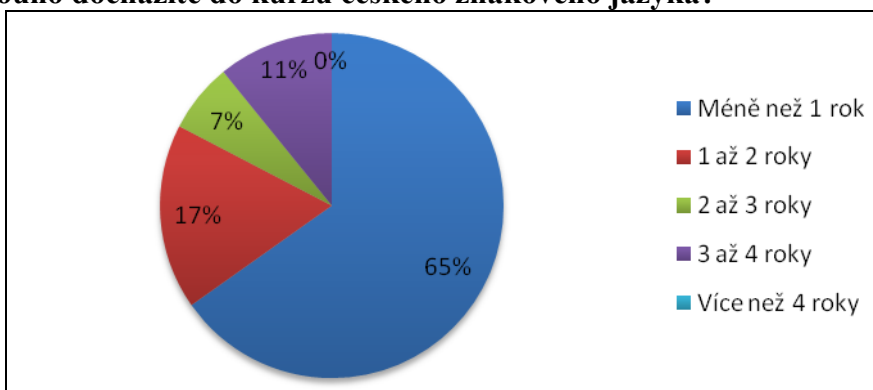
6. Navštěvoval/a jste již dříve kurz českého znakového jazyka v jiné instituci?

Graf 44: Česká unie neslyšících o.s., oblastní organizace Brno – otázka č.6

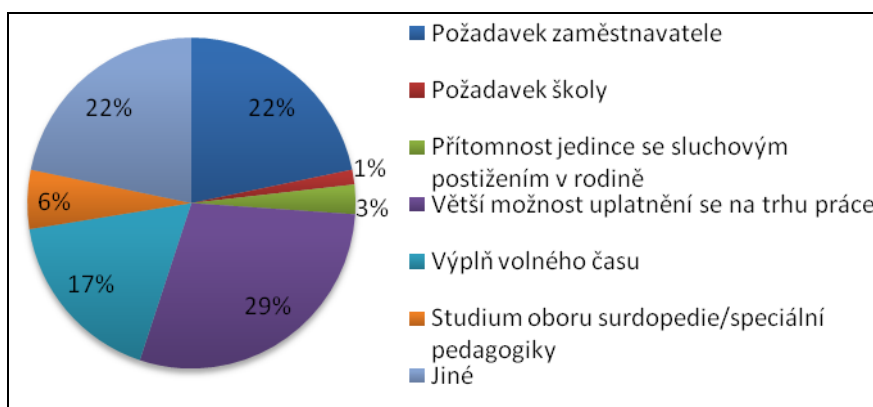
Jeden respondent navštěvoval v minulosti kurz českého znakového jazyka v Břeclavi. Důvodem změny bylo zahájení studia v Brně. Tři respondenti navštěvovali dříve kurzy českého znakového jazyka v Unii neslyšících Brno, o.s. Důvodem změny organizace dvou respondentů byla nenávaznost na dvouroční akreditovaný kurz, kdy pokročilý ročník byl z nedostatku uchazečů uzavřen. Jeden respondent navštěvoval kurzy českého znakového jazyka v organizaci Trojrozměr – Brněnské centrum českého znakového jazyka, o.s. Po třech týdnech se rozhodl zvolit takový kurz, který je akreditovaný.

7. Jak dlouho docházíte do kurzů českého znakového jazyka?

Graf 45: Česká unie neslyšících o.s., oblastní organizace Brno – otázka č.7

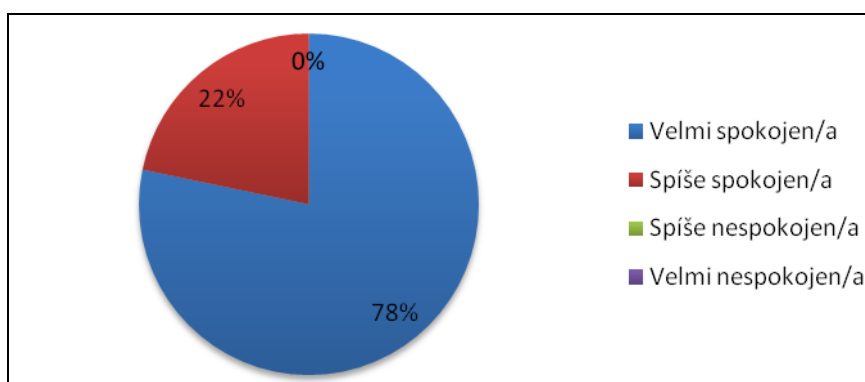
8. Jaká byla Vaše motivace přihlásit se do kurzu českého znakového jazyka? (zakroužkujte minimálně 1 odpověď)

Graf 46: Česká unie neslyšících o.s., oblastní organizace Brno – otázka č.8

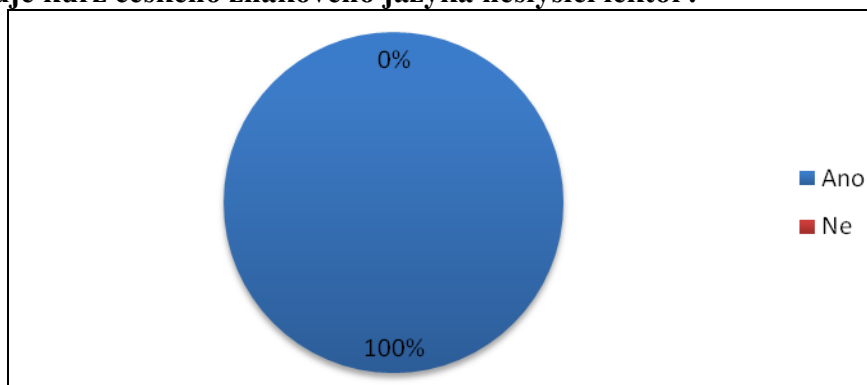
V otázce číslo osm měli respondenti zaznačit minimálně jednu odpověď. Čtyřicet šest respondentů zaznačilo celkem šedesát devět odpovědí. Nejvíce respondentů v počtu dvaceti devíti zaznačilo větší možnost uplatnění se na trhu práce. Díky výuce českého znakového jazyka na Magistrátu města Brna je v počtu patnácti respondentů zaznačen také požadavek zaměstnavatele. Patnáct respondentů vidí motivaci v jiných oblastech, které jsou zařazené pod položkou jiné. Devět respondentů si pod položkou jiné představují vlastní zájem a iniciativu naučit se něčemu novému a porozumět uživatelům českého znakového jazyka. Dalších pět respondentů vidí svou motivaci uplatnění komunikace českým znakovým jazykem v zaměstnání. Dva respondenti docházejí do kurzů českého znakového jazyka kvůli studiu medicíny či speciální pedagogiky. Jeden z oslovených se k tomu blíže nevyjádřil.

9. Jak jste spokojen/a s výukou českého znakového jazyka v kurzu?

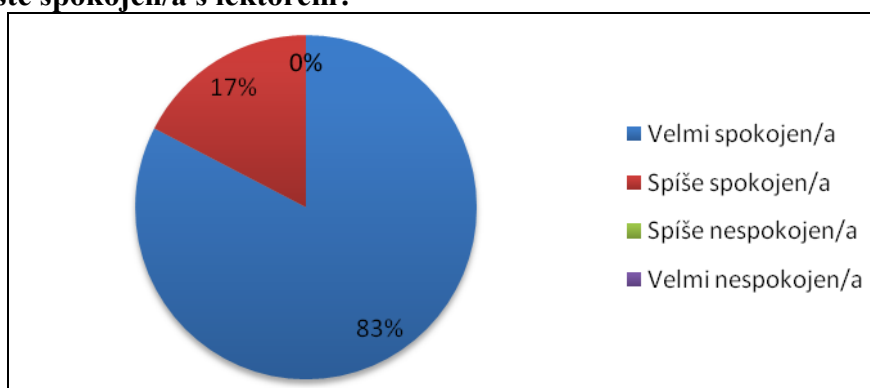
Graf 47: Česká unie neslyšících o.s., oblastní organizace Brno – otázka č.9

10. Vyučuje kurz českého znakového jazyka neslyšící lektor?

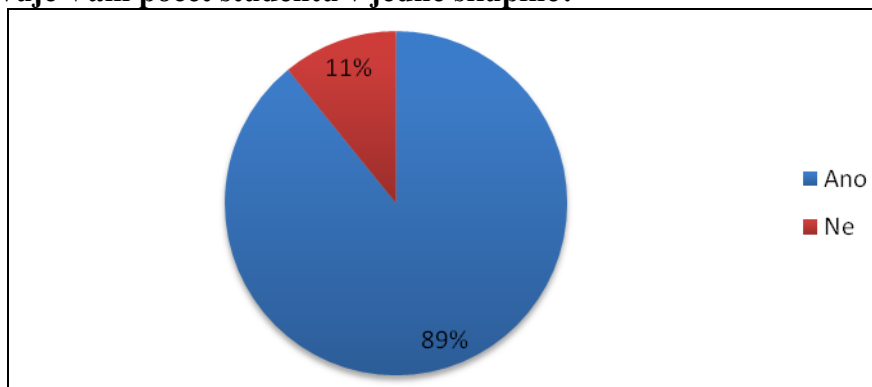
Graf 48: Česká unie neslyšících o.s., oblastní organizace Brno – otázka č.10

11. Jak jste spokojen/a s lektorem?

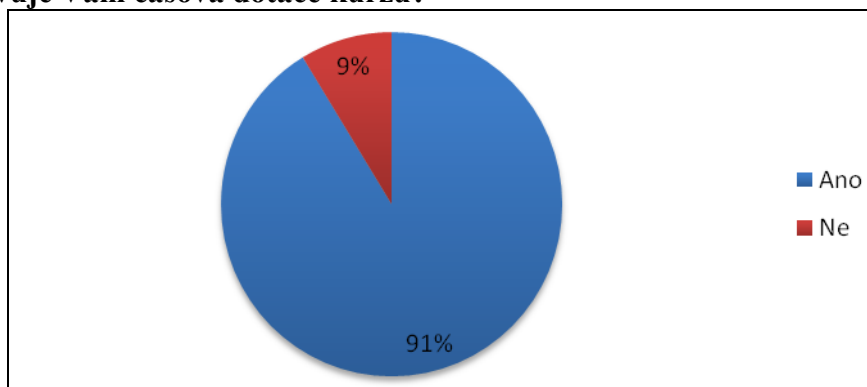
Graf 49: Česká unie neslyšících o.s., oblastní organizace Brno – otázka č.11

12. Vyhovuje Vám počet studentů v jedné skupině?

Graf 50: Česká unie neslyšících o.s., oblastní organizace Brno – otázka č.12

13. Vyhovuje Vám časová dotace kurzu?

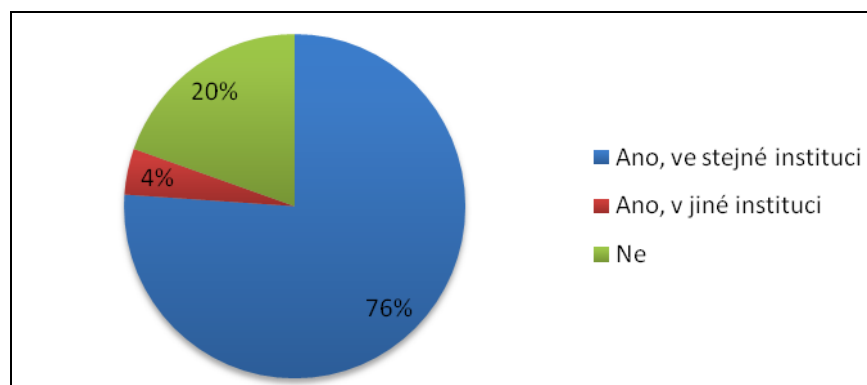
Graf 51: Česká unie neslyšících o.s., oblastní organizace Brno – otázka č.13

Čtyři respondenti ze čtyřiceti šesti by uvítali intenzivnější výuku.

14. Jakým způsobem byste vylepšil/a výuku českého znakového jazyka ve Vámi navštěvovaném kurzu?

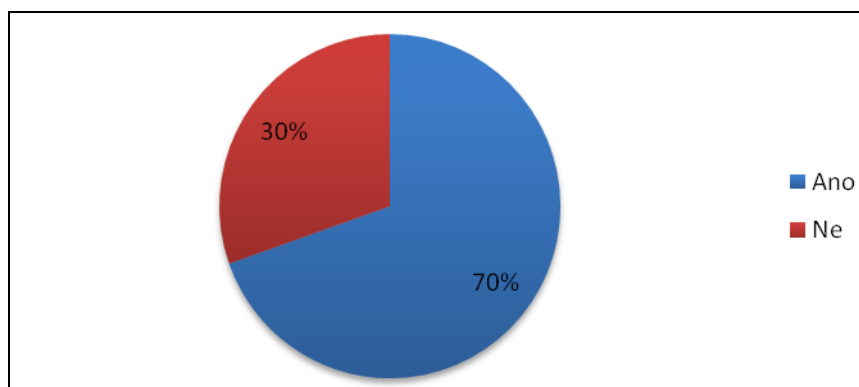
Otázka číslo čtrnáct byla otevřená. Jedenáct respondentů by uvítalo zpracování znakové zásoby prostřednictvím videa či alespoň názornějšími učebnicemi. Z toho dva uvedli, že neví, jakým způsobem si mají znaky zaznamenávat a absence učebnic jim brání si znaky osvojit. Dva respondenti by uvítali intenzivnější výuku. Čtyři by rádi více konverzovali a využívali český znakový jazyk v praxi. Čtyři respondenti postrádají častější opakování osvojené znakové zásoby. Díky tomu rychleji zapomínají již naučené. Navíc by uvítali více cvičení, kde by se daly jednotlivé znaky zopakovat. Jeden respondent by byl rád, kdyby se jednou za čas vyměnili lektori, jelikož po čase si jedinec zvyká na určitý způsob znakování.

15. Chtěl/a byste pokračovat v kurzech českého znakového jazyka i v budoucnu?

Graf 52: Česká unie neslyšících o.s., oblastní organizace Brno – otázka č.15

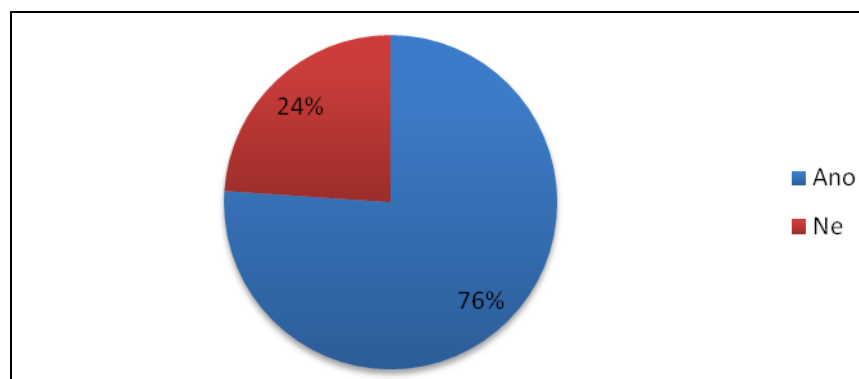
16. Využíváte český znakový jazyk i mimo kurzy českého znakového jazyka?

Graf 53: Česká unie neslyšících o.s., oblastní organizace Brno – otázka č.16

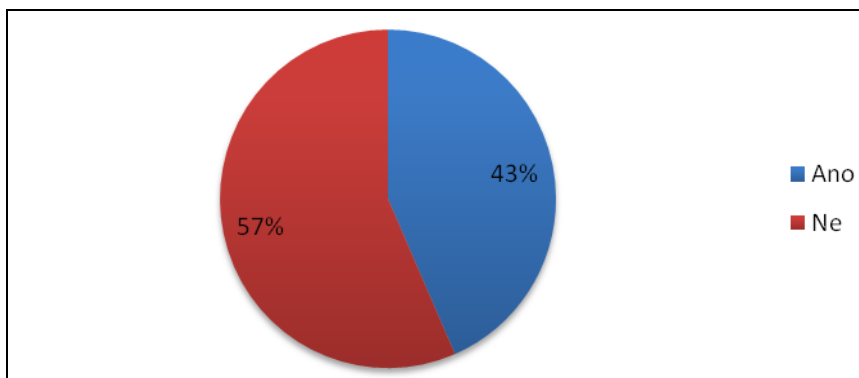
Dvacet dva respondentů využívá český znakový jazyk v zaměstnání. Dalších deset respondentů využívá znakový jazyk v jiných příležitostech, například v komunikaci s neslyšícími přáteli, ve škole apod.

17. Dostal/a jste se už někdy do situace, kdy bylo potřeba použít český znakový jazyk?

Graf 54: Česká unie neslyšících o.s., oblastní organizace Brno – otázka č.17

18. Vyhledáváte situace, ve kterých máte možnost využít český znakový jazyk?

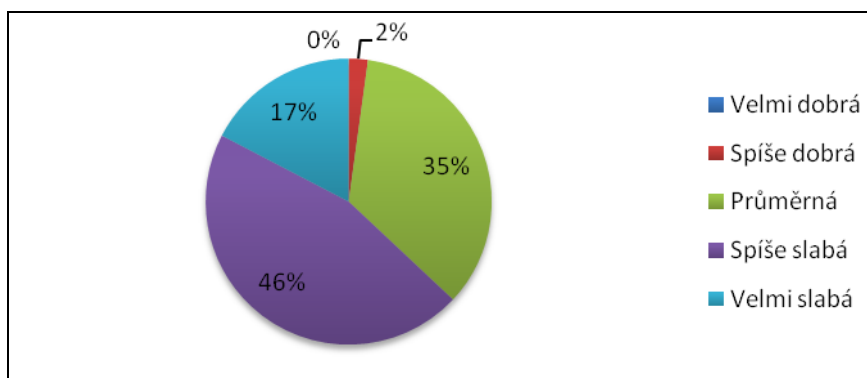
Graf 55: Česká unie neslyšících o.s., oblastní organizace Brno – otázka č.18

Celkem dvacet šest osob ze čtyřiceti šesti dotazovaných opovědělo, že nevyhledává situace, ve kterých by mohly využít český znakový jazyk. Patnáct respondentů dále nespécifikovalo důvod, proč nevyhledávají tyto situace. Šest jich uvedlo jako bariéru nedostatek času. Dva respondenti uvedli nedostatečné znalosti v oblasti českého znakového jazyka. Zbylí tři respondenti uvedli, že není mnoho možností komunikovat českým znakovým jazykem.

19. Co pociťujete při setkání s neslyšící osobou?

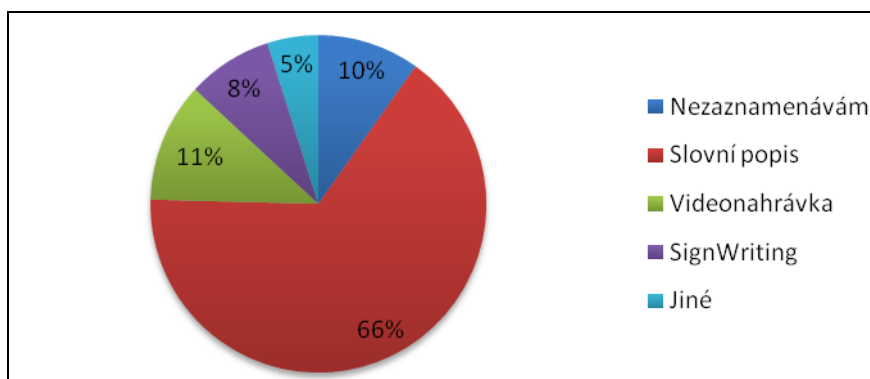
Dvanáct respondentů ze čtyřiceti šesti blíže nespécifikovalo, jaké mají pocity při setkání s neslyšícím. Třináct respondentů popisuje negativní pocity, jako je strach, nervozita, ostych, nedostatečná slovní zásoba ke komunikaci apod. Sedm respondentů nepociťuje při setkání s neslyšícím nic zvláštního. Čtyři uvedli, že pociťují možnost pomoci neslyšícím. U zbylých respondentů se objevovaly odpovědi jako respekt z neslyšících, trpělivost, porozumění, možnost nahlédnout do světa jiného jazyka.

20. Jak byste ohodnotil/a svou úroveň komunikačních dovedností v českém znakovém jazyce?

Graf 56: Česká unie neslyšících o.s., oblastní organizace Brno – otázka č.20

21. Jak si zaznamenáváte znakovou zásobu? (zakroužkujte minimálně 1 odpověď)

Graf 57: Česká unie neslyšících o.s., oblastní organizace Brno – otázka č.21

Do položky jiné lze zařadit odpovědi, kdy respondenti využívají svůj vlastní styl zápisu znakového jazyka. Jedná se např. o vlastní náčrtky, obrázky, zkratky apod.

22. V jaké oblasti a co konkrétně Vám dělá největší obtíže při osvojování si českého znakového jazyka?

Otázka číslo dvacet dva je otevřená. Respondenti měli k dispozici základní oblasti, ve kterých by mohli mít obtíže. Respondenti měli konkrétně vypsát daný problém. Přesto celkem osmnáct pouze zadrželo oblasti, ve kterých mají obtíže, ale blíže je nespecifikovali. Nejvíce zmíněnou oblastí je znaková zásoba, kterou označilo celkem dvacet osm respondentů. Nejčastějším problémem je rychlé zapomínání znaků a záměna znaků podobných. Devatenáct respondentů vidí obtíže také v pravolevé orientaci. Nejčastěji si pletou směr pohybu a pozice pravé a levé ruky. S tím souvisí i oblast motoriky, kterou vybralo celkem sedmnáct respondentů. Zde popisovali špatné provedení obtížných znaků. Patnáct respondentů zaznačilo oblast využití českého znakového jazyka v praxi. Ve většině případů mají strach navázat kontakt s neznámou osobou, která je navíc neslyšící. Jiní uvádějí naopak málo možností využívat český znakový jazyk v praxi. Jedenáct respondentů vidí obtíže také v zapojení mimiky, která je součástí českého znakového jazyka. V počtu šesti a sedmi respondentů byla označena také oblast gramatiky a oblast orálních a mluvních komponentů. Pouze jeden zvolil oblast jiné, kde zaznačil, že mu dělá problém vše.

Příloha č. 5: Celé znění rozhovorů se studenty oboru Speciální pedagogika Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity

Student AB (bakalářské studium)

1) Jaký je Váš studijní obor a který ročník v současné době studujete?

Speciální pedagogika (specializace logopedie – surdopedie), třetí ročník bakalářského studia.

2) Preferujete v rámci své specializace logopedii nebo surdopedii? Napište, prosím, důvod Vaší preference.

Surdopedii – práce s neslyšícími lidmi se mi líbí více. Navíc jsem si oblíbila znakový jazyk.

3) Jak byste zhodnotil/a své dosavadní znalosti českého znakového jazyka?

Určitě bych byla schopná se s neslyšícím dorozumět na základní témata, ale určitě bych si musela dopomáhat prstovou abecedou.

4) Jak jste spokojen/a s výukou českého znakového jazyka na Masarykově univerzitě v rámci svého oboru?

S výukou znakového jazyka jsem se na Masarykově univerzitě setkala až tento semestr (tedy ve třetím ročníku studia) a myslím si, že tyto znalosti nejsou dostačující. Bez absolvování placených kurzů bych nebyla schopna se vůbec dorozumět. Je mi ovšem jasné, že na lepší a delší kurzy nejsou finance.

5) Navštěvoval/a jste volitelný seminář „Komunikace osob se sluchovým postižením“? Pokud ano, jak hodnotíte náplň semináře a organizační zabezpečení? Pokud ne, z jakého důvodu jste předmět nenavštěvoval/a?

Předmět jsem navštěvovala a myslím, že mi dal hodně z úplných základů. Jako pozitivní hodnotím výuku s neslyšícím lektorem. Byla jsem ovšem zklamaná, že předmět neměl pokračování a musela jsem si zbytek prvního modulu doplatit v organizaci.

6) Očekával/a se od Vás aktivní znalost českého znakového jazyka na surdopedických praxích? Jak probíhala komunikace s dětmi se sluchovým postižením? Jak jste se na praxích cítil/a? Co pro Vás bylo nejtěžší?

Ačkoliv jsem měla snahu, zatím jsem se ve své praxi nedostala do přímé komunikace s dítětem se sluchovým postižením, u kterého bych musela použít znakový jazyk.

7) *Navštěvujete nebo navštěvoval/a jste kurzy českého znakového jazyka v nějaké instituci? Pokud ano, o jakou instituci se jednalo a jak jste byl/a s výukou spokojen/a?*

Po absolvování volitelného semináře na Masarykově univerzitě jsem pokračovala v prvním modulu v organizaci Trojrozměr. Po ukončení prvního modulu jsem dál nepokračovala z důvodu času i ceny kurzů. Tento semestr jsem se zapsala na kurzy v Unii neslyšících Brno. Pokud bych měla srovnat oba kurzy, rozhodně u mě vítězí Trojrozměr, kde se učí gramatika, v hodinách spolu jednotliví účastníci kurzů nesmějí nahlas komunikovat a lektor ukazuje více způsobů ukázání některého znaku (pokud jeden člověk zná znak, který se používá v Čechách, lektor to vysvětlí, ukáže jak znak český, tak moravský). V Unii neslyšících Brno se vyučuje napůl znakový jazyk a napůl znakovaná čeština, gramatika se za celý semestr neprobírala, lektor ne vždy opravoval nesprávně ukázaný znak. U znaků, co jsem znala z Trojrozměru, často tvrdil, že neexistují a pokud ano, tak že jsou české a ne moravské a důsledně trval na tom, abych používala jeho znaky. Také spolu jednotliví účastníci kurzu nahlas mluvili, často se překřikovali, případně nedávali pozor, protože se na daný problém nezeptali lektora, ale řešili jej se svým sousedem. Celkově nejsem s kurzy v Unii neslyšících Brno spokojena, ale chápu, že každému se líbí jiný způsob výuky a respektuji to.

8) *Setkáváte se s neslyšícími ve svém volném čase? Vyhledáváte situace, kdy můžete využít své znalosti českého znakového jazyka?*

S neslyšícími se setkávám především ve škole, kde se ale vždy snažím s nimi komunikovat pomocí znakového jazyka. Ve svém okolí bohužel žádné neslyšící neznám a nemám tak možnost se s nimi setkávat.

9) *Dostal/a jste se někdy do situace, kdy bylo nutné využít znalosti českého znakového jazyka? Jak situace probíhala?*

Myslím, že do takových situací se dostávám pouze v kurzech, kde se snažím používat znaky, případně prstovou abecedu, když si nevím rady.

10) *Co pociťujete při komunikaci s neslyšící osobou?*

Zatím většinou malou bezmoc a paniku, když neslyšící znakuje rychle a já nejsem schopna se orientovat třeba i dvě věty za sebou. To je ovšem způsobeno pouze nedostatečnou slovní zásobou. Také pociťuji radost, protože komunikace s neslyšícími je velmi příjemná.

11) Co je pro Vás nejtěžší při osvojování si českého znakového jazyka?

To, že neexistují slovníky s moravskými znaky, a když člověk jeden znak zapomene, nemá si ho jak připomenout.

12) Co je pro vás nejlehčí při osvojování si českého znakového jazyka?

Nevím, osvojování mi pravděpodobně ulehčuje radost, kterou při používání českého znakového jazyka zažívám.

13) Myslíte si, že znalost českého znakového jazyka Vám pomůže uplatnit se na trhu práce v oboru surdopedie? Považujete znalost českého znakového jazyka za důležitou? Proč?

Znalost českého znakového jazyka považuji určitě za důležitou, bez této znalosti si myslím, že nelze pracovat v oboru surdopedie, protože je velmi důležité se umět dorozumět s klientem. Ohledně uplatnění na trhu práce nedokážu posoudit, obávám se, že v tomto oboru je těžké najít práci i se znalostí českého znakového jazyka. Zatím nevím, jaké jsou v současné době v tomto oboru možnosti.

14) Jak byste si představoval/a ideální přípravu studenta oboru surdopedie na vysoké škole? Přivítal/a byste státní závěrečnou zkoušku z českého znakového jazyka?

Myslím, že státnice z českého znakového jazyka by byly velkým přínosem (ovšem dala bych je jako volitelné). Ideální by byla výuka českého znakového jazyka od druhého ročníku studia, tedy od doby, kdy si student speciální pedagogiky volí specializaci. Podle mého názoru by byly nejlepší alespoň dvě hodiny týdně každý semestr, případně další volitelné předměty týkající se českého znakového jazyka.

Student BB (bakalářské studium)

1) Jaký je Váš studijní obor a který ročník v současné době studujete?

Můj studijní obor je speciální pedagogika se specializací logopedie-surdopedie. Jsem ve třetím ročníku bakalářského studia.

2) Preferujete v rámci své specializace logopedii nebo surdopedii? Napište, prosím, důvod Vaší preference.

Nepreferuji ani jedno, v budoucnu bych se chtěla věnovat logopedii v mateřské nebo základní škole a zároveň tlumočení do českého znakového jazyka.

3) Jak byste zhodnotil/a své dosavadní znalosti českého znakového jazyka?

Mám zdárně ukončené tři moduly v organizaci Trojrozměr. Na plnohodnotnou konverzaci zatím mé znalosti ještě zcela nestačí, ale jsem schopná se domluvit s lektory,

kterí ale zároveň přizpůsobují svůj projev našim znalostem. S dalšími neslyšícími zatím nevím, bohužel se s nimi moc nestýkám.

4) Jak jste spokojen/a s výukou českého znakového jazyka na Masarykově univerzitě v rámci svého oboru?

Myslím si, že je škoda, že na univerzitě nevyučují znakový jazyk lidé, kteří mají hotový lektorský kurz. Je sice dobré, že jsme za jeden semestr ve škole probrali asi tolik znaků, co jsme zvládli v Trojrozměru za dva a půl modulu a mě těch pro mě několik málo neznámých znaků obohatilo, ale spolužačky, které kupříkladu znakový jazyk nikdy neviděly, byly z tohoto školního kurzu dost v šoku. Znaky jsme prakticky nezkoušely ve větách, tudíž se ani moc nedbalo na gramatiku a znakový sled. Myslím si, že v tomto ohledu „míň znamená víc“. Také si myslím, že mít první povinnou výuku českého znakového jazyka až v pátém semestru, je vcelku pozdě, vzhledem k tomu, že po absolvování bakalářského studia bychom měli být schopni pracovat ve školách pro sluchově postižené. Ale toto se naštěstí již změnilo a povinná výuka je již ve třetím semestru, což beru jako pozitivum.

5) Navštěvoval/a jste volitelný seminář „Komunikace osob se sluchovým postižením“? Pokud ano, jak hodnotíte náplň semináře a organizační zabezpečení? Pokud ne, z jakého důvodu jste předmět nenavštěvoval/a?

Ano, navštěvovala, již v druhém semestru, v době, kdy ho ještě vyučovali lektori z Trojrozměru. Byla jsem s ním naprosto spokojená. Naučili jsme se základy a neustálým opakováním jsme si i znaky celkem zafixovali. Vřele bych ho všem doporučila.

6) Očekával/a se od Vás aktivní znalost českého znakového jazyka na surdopedických praxích? Jak probíhala komunikace s dětmi se sluchovým postižením? Jak jste se na praxích cítil/a? Co pro Vás bylo nejtěžší?

Učitelé, u kterých jsem osobně byla na praxi, ode mě znalost znakového jazyka nevyžadovali. Ale děti byly ochotné komunikovat, rády by si se mnou povídaly, ale bohužel jsme si jen málokdy rozuměli. Děti byly velmi ochotné a vše se mi snažily vysvětlit a také jsem se díky nim naučila nové znaky.

7) *Navštěvujete nebo navštěvoval/a jste kurzy českého znakového jazyka v nějaké instituci? Pokud ano, o jakou instituci se jednalo a jak jste byl/a s výukou spokojen/a?*

Ano, navštěvuji kurzy v Trojrozměru. S výukou jsem nadměru spokojená, znaky se opakují v různých větách, takže si člověk osvojí nejen znaky, ale také gramatiku.

8) *Setkáváte se s neslyšícími ve svém volném čase? Vyhledáváte situace, kdy můžete využít své znalosti českého znakového jazyka?*

S neslyšícími se setkávám jen velmi málo. Ale doufám, že se tato situace brzy změní. Situace, kde bych využila své znalosti českého znakového jazyka, se snažím vyhledávat, ale ne vždy se mi to povede.

9) *Dostal/a jste se někdy do situace, kdy bylo nutné využít znalosti českého znakového jazyka? Jak situace probíhala?*

Nutné to zcela nebylo, ale využila jsem možnosti komunikovat znakovým jazykem. Na nádraží jsem viděla dva muže, kteří mezi sebou znakovali a vypadali vcelku zmateně, tak jsem jim nabídla pomoc, radu. Dohodli jsme se, že nám jedou vlaky ze stejného nástupiště, tak jsme se bavili, než mi přijel vlak.

10) *Co pociťujete při komunikaci s neslyšící osobou?*

Pokud se jedná o neznámou osobu, tak ze začátku komunikace určitě strach a nervozitu. Strach z toho, jestli se budu umět správně vyjádřit, jestli mě neslyšící pochopí a také jestli ho pochopím já. Pokud se komunikace vyvíjí dobře, tak radost z toho, že jsem udělala nějaký pokrok a jsem schopná se domluvit.

11) *Co je pro Vás nejtěžší při osvojování si českého znakového jazyka?*

Správná mimika a pochopení významu specifických znaků.

12) *Co je pro vás nejlehčí při osvojování si českého znakového jazyka?*

Osvojování znaků, které lze snadno odvodit.

13) *Myslíte si, že znalost českého znakového jazyka Vám pomůže uplatnit se na trhu práce v oboru surdopedie? Považujete znalost českého znakového jazyka za důležitou? Proč?*

Doufám v to. Znalost českého znakového jazyka je určitě důležitá pro osoby, které chtějí být nějakým způsobem v kontaktu s osobami se sluchovým postižením. Obzvláště učitelé či asistentské profese. Pro ostatní asi tak úplně důležitá není. Ale pokud člověk ovládá znakový jazyk, je to pro něj jistě pozitivum. Už jen pro osobní dobrý pocit, že se

může domluvit i s lidmi se sluchovým postižením. Myslím si, že znát a ovládat znakový jazyk je stejné jako znát a ovládat jiný cizí jazyk. Dodá to člověku rozhled a dovolí mu poznat mimo jiné i další lidi a jinou kulturu.

14) Jak byste si představoval/a ideální přípravu studenta oboru surdopedie na vysoké škole? Přivítal/a byste státní závěrečnou zkoušku z českého znakového jazyka?

Výuka znakového jazyka by měla být už od druhého semestru. Tam by se mohly vyučovat jen základy, třeba v rámci výuky surdopedie. Jinak samostatný předmět již ve třetím semestru, kdy si studenti vyberou své zaměření. Tento předmět by měli vyučovat lidé, kteří absolvovali lektorský kurz. Chápu ale, že realita není tak jednoduchá jak se zdá. Státnice z českého znakového jazyka bych přivítala, ale asi až v případě, že by byla častější a kvalitnější výuka českého znakového jazyka, kde nebudou naše znalosti „šité horkou jehlou“.

Student CB (bakalářské studium)

1) Jaký je Váš studijní obor a který ročník v současné době studujete?

Můj studijní obor je speciální pedagogika a jsem ve třetím ročníku bakalářského studia.

2) Preferujete v rámci své specializace logopedii nebo surdopedii? Napište, prosím, důvod Vaší preference.

Preferuji logopedii. V tomto oboru se mohu věnovat lidem s různými typy postižení. Logopedie má širší oblast uplatnění.

3) Jak byste zhodnotil/a své dosavadní znalosti českého znakového jazyka?

Mé znalosti jsou základní a k běžné komunikaci nedostačující.

4) Jak jste spokojen/a s výukou českého znakového jazyka na Masarykově univerzitě v rámci svého oboru?

Velmi nespokojena. Znalosti, které mám ze studia svého oboru, dle mého názoru nestačí k výkonu práce s lidmi se sluchovým postižením.

5) Navštěvoval/a jste volitelný seminář „Komunikace osob se sluchovým postižením“? Pokud ano, jak hodnotíte náplň semináře a organizační zabezpečení? Pokud ne, z jakého důvodu jste předmět nenavštěvoval/a?

Navštěvovala jsem volitelný seminář v prvním ročníku. Velmi se mi líbilo vedení neslyšícím lektorem z Trojrozměru. Uvítala bych navazující předmět.

6) *Očekával/a se od Vás aktivní znalost českého znakového jazyka na surdopedických praxích? Jak probíhala komunikace s dětmi se sluchovým postižením? Jak jste se na praxích cítil/a? Co pro Vás bylo nejtěžší?*

Na praxi v Základní škole pro sluchově postižené v Brně v osmém a devátém ročníku po mně znalost znakového jazyka nikdo nechtěl. Všichni žáci kromě jednoho komunikovali orálně. Na praxi ve Spolku sluchově postižených v Břeclavi mi znakový jazyk velmi chyběl. Na akcích mi mé znalosti nestačily. Cítila jsem se hodně ztracená a zmatená. Dokonce i sociální pracovnice se divily, proč nás posílají na praxe bez dostatečných znalostí znakového jazyka. Klienti se však snažili se mnou domluvit. Většina používala kombinaci mluvené řeči a znakového jazyka. Já jsem se i přesto cítila velmi špatně, že s nimi nemohu komunikovat dostatečně.

7) *Navštěvujete nebo navštěvoval/a jste kurzy českého znakového jazyka v nějaké instituci? Pokud ano, o jakou instituci se jednalo a jak jste byl/a s výukou spokojen/a?*

Měla jsem možnost navštěvovat jen kurzy v rámci univerzity, protože mi finanční možnosti neumožnily navštěvovat jiné kurzy.

8) *Setkáváte se s neslyšícími ve svém volném čase? Vyhledáváte situace, kdy můžete využít své znalosti českého znakového jazyka?*

Nesetkávám se s neslyšícími a nevyhledávám tyto situace.

9) *Dostal/a jste se někdy do situace, kdy bylo nutné využít znalosti českého znakového jazyka? Jak situace probíhala?*

Kromě praxí, či komunikace s vyučujícími či spolužáky jsem se do podobné situace nikdy nedostala.

10) *Co pociťujete při komunikaci s neslyšící osobou?*

Pociťuji stres.

11) *Co je pro Vás nejtěžší při osvojování si českého znakového jazyka?*

Velmi těžké je zapamatovat si všechny znaky, správnou polohu rukou při jejich realizaci, mimiku a především zapamatovat si všechny znaky pro jeden výraz.

12) *Co je pro vás nejlehčí při osvojování si českého znakového jazyka?*

Český znakový jazyk je složitý.

13) Myslíte si, že znalost českého znakového jazyka Vám pomůže uplatnit se na trhu práce v oboru surdopedie? Považujete znalost českého znakového jazyka za důležitou? Proč?

Určitě je znalost znakového jazyka důležitá pro uplatnění na trhu práce. Protože díky němu můžeme pracovat s větší a variabilnější skupinou lidí. Můžeme lépe pochopit potřeby neslyšících a lépe jim pomoci.

14) Jak byste si představoval/a ideální přípravu studenta oboru surdopedie na vysoké škole? Přivítal/a byste státní závěrečnou zkoušku z českého znakového jazyka?

Očekávala bych, že každý semestr budeme mít povinnou výuku znakového jazyka a budeme pravidelně dělat zkoušky. Očekávala bych, že nás budou vyučovat osoby, pro které je znakový jazyk jazykem mateřským, a které znakový jazyk užívají ve svém životě. Státnice by byly určitě vhodné.

Student AM (navazující magisterské studium)

1) Jaký je Váš studijní obor a který ročník v současné době studujete?

Můj obor je speciální pedagogika a jsem ve druhém ročníku navazujícího magisterského studia.

2) Preferujete v rámci své specializace logopedii nebo surdopedii? Napište, prosím, důvod Vaší preference.

Z počátku jsem preferovala logopedii, ale postupem času mě surdopedie zajímala více. Asi z toho důvodu, že jsem o její problematice měla velmi málo informací a zároveň mě svět lidí se sluchovým postižením přišel velmi zajímavý a chtěla jsem o něm vědět více. Na druhou stranu je horší pohybovat se v „surdopedickém“ prostředí než v „logopedickém“. Respektive osob, které potřebují logopedickou péči, je více a je snazší mezi ně proniknout. Nicméně surdopedické praxe mi přišly mnohem zajímavější a když bude ta možnost, ráda bych se v tomto prostředí pohybovala v rámci své profese.

3) Jak byste zhodnotil/a své dosavadní znalosti českého znakového jazyka?

Pokud neslyšící zpomalí znakování, jsem schopna pobavit se na témata, ke kterým mám alespoň nějakou slovní zásobu. Lépe znakovému jazyku rozumím, než se v něm vyjadřuji. Nemyslím si, že jsem začátečník, spíše trochu pokročilá, ale k plynulému používání znakového jazyka mám ještě hodně daleko.

4) *Jak jste spokojen/a s výukou českého znakového jazyka na Masarykově univerzitě v rámci svého oboru?*

Jsem ráda, že je možné osvojit si základy znakového jazyka. Kdybych byla ale úplně spokojená, nenavštěvovala bych kurz znakového jazyka mimo univerzitu. Výuku na univerzitě bych uvítala hlavně z finančních důvodů. Ale nevím, jestli by se v rámci jednoho semestru dalo počítat s takovou hodinovou dotací, která je nabízena za stejné období v kurzech. Kdyby ano, bylo by to výborné a byla bych třeba ochotna finančně se na výuce podílet, protože by to bylo pravděpodobně pořád méně, než je cena kurzu.

5) *Navštěvoval/a jste volitelný seminář „Komunikace osob se sluchovým postižením“? Pokud ano, jak hodnotíte náplň semináře a organizační zabezpečení? Pokud ne, z jakého důvodu jste předmět nenavštěvoval/a?*

Nenavštěvovala. Po povinném semináři jsem začala chodit do kurzu v Trojrozměru, a proto jsem neměla potřebu navštěvovat volitelný seminář.

6) *Očekával/a se od Vás aktivní znalost českého znakového jazyka na surdopedických praxích? Jak probíhala komunikace s dětmi se sluchovým postižením? Jak jste se na praxích cítil/a? Co pro Vás bylo nejtěžší?*

Učitelé se mě ptali, jestli znakový jazyk ovládám a většinou byli spíš překvapeni, že se ho učím a nějakou konverzaci zvládnu. Z toho usuzuji, že většinou nepočítají s tím, že praktikanti znakový jazyk budou umět. Samozřejmě pro mě bylo celkem těžké dětem rozumět, protože přirozeně znakují velmi rychle. Ale většinou jsem je poprosila, aby informaci zopakovaly a pak to bylo lepší. Když samy viděly, že nerozumím, snažily se podat informaci jinak. Měla jsem možnost vést hodinu a tam jsem se často dostala do úzkých. Když mi děti nerozuměly, protože jsem neměla dostatečnou znakovou zásobu, musela mi paní učitelka pomoci.

7) *Navštěvujete nebo navštěvoval/a jste kurzy českého znakového jazyka v nějaké instituci? Pokud ano, o jakou instituci se jednalo a jak jste byl/a s výukou spokojen/a?*

Navštěvuji kurzy v brněnském Trojrozměru. S největší pravděpodobností budu ještě jeden semestr pokračovat, než ukončím studium na vysoké škole. S výukou jsem spokojena, ale nemám možnost srovnání s výukou v jiných institucích. Byla bych ráda, kdyby nám byly poskytnuty nějaké učební materiály.

8) *Setkáváte se s neslyšícími ve svém volném čase? Vyhledáváte situace, kdy můžete využít své znalosti českého znakového jazyka?*

Jen v rámci kurzů a nějakých akcí pořádaných Trojrozměrem. Vyhledávám situace, kde bych se mohla s neslyšícími setkat např. divadelní představení, tlumočení hudby, návštěva Tiché kavárny, ale do komunikace se moc nepouštím. Jen v Tiché kavárně jsem s obsluhou znakovala pár vět.

9) *Dostal/a jste se někdy do situace, kdy bylo nutné využít znalosti českého znakového jazyka? Jak situace probíhala?*

Vyloženě nutné ne. Snad jen při rozhovorech s žáky v rámci výzkumu k diplomové práci. V rámci výzkumu jsem pokládala otázky buď individuálně, nebo celé třídě a žáci mi odpovídali. Někdy jsem potřebovala pomoc paní učitelky.

10) *Co pociťujete při komunikaci s neslyšící osobou?*

Většinou jsem se s neslyšícími setkala, když byli ve větší skupině. Ať už na akcích, nebo ve školách. Nikdy jsem s nimi nekomunikovala dlouho. Většinou pociťuji, že se znalostí znakového jazyka na tom nejsem zrovna nejlépe. Jinak mívám takové smíšené pocity, že na jednu stranu jsou úplně normální (až na užívání znakového jazyka) a jakoby bez problémů, ale zároveň při pozorování jejich chování mě vždycky napadne, jak jsou zároveň jiní od nás slyšících. Taky se stává, že občas nerozumím jejich humoru.

11) *Co je pro Vás nejtěžší při osvojování si českého znakového jazyka?*

Mimika. A celkově takové ty výraznější, jakoby skoro až herecké projevy.

12) *Co je pro vás nejlehčí při osvojování si českého znakového jazyka?*

Znaková zásoba.

13) *Myslíte si, že znalost českého znakového jazyka Vám pomůže uplatnit se na trhu práce v oboru surdopedie? Považujete znalost českého znakového jazyka za důležitou? Proč?*

Byla bych ráda, kdyby tomu tak bylo a kdyby znalost znakového jazyka uvedená v životopise, byla pro mě plusem. Myslím si, že ten kdo pracuje s lidmi se sluchovým postižením, by měl alespoň trochu znakový jazyk znát a umět pomocí něho alespoň minimálně komunikovat. Já osobně, kdybych třeba pracovala s dětmi se sluchovým postižením, bych chtěla znakový jazyk umět kvůli tomu, abych jim dala najevo, že mě zajímají. A kvůli tomu, že bych se jim přece jen mohla díky znakovému jazyku víc

přiblížit než bez něj. Snad bych díky tomu od nich získala větší důvěru. Přes jejich jazyk bych chtěla také poukazovat na důležitost znalosti českého jazyka, protože si myslím, že je důležité, aby jej co nejlépe ovládaly alespoň písemnou formou. S ohledem na to, že je to jazyk majoritní společnosti. Možná je to trochu utopická myšlenka, ale třeba by to tak aspoň u některých mohlo fungovat, i když to ovlivňují další faktory.

14) Jak byste si představoval/a ideální přípravu studenta oboru surdopedie na vysoké škole? Přivítal/a byste státní závěrečnou zkoušku z českého znakového jazyka?

Já bych státnice z českého znakového jazyka uvítala. Ale myslím si, že takových by nás byla menšina, protože většina studentů má hlavní zaměření na logopedii a surdopedii studují proto, že je to povinná kombinace.

Student BM (navazující magisterské studium)

1) Jaký je Váš studijní obor a který ročník v současné době studujete?

Studuji speciální pedagogiku se specializací logopedie-surdopedie. Jsem ve druhém ročníku navazujícího magisterského studia.

2) Preferujete v rámci své specializace logopedii nebo surdopedii? Napište, prosím, důvod Vaší preference.

Preferuji spíše surdopedii z důvodu více zkušeností a praxe.

3) Jak byste zhodnotil/a své dosavadní znalosti českého znakového jazyka?

Mé znalosti jsou základní. Relativně se domluvím s trochou pomoci a pochopení, případně za pomoci dalších komunikačních systémů nebo tzv. rukama nohama.

4) Jak jste spokojen/a s výukou českého znakového jazyka na Masarykově univerzitě v rámci svého oboru?

Myslím, že by pro studenty speciální pedagogiky, alespoň té jednooborové, měl být vyučován předmět znakový jazyk po celou dobu studia.

5) Navštěvoval/a jste volitelný seminář „Komunikace osob se sluchovým postižením“? Pokud ano, jak hodnotíte náplň semináře a organizační zabezpečení? Pokud ne, z jakého důvodu jste předmět nenavštěvoval/a?

Volitelný seminář jsem nenavštěvovala, protože jsem tou dobou navštěvovala kurz znakového jazyka a přišlo mi, že nic nového se na semináři nenaučím.

6) *Očekával/a se od Vás aktivní znalost českého znakového jazyka na surdopedických praxích? Jak probíhala komunikace s dětmi se sluchovým postižením? Jak jste se na praxích cítil/a? Co pro Vás bylo nejtěžší?*

Ano, očekávala. Na bakalářském studiu byl díky tomu problém sehnat surdopedickou praxi. Na praxi byl vždy potřeba někdo, kdo pomáhal s tlumočením. Komunikace na praxi probíhá většinou pomocí základů znakového jazyka, případně třetí osoby, která překládá. Např. dětí, které relativně slyší a rozumí nebo učitelky apod. V bakalářském studiu jsem se na praxích cítila docela bezmocně, ale většinou stačilo pár hodin se s dětmi sžít a najít si nějaký komunikační systém či nějakou pomoc. Nejtěžší byly začátky komunikace a pak komunikace, kdy nebyl po ruce někdo třetí.

7) *Navštěvujete nebo navštěvoval/a jste kurzy českého znakového jazyka v nějaké instituci? Pokud ano, o jakou instituci se jednalo a jak jste byl/a s výukou spokojen/a?*

Ano, navštěvovala jsem kurz znakového jazyka v Unii Neslyšících Brno. Absolvovala jsem zde celkem dva roky. Výuka byla zábavná a byla jsem spokojena.

8) *Setkáváte se s neslyšícími ve svém volném čase? Vyhledáváte situace, kdy můžete využít své znalosti českého znakového jazyka?*

Ano, setkávám, ale spíše s dětmi, jelikož preferuji práci s touto věkovou skupinou. Nejlépe s těmi nejmenšími, případně dětmi prvního stupně. Nejsem si jistá jen ranou péčí.

9) *Dostal/a jste se někdy do situace, kdy bylo nutné využít znalosti českého znakového jazyka? Jak situace probíhala?*

Ano, snažila jsem se odpovědět na dotazy pomocí základů, které ze znakového jazyka mám. Většinou byli jedinci se sluchovým postižením zpočátku trochu překvapeni, ale potom se mi snažili trochu pomoci a nakonec jsme se docela domluvili.

10) *Co pociťujete při komunikaci s neslyšící osobou?*

Obavu, stres, nejistotu a chuť se dál vzdělávat, aby to příště bylo zase lepší.

11) *Co je pro Vás nejtěžší při osvojování si českého znakového jazyka?*

Nejtěžší je pro mě gramatická stavba.

12) *Co je pro vás nejlehčí při osvojování si českého znakového jazyka?*

Nejlehčí jsou pro mě často používané znaky.

13) Myslíte si, že znalost českého znakového jazyka Vám pomůže uplatnit se na trhu práce v oboru surdopedie? Považujete znalost českého znakového jazyka za důležitou? Proč?

Ano, myslím si, že pro uplatnění v surdopedii je znalost znakového jazyka nezbytná, protože bez znalosti znakového jazyka není možné vzdělávat jedince se sluchovým postižením. Tito jedinci potřebují znakový jazyk alespoň jako podporu pro lepší porozumění. Pro jakoukoliv práci v oboru surdopedie je důležité ovládat komunikační systémy neslyšících či osob se sluchovým postižením.

14) Jak byste si představoval/a ideální přípravu studenta oboru surdopedie na vysoké škole? Přivítal/a byste státní závěrečnou zkoušku z českého znakového jazyka?

Každý semestr by měl být na vysoké škole akreditován předmět znakový jazyk, který by byl povinný pro studenty surdopedie po celou dobu studia. Zařadila bych také více praxe a prostor ve výuce pro komunikační systémy jedinců se sluchovým postižením a jedinců s hluchoslepotou. Státnice ze znakového jazyka bych uvítala, pokud by byla zajištěna výuka znakového jazyka po celou dobu studia oboru surdopedie. Dala bych ji jako volitelný předmět, stejně jako je to u specifických poruch učení. Podmínkou by mohla být praxe na akcích pro sluchově postižené apod.

Student CM (navazující magisterské studium)

1) Jaký je Váš studijní obor a který ročník v současné době studujete?

Studuji speciální pedagogiku a jsem ve druhém ročníku navazujícího magisterského studia.

2) Preferujete v rámci své specializace logopedii nebo surdopedii? Napište, prosím, důvod Vaší preference.

Preferuji spíše logopedii a to z toho důvodu, že po vystudování je zde větší možnost uplatnění a nalezení zaměstnání. Pokud bych měla možnost jít pracovat do resortu školství, tak bych raději volila základní školu pro sluchově postižené, protože je to podle mě zajímavá práce, ve které se může člověk hodně realizovat.

3) Jak byste zhodnotil/a své dosavadní znalosti českého znakového jazyka?

Asi jako mírně pokročilé. Mám ukončený pátý modul v organizaci Trojrozměr. S neslyšícími se dokážu domluvit a bavit se o běžných věcech. Občas mi ale dělá problém porozumění, pokud komunikuji s neslyšícím, kterého neznám. Pro běžnou potřebu ale znalost stačí.

4) *Jak jste spokojen/a s výukou českého znakového jazyka na Masarykově univerzitě v rámci svého oboru?*

Výuce českého znakového jazyka nebyla v rámci mého oboru věnována příliš velká pozornost. Důvody přesně neznám. Pravděpodobně jsou ale personálního a finančního charakteru. Absolvovala jsem jeden semestr povinného předmětu Komunikace osob se sluchovým postižením, kde jsme se dozvěděli úplně základy znakového jazyka. Určitě se nedá mluvit o tom, že bychom si zde osvojili gramatiku znakového jazyka, spíše jen některé znaky. Myslím si, že tento předmět měl spíš sloužit k tomu, aby motivoval studenty pro další výuku znakového jazyka v rámci kurzů pořádaných různými organizacemi.

5) *Navštěvoval/a jste volitelný seminář „Komunikace osob se sluchovým postižením“? Pokud ano, jak hodnotíte náplň semináře a organizační zabezpečení? Pokud ne, z jakého důvodu jste předmět nenavštěvoval/a?*

Ano, navštěvovala. V podstatě byl téměř totožný s prvním modulem absolvovaným v Trojrozměru, jen vzhledem k počtu hodin byl kratší. Takže tento seminář hodnotím velmi pozitivně.

6) *Očekával/a se od Vás aktivní znalost českého znakového jazyka na surdopedických praxích? Jak probíhala komunikace s dětmi se sluchovým postižením? Jak jste se na praxích cítil/a? Co pro Vás bylo nejtěžší?*

Někde se znalost znakového jazyka očekávala, někde ne. Očekávala se v Mateřské škole pro sluchově postižené v Olomouci, kde asi čtyři děti komunikovaly pouze znakovým jazykem. Tam jsem byla v době, kdy jsem ještě kurzy nenavštěvovala, takže jsem měla docela problém se s dětmi domluvit. Ony se ale snažily samy se mnou nějak komunikovat.

7) *Navštěvujete nebo navštěvoval/a jste kurzy českého znakového jazyka v nějaké instituci? Pokud ano, o jakou instituci se jednalo a jak jste byl/a s výukou spokojen/a?*

Ano, navštěvuji kurzy znakového jazyka v organizaci Trojrozměr. S výukou jsem velmi spokojená.

8) *Setkáváte se s neslyšícími ve svém volném čase? Vyhledáváte situace, kdy můžete využít své znalosti českého znakového jazyka?*

Ano, snažím se s nimi setkávat. Většinou vyhledávám různé akce (plesy, soutěže, akce pořádané Trojrozměrem, divadelní představení...). V tomto ohledu nám dost pomáhá Trojrozměr, který se snaží pro svoje studenty pořádat akce, na kterých se můžeme setkat i s ostatními neslyšícími. Bohužel momentálně nemám dostatek času a hodně akcí musím proto vynechat.

9) *Dostal/a jste se někdy do situace, kdy bylo nutné využít znalosti českého znakového jazyka? Jak situace probíhala?*

Ne, bohužel do této situace (mimo praxe) jsme se nedostala. Ale ráda bych. Alespoň bych své znalosti mohla nějak využít.

10) *Co pociťujete při komunikaci s neslyšící osobou?*

Zpočátku stud, obavy, že nebudu rozumět nebo něco špatně zaznakuji. Ale po nějaké době se uklidním a jde to už lépe.

11) *Co je pro Vás nejtěžší při osvojování si českého znakového jazyka?*

Zapamatování si znaků nebo schopnost znak popsat, když si na něj nemůžu vzpomenout. Náročné jsou taky specifické znaky.

12) *Co je pro vás nejlehčí při osvojování si českého znakového jazyka?*

Nic není vyloženě lehké. Při znakování musím myslet na hodně věcí současně (gramatika, provedení znaku, mimika, prostor,...), a když mám myslet na to, abych všechny tyto věci dělala správně, tak je to dost náročné. I když třeba samotná mimika (např. vyjádření smutku) mi problém nedělá, tak při vlastním znakování je docela těžké na ni ještě myslet.

13) *Myslíte si, že znalost českého znakového jazyka Vám pomůže uplatnit se na trhu práce v oboru surdopedie? Považujete znalost českého znakového jazyka za důležitou? Proč?*

Nemyslím si, že mi vyloženě pomůže, že bych měla díky ní nějakou výhodu. Myslím si totiž, že dnes už je to povinnost. Takže kdo chce pracovat v oblasti surdopedie, tak se znakový jazyk učí a kdo nechce, tak se jej neučí. Nevím o nikom, kdo by chtěl pracovat na základní škole pro sluchově postižené a neuměl znakový jazyk. V dnešní době fakulty produkují dost surdopedů, kteří mají alespoň základy znakového jazyka. Otázka je, zda zaměstnavatel bude zjišťovat úroveň znalostí ve znakovém

jazyce, pak bych možná nějakou výhodu mít mohla. Většinou ale stačí doložení absolvování alespoň základů znakového jazyka. A ty má už dnes spousta surdopedů. Podle mě je znalost znakového jazyka velmi důležitá. Většina učitelů se naučila jen základy znakového jazyka, pak se postupně doučovala "za pochodu" od neslyšících dětí, které znakují. Není to ale moc dobrá situace, protože učitel má působit pro dítě jako vzor, osobnost. Neslyšící děti mají problém takto své slyšící učitele chápat, protože tyto učitelé znakují hůř než ony samy. Představme si v běžné základní škole učitele, který mluví česky hůř, než šestileté dítě. Takový učitel pak nemá respekt ani u dětí, natož u jejich Neslyšících rodičů. To pak nenahrává dobré spolupráci Neslyšící rodič-učitel-žák. A o dobrou spolupráci by mělo jít především.

14) Jak byste si představoval/a ideální přípravu studenta oboru surdopedie na vysoké škole? Přivítal/a byste státní závěrečnou zkoušku z českého znakového jazyka?

Rozhodně jsem pro, aby se při vzdělávání surdopedů zavedl mezi povinné předměty i znakový jazyk. Měl by ho ale vyučovat neslyšící učitel/lektor. Nevím, jestli je hned potřeba absolvovat státní závěrečnou zkoušku ze znakového jazyka, to by asi bylo už hodně personálně náročné. Ale rozhodně, pokud by se na fakultách začal vyučovat opravdu znakový jazyk a byl by vyučovaný neslyšícími lektory, by se zvýšila prestiž budoucích surdopedů, kteří by získali větší respekt v komunitě Neslyšících. Otázka je, zda by tato investovaná energie nebyla pak zbytečná, protože na školách pro sluchově postižené by byli stále ti stejní učitelé se základy znakového jazyka, neboť by oproti absolventům měli léta praxe. A také by bylo potřeba dořešit nějakou aprobaci, aby surdoped měl také kvalifikaci učit na prvním nebo i druhém stupni základní školy.